

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická Fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Bc. Daniel Kyselka

Diplomová práce

**Vysoce postavení úředníci v Národní bance Československé a
Státní bance Československé v letech 1938–1953**

Praha 2021

Vedoucí práce: Doc PhDr. et JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.

Abstrakt:

V této práci bych se chtěl zabývat vysoce postavenými úředníky Národní banky Československé v období let 1938–1953. Tito pracovníci jsou pro mě důležití tím, že získali své vzdělání za Rakouska-Uherska a první československé republiky. Avšak v průběhu své pracovní kariéry se setkali s nacistickým ekonomickým systémem a rovněž s komunistickým ekonomickým systémem. Jejich interakce s těmito systémy bych chtěl sledovat ve své diplomové práci. Rovněž bych chtěl zkoumat jejich sociální původ. Místo z kterého pocházeli bylo rovněž významné. Důležité je také poznání jejich znalostí cizích jazyků. Cizí jazyky byly důležité pro komunikaci banky s ostatními finančními ústavami.

Klíčová slova:

Národní banka Československá, bankovníctví, nacismus, komunismus, sociální dějiny, byrokracie, ekonomický systém

Abstract:

In this master thesis I want to focus on high rank executives in the National Bank of Czechoslovakia between years 1938–1953. These employers are important to me, because they were educated during the time of Austro-Hungarian empire or during the time of The First Czechoslovak Republic. They also had to work under nazist economic system and under communist economic system as well. These interactions between employers and both regimes are the ones that I would like to study in my master thesis. I would also like to study their social background. Their place of birth was also important. It is important to know their skills in foreign languages. Foreign languages were necessary for communication between the bank and other financial institutions.

Key words:

The National Bank of Czechoslovakia, banking, nazism, communism, social history, bureaucracy, economic system

Chtěl bych poděkovat panu docentu Jakubu Rákosníkovi za cenné rady. Děkuji také své rodině

Práci jsem vypracoval na základě uvedených zdrojů. Využil jsem také svou neobhájenou práci stejného názvu.

V Praze dne 28.05. 2021

Daniel Kyselka

Obsah:

Úvod -----	6
První kapitola -----	16
Druhá kapitola -----	39
Třetí kapitola -----	77
Čtvrtá kapitola -----	96
Pátá kapitola -----	119
Závěr -----	141

Úvod

V této diplomové práci se zaměřuji na vysoce postavené úředníky Národní banky. Úředníci Národní banky měli blízko k úředníkům jiných státních institucí. Československé úřednictvo mělo svůj původ v rakousko-uherském úřednictvu, pro nějž bylo charakteristické stavovské uvědomění, důraz na přesnost a orientace na důsledné vykonávání pracovních předpisů. Československé bankovní úřednictvo bylo specifické tím, že se tvořilo v českých a německých soukromých bankách, neboť vlastní centrální banku před vznikem samostatného státu Češi neměli. Mnou zkoumaní bankovní úředníci náleželi buď do vyšší střední třídy nebo do vyšší třídy, avšak zcela určitě byli součástí české buržoazie.

Revoluce roku 1848 skončila pro český národ neúspěchem. Jejím výsledkem nebyly realizovány konstitutivní požadavky vůdců české politické reprezentace. Naproti tomu maďarský národ, který roku 1848 provedl násilné povstání s cílem dosáhnout národní nezávislosti, byl v roce 1867 odměněn rakousko-uherským vyrovnáním. V českých zemích se nalézala průmyslová základna habsburské monarchie, a tak část české politické elity viděla možnost národní emancipace v rámci hospodářského rozvoje. Pro rozvoj národního hospodářství byli důležití také čeští národohospodáři, kteří by byli schopní formulovat hospodářskou strategii rozvoje československého národa. Nejvýznamnějším českým národohospodářem druhé poloviny 19. století byl Albín Bráf, který také založil vlastní národohospodářskou školu. Právě Bráfovi žáci následně pomáhali formovat hospodářskou politiku meziválečného Československa.

Nejvýznamnějším žákem Albína Bráfa byl Karel Engliš, který později rovněž zastával funkci československého ministra financí v několika vládách za období první republiky. Engliš také přišel s vlastním teoretickým konceptem tzv. teleologií. Dalším významným Bráfovým žákem byl Josef Macek. Macek byl levicovým ekonomem, který se zajímal o sociální otázku v meziválečném Československu. Centrem národohospodářského myšlení v období první republiky byla Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Národní hospodářství se také vyučovalo na Vysoké škole obchodní při ČVUT.

Nacistická ideologie nevytvořila na rozdíl od komunismu vlastní ekonomickou teorii. Hitler a nacisté se opírali především o německý nacionalismus a militarismus. Ekonomickým ideologem NSDAP byl Gottfried Feder, který byl rovněž německým technokratem

Na normalizaci hospodářské politiky nacistického Německa se podílel Hjalmar Schacht, kterého Adolf Hitler jmenoval prezidentem Říšské banky. Schacht sám byl sice ekonomem, který vyznával liberální ekonomickou teorii, avšak přesto využil své znalosti k tomu, aby realizoval nacistické zbrojení. Hjalmar Schacht také prováděl autarkní hospodářskou politiku Německa. Tato byla pro nacistický režim důležitá, neboť Německo nemělo dostatek deviz. Říšská banka se také potýkala s nedostatkem cenných kovů, především zlata. Proto také německá armáda v rámci svého tažení Evropou, shromažďovala zlaté rezervy ze zásob centrálních bank poražených států. Došlo také k zabavení československého zlata. Německá okupační správa také využívala Národní banku k vykořisťování československého hospodářství. Národní banka musela hradit výdaje německé armády a správy v Protektorátu. Proto potřebovala německá správa v bance kvalifikované odborníky, kteří realizovali její rozkazy. Část úředníků se také zapojila do odboje. Úředníci tedy měli na výběr mezi prací pro správu v bance nebo účastí v odboji.

Československo bylo od 25. února 1948 zcela pod kontrolou KSČ. Tato strana hledala ideologickou inspiraci u SSSR a také u představitelů marxistického myšlení. Komunistická ideologie započala u německého filozofa Karla Marxe. Ten nejprve v Komunistickém manifestu a následně v díle zvaném Kapitál započal s kritikou kapitalismu v 19. století a položil také základy nového hnutí – komunismu. Marx se v prvním díle Kapitálu věnoval finančním otázkám pouze minimálně. Na dílo Karla Marxe v tomto směru později navázal rakouský marxista Rudolf Hilferding, který se věnoval propojení finančního kapitálu a imperialismu v 19. století a na počátku 20. století. Problematika centrálního bankovníctví byla řešena také po vzniku Sovětského svazu. Vladimír Iljič Lenin, který stál v čele SSSR, poskytl v duchu svého NEPU sovětským obchodním bankám možnost dávat úvěry

zemědělcům a průmyslovým podnikům. Po nástupu Josifa Vissarionoviče Džugašviliho k moci, došlo k postupnému znárodnění sovětských bank a k vytvoření monobanky tzv. Gosbanky. Tato banka realizovala nejen monetární politiku státu, ale také poskytovala finanční prostředky sovětským podnikům a kolchozům. Po 25. únoru 1948 se rozhodli vedoucí českoslovenští komunisté sjednotit a znárodnit československé bankovníctví. Rovněž mělo dojít k vytvoření monobanky. Úředníci banky byli nezbytní pro realizaci tohoto záměru.

Metodologie

Pro poznání národohospodářských pedagogů a mnou zkoumaných úředníků byla důležitá práce Pierra Bourdiea *Homo Academicus*¹. Koncepty Pierra Bourdieua Sociální a kulturní kapitál byly důležité pro poznání sociálního statusu mnou zkoumaných úředníků.²

Pro zkoumání úředníků využívám metodu přímou, biografickou a komparativní. Archivní materiály pochází z archivu České národní banky. Bohužel se jedná o dosud částečně nezpracovaný archiv. Proto jsem na radu paní archivářky Lenky Vrchotové používal jako citaci pouze označení archivu a název osobního spisu dotyčného úředníka. Archiv Státní banky Československé je totiž zcela nezpracovaný. Pro analýzu dat získaných z archivů ČNB využívám metodu kolektivní biografie.

Dosavadní stav výzkumu

Bankovními dějinami se zabýval již Fernand Braudel ve svém díle *Civilizace a kapitalismus*, 15- 18. století³. Stejně tak ve své nejvýznamnější dvoudílné práci *Filip II. a Středozemní moře v 15. a 16. století*⁴ se Fernand Braudel věnoval bankovní historii daného období. Bankovní

¹ BOURDIEU, Pierre, *Homo Academicus*, Stanford University Press 1990.

² BOURDIEU, Pierre, *Distinction: social critique of the judgement of taste*, Harvard University Press 1984. BOURDIEU, Pierre, *Teorie jednání*, Karolinum 1998. BOURDIEU, Pierre, *Nadvláda mužů*, Karolinum 2000

³ BRAUDEL, Fernand, *Civilization and capitalism. Volume II, The wheels of commerce*, University of California Press 1992

⁴ BRAUDEL, Fernand, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the age of Philip II*. University of California Press 1995

historií se rovněž zabýval Immanuel Wallerstein ve svých čtyřech monografiích pod souhrnným názvem Světový systém^{5, 6, 7, 8}. Britský historik Niall Ferguson se zabýval bankovními dějinami ve svém díle Vzestup peněz: finanční dějiny světa⁹. Bankovním dějinám se Ferguson věnoval také v monografii Cash Nexus¹⁰. Významnou prací z oboru bankovníctví byla Fergusonova dvoudílná historie rodiny Rothschildů^{11, 12}. Pro sepsání této dvoudílné monografie bádá Niall Ferguson v německých archivech. Ve svém díle Ferguson také vyvrátil řadu mýtů o rodině Rothschildů. Přímo dějinám centrálního bankovníctví se věnuje britský historik David Kynaston. Ve své monografii A History of Bank of England 1694–2013¹³ popisuje Kynaston dějiny britské centrální banky od jejího vzniku až do současnosti. Bankovními dějinami se zabývají také ekonomové jako například bývalý předseda FEDu Ben Bernanke, který se dlouhodobě zabývá Velkou hospodářskou krizí roku 1929. Bernanke publikoval o tomto tématu kolekci esejů Essays on the Great Depression¹⁴. Nositel Nobelovy ceny za ekonomii Barry Eichengreen se zabýval problematikou zlatého standardu ve dvacátých a třicátých letech minulého století.¹⁵

⁵ WALLERSTEIN, Immanuel, The modern world system I, Capitalist agriculture and the origins of the European world economy in 16th century: with a new prologue, University of California Press 2011

⁶ WALLERSTEIN, Immanuel, The modern world system II, Mercantilism and the consolidation of the European world economy, 1600-1750: with a new prologue, University of California Press 2011

⁷ WALLERSTEIN, Immanuel, The modern world system III, The second era of the great expansion of the capitalist world economy 1730s-1840s: with a new prologue, University of California Press 2011

⁸ WALLERSTEIN, Immanuel, The modern world systém IV, Centrist liberalism triumphant 1789-1914: with a new prologue, University of California Press 2011

⁹ FERGUSON, Niall, Vzestup peněz: finanční dějiny světa, Argo 2011

¹⁰ FERGUSON, Niall, The Cash Nexus: Money and Politics in Modern History, 1700-2000, Penguin, New edition 2013

¹¹ FERGUSON, Niall, The House of Rothschild: Moneys Prophets 1798-1848, Penguin books 1999

¹² FERGUSON, Niall, The House of Rothschild: The worlds banker 1849-1999, Penguin books 2000

¹³ KYNASTON, David, Till Times Last Stand, A History of Bank of England 1694–2013, Bloomsbury Publishing 2017

¹⁴ BERNANKE, Ben, Essays on the Great Depression, Princeton University Press 2017

¹⁵ EICHENGREEN, Barry, Hall of Mirrors: The Great Depression, and the Uses and Misuses of History, Oxford University Press 2014

Soudobým bankovními dějinami se zabývá také britský historik Adam Tooze, který publikoval monografii *Crashed*¹⁶, jež se zabývá finanční krizí z roku 2008. Bankovními elitami se zabývá americký historik Don Chernow¹⁷.

Československými bankovními dějinami se zabývalo několik generací badatelů. Dějinám Národní banky Československé se věnoval český ekonom František Vencovský, který publikoval řadu publikací dotýkajících se tohoto tématu¹⁸. Nedávno zesnulý český historik Vlastislav Lacina se zabýval hospodářskými dějinami a také dějinami bankovníctví. Ve své publikaci *Zlatá léta československého hospodářství 1918–1929*¹⁹ se věnoval také Národní bance Československé. Významný český historik, který se také zabývá Národní bankou Československou je Jiří Novotný. Novotný také napsal spolu s historikem Jakubem Kunertem práci *Dějiny centrálního bankovníctví*²⁰. Jiří Novotný také publikoval s Jiřím Šoušou řadu článků zabývajících se historií Národní banky Československé v meziválečném období.²¹ Z mladší generace historiků publikuje o historii Národní banky Československé Jakub Kunert²². Do kolektivní monografie *100 let československé koruny* přispěl Kunert částí týkající se fungování Bankovního úřadu při ministerstvu financí a také dějinami Národní banky Československé.²³

Struktura diplomové práce, zdroje a literatura

První kapitola se zabývá dějinami Národní banky Československé. Jako základ pro pochopení vzniku a organizační struktury Národní banky Československé používám kolektivní monografii *Deset let Národní banky Československé*²⁴ sestavenou pod vedením Ladislava

¹⁶ TOOZE, Adam, *Crashed: How a Decade of Financial Crises Changed the World*, Penguin Books 2019

¹⁷ CHERNOW, Ron, *The warburgs: family saga*, Chatto and Windus 1993

¹⁸ VENCOVSKÝ, František et al. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. Praha: Bankovní institut, 1999

¹⁹ LACINA, Vlastislav, *Zlatá léta československého hospodářství 1918–1929*, Historický ústav AV ČR 2000

²⁰ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008

²¹ ŠOUŠA, Jiří a NOVOTNÝ, Jiří. In: ŠOUŠA, Jiří a KAHUDA, Jan, ed. *Mezi brázdou a bankovním úvěrem: o agrárních a peněžních dějinách 19. a 20. století: výbor prací k 60. narozeninám*. Praha: Národní archiv v Praze, 2012,

²² KUNERT, Jakub: *Měnová politika Národní banky Československé v období deflace (1929-1934)*. Prager Wirtschafts – Und Sozialhistorische Mitteilungen, 2018 [s. l.], v. 27

²³ TOMŠÍK, Vladimír a kol. *100 let česko-slovenské koruny: měnová politika, instituce, peníze*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018.

²⁴ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor. *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky*. V Praze: Národní banka Československá, 1937,

Dvořáka a Viktora Kopfsteina. Dále pro poznání dějin Národní banky využívám kolektivní monografii Vladimíra Tomšíka 100 let československé koruny²⁵ a také knihu Františka Vencovského Dějiny českého bankovníctví²⁶. Významná je rovněž kolektivní monografie Jakuba Kunerta a Jiřího Novotného Dějiny centrálního bankovníctví²⁷. Na tyto monografie bych chtěl v druhé kapitole navázat popsáním organizační struktury Státní banky Československé.

Druhá kapitola se zabývá národohospodářskou vědou. Pro poznání života Albína Bráfa byla důležitá monografie Josefa Grubera Dr. Albín Bráf: život a dílo.²⁸ Významné byly také paměti Albína Bráfa Život a dílo: Díl první. Pro moderní zhodnocení života Albína Bráfa se ukázal být velmi cenný sborník Václava Jurečky: Albín Bráf – doteky s dneškem²⁹. Bráfova pedagogická kariéra a také kariéry jeho následovníků byly zhodnoceny v monografii Jaroslava Krameše: Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918³⁰. Životem Bráfova žáka a následovníka Cyrila Horáčka se zabývají Paměti Cyrila Horáčka s názvem Vzpomínky z mého života³¹. Dalším významným národohospodářem byl Josef Kaizl. O životě Josefa Kaizla vypovídají třídílné paměti Josefa Kaizla³², které uspořádal historik Zdeněk Tobolka. O Kaizlově politické kariéře podává také svědectví jeho korespondence s T. G. Masarykem, která vyšla pod názvem Korespondence T. G. Masaryk – Josef Kaizl³³. Životem a dílem Karla Engliš se zabýval František Vencovský, který také napsal Englišovu biografii³⁴. Vztah Bráfa a Engliš popisovala Antonie Doležalová ve své kolektivní monografii Albín Bráf:

²⁵ TOMŠÍK, Vladimír a kol. 100 let česko-slovenské koruny: měnová politika, instituce, peníze. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018.

²⁶ VENCOVSKÝ, František et al. Dějiny bankovníctví v českých zemích. Praha: Bankovní institut, 1999.

²⁷ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. Centrální bankovníctví v českých zemích. V Praze: Česká národní banka, 2008

²⁸ BRÁF, Albín. *Albín Bráf, život a dílo. Díl první, Paměti*. V Praze: Vesmír, 1922.

²⁹ JUREČKA, Václav, ed. *Albín Bráf – doteky s dneškem: sborník příspěvků ze semináře: [25. září 2001, Ostrava]*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, Ekonomická fakulta, Katedra ekonomie, 2001.

³⁰ KRAMEŠ, Jaroslav. *Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918*. Praha: Typograf, 2012.

³¹ HORÁČEK, Cyril a HERC, Svatopluk, ed. *Vzpomínky z mého života*. Vydání první. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i., 2017.

³² KAIZL, Josef. *Z mého života. I, Až po habilitaci*. Jos. R. Vilímek, [1909].

³³ MASARYK, Tomáš Garrigue et al. *Korespondence T.G. Masaryk – Josef Kaizl: TGM – JK*. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2011.

³⁴ VENCOVSKÝ, František. *Karel Engliš*. Nadace Universitas Masarykiana, 1993.

Politik, národohospodář a jeho doba³⁵. Řada úředníků Národní banky Československé získala vzdělání na Vysoké škole obchodní. O Vysoké škole obchodní psal již ve dvacátých letech 20. století Josef Fuksa³⁶. Kromě Vysoké školy obchodní se národní hospodářství vyučovalo také na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Dějinami Univerzity Karlovy³⁷ se zabýval Jan Havránek a Jindřich Bečvář. Tyto monografie bych chtěl doplnit o poznatky z Archivu Univerzity Karlovy.

Třetí kapitola pojednává o charakteristikách bankovních úředníků. Pro analýzu těchto charakteristik využívám díla Pierra Bourdiea *Teorie jednání*³⁸ a *Distinction*³⁹. Pro poznání dějin náboženství se ukázala vhodná kniha Jána Mišoviče *O dějinách víry v českých zemích*⁴⁰. Abych poznal dějiny žen a dětství jsem čerpal především z knih Mileny Lenderové⁴¹, která se dlouhodobě zabývá touto problematikou. K poznání sociálního původu úředníků byly užitečné práce Jadwigy Šanderové⁴².

Ve čtvrté kapitole vycházím především z archivních pramenů a zkoumám interakci mezi zaměstnanci banky a nacistickým režimem. Pro pochopení nacistické hospodářské politiky byla důležitá biografie Hjalmara Schachta od Christophera Koppela⁴³. Významná byla také monografie Günthera Reimanna *The Vampire Economy*⁴⁴. Pro poznání nacistické technokracie byla důležitá monografie Rogera Griffina: *Modernismus a fašismus: pocit začátku za Mussoliniho a Hitlera*⁴⁵.

³⁵ DOLEŽALOVÁ, Antonie, ed. *Albín Bráf: politik, národohospodář a jeho doba: [sborník z konference]*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013.

³⁶ FUKSA, Josef. *Vysoká škola obchodní: úvahy o vyhlídkách, povaze a způsobu vysokoškolského studia a zkoušek z věd obchodních a odborů příbuzných u nás i v cizině*. Na Vinohradech: Josef Fuksa, 1921,

³⁷ BEČVÁŘ, Jindřich et al. *Dějiny Univerzity Karlovy*. IV, 1918-1990. Univerzita Karlova 1998

³⁸ BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998

³⁹ BOURDIEU, Pierre. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1984

⁴⁰ MIŠOVIČ, Ján. *Víra v dějinách zemí Koruny české*. Sociologické nakladatelství, 2001.

⁴¹ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017.

⁴² ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Sociální stratifikace: problém, vybrané teorie, výzkum*. Karolinum, 2000.

⁴³ KOPPER, Christopher. *Hjalmar Schacht: vzestup a pád Hitlerova nejmocnějšího bankéře*. Grada, 2013.

⁴⁴ REIMANN, Günther. *The Vampire Economy*. Mises Institute 2007

⁴⁵ GRIFFIN, Roger. *Modernismus a fašismus: pocit začátku za Mussoliniho a Hitlera*. Nakladatelství Karolinum, 2015.

Pátá kapitola se zabývá komunistickou ideologií a jejím vlivem na dění ve Státní bance Československé. Pro seznámení se životem Karla Marxe byla pro mě užitečná jeho biografie od britského autora Francise Wheena⁴⁶. Pro uvedení do problematiky komunistické ideologie byla pro mne důležitá monografie Archieho Browna *Vzestup a pád komunismu*⁴⁷. Dílo Marxových následovníků přehledně zmapovala monografie Andrzeje Walického *Dějiny komunistické ideologie: Marxismus a skok do království svobody*⁴⁸. Vhled do Marxovy ideologie představovala práce Garetha Stedmana Jonese *Karl Marx: Greatness and Illusion*⁴⁹. Dílo Simona Ingeho: *Stalin a vědci*⁵⁰ mi umožnilo pochopit sovětskou technokracii. Stephen Kotkin je významný americký historik, který se zabývá osobou Josifa Stalina a také životem v SSSR během vlády sovětského diktátora. Kotkinova práce *Magnetic Mountain*⁵¹ patří mezi nejdůležitější historické monografie věnované stalinismu v uplynulých třiceti letech. Osobu Stalina také přibližuje práce britského historika Alana Bullocka: *Hitler a Stalin*⁵²: paralelní životopisy. Pro seznámení se s politickou situací a represemi v období let 1948-1953 pro mne byli důležité práce Karla Kaplana⁵³. Na tyto monografie navazují údaje získanými z archivu ČNB, fond Státní banka Československá. Tyto biografické údaje jsou důležité pro poznání a analýzu kariér mnou zkoumaných úředníků.

Výzkumná otázka

Ve své diplomové práci se zaměřuji na úředníky Národní banky Československé. Tito úředníci se narodili a získali národohospodářské vzdělání buď v období Rakouska-Uherska nebo Československa. Rovněž ideově souzněli s první československou republikou a jejími hodnotami. Následně byli konfrontováni s nacistickým a komunistickým režimem v důsledku čehož byli nuceni volit životní i kariérní strategie, aby si zajistili živobytí v obou těchto totalitních režimech. Centrální banka byla vysoce odborným pracovištěm, důležitým pro

⁴⁶ WHEEN, Francis. *Karl Marx*. BB art, 2002.

⁴⁷ BROWN, Archie. *Vzestup a pád komunismu*. Jota, 2011.

⁴⁸ WALICKI, Andrzej. *Marxismus a skok do království svobody: dějiny komunistické utopie*. Argo 2020.

⁴⁹ JONES, Stedman Gareth. *Karl Marx: Greatness and Illusion*. Harvard University Press 2016

⁵⁰ INGE, Simon, *Stalin a vědci*, Vyšehrad 2020

⁵¹ KOTKIN, Stephen, *Magnetic Mountain*, University of California Press 1997

⁵² BULLOCK, Alan, *Hitler a Stalin: paralelní životopisy*, Mustang 1994

⁵³ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Barrister and Principal, 2001

zdárné fungování totalitního i demokratického státu. Tato finanční instituce byla technokratickým působištěm, kde mohli pracovat pouze odborně vyškolení pracovníci. Proto bych si chtěl v této diplomové práci ověřit hypotézu, zda právě proto, že pro zdárné fungování této instituce byly oba totalitní režimy nuceny slevit ze svých ideologických nároků na chování a původ zaměstnanců. Rovněž se v diplomové práci zaměřuji na sociální původ vybraných úředníků Národní banky Československé a také na to, z jakého regionu Československa pocházeli. Cílem tohoto zkoumání bude zjistit, zda pro získání místa v centrální bance byl důležitý jejich sociální původ. Rovněž jaký typ vzdělání museli mít uchazeči o zaměstnání v Národní bance. Pro celistvé poznání života úředníků byla i otázka genderu. Chtěl bych tedy zjistit, zda manželky byly v domácnosti či zda docházely do zaměstnání. Významná je také otázka sociálního původu manželek úředníků, neboť může objasnit sňatkové strategie úředníků. Užitečnost zkoumané problematiky vidím v dnešní době jako aktuální. Centrální banky totiž podporovaly monetární politiku nacistického i komunistického režimu. Právě možnost využití centrálního bankovníctví pro účely nedemokratických režimů je aktuální v dnešní době, neboť liberální demokracie prochází určitou krizí. Důležité je také studovat adaptabilitu zaměstnanců centrální banky na nedemokratický režim.

Bankovní úředníci

Vybraní bankovní úředníci zastávali buď přímo nejvyšší posty jako byl například guvernér banky či ředitel určitého bankovního odboru. I ti níže postavení patřili alespoň ke středně postaveným pracovníkům banky. Jména a údaje o úřednících jsem získával z archivních pramenů jako byli například různé seznamy zaměstnanců.⁵⁴

Například Václav Sadílek byl vybrán, neboť jednak pracoval ve správě oběhu platidel Národní banky, ale také to byl účastník protinacistického odboje uvnitř banky. Otakar Pohl a Jaroslav Kabeš byli oba guverněři Státní banky Československa. Ludvík Kováčik byl jediný slovenský představitel mezi vybranými bankovními úředníky. Kováčik však v 50. letech zastával vysoké

⁵⁴ AČNB/NBČ/1031/1/Osobní status zaměstnanců v českých zemích 1949
Osobní status Národní banky Československé 1938.

funkce uvnitř Státní banky Československé. Antonín Nedvěd byl zajímavý svým legionářským původem. Stejně tak i Josef Šotola, který byl také svým původem legionář, ale navíc se dokázal vypracovat do pozice přednosty hlavní účtárny. Ferdinand Václavík byl zajímavý tím, že se dokázal úspěšně uplatnit nejen v Národní bance Československé, ale také v Národní bance pro Čechy a Moravu, ale i ve Státní bance Československé. Jaroslav Tuček představoval výjimku mezi úředníky Národní banky i Státní banky, a to svým vzděláním, které získal na prestižních univerzitách v zahraničí. Karel Snopek dokázal úspěšně budovat svou kariéru v rámci Státní banky Československé, a to i přes některé negativní kádrové posudky, jež na něho byly sepsán. Václav Kalina zastával počátkem 50. let 20. století vysokou funkci v rámci kádrového oddělení Státní banky.

První kapitola

Dějiny Národní banky Československé a Státní banky Československé

Dějiny Národní banky Československé

Po vzniku Československa v říjnu roku 1918 neexistovala československá centrální banka. Její funkci plnil Bankovní výbor, vedl ho ministr financí Alois Rašín.⁵⁵ Rašín také jmenoval svého spolupracovníka Augustina Nováka do čela Bankovního úřadu při ministerstvu financí. Novák dříve pracoval v Zemské bance a jeho jmenováním získal ministr financí jistotu, že Bankovní úřad s Novákem v čele bude podporovat jeho deflační politiku.⁵⁶ Samotný Bankovní úřad vznikl 6. března 1919.

Nejdůležitější postavení v Bankovním úřadě měl tzv. bankovní výbor. V květnu 1919 byl schválen statut bankovního výboru. Bankovní výbor se skládal z deseti členů jmenovaných ministrem financí. Jeho předsedou byl vždy ministr financí nebo jeho zástupce, členství v tomto orgánu bylo čestné a bezplatné. Bankovní výbor byl poradním orgánem ministra financí s rozsáhlou pravomocí. Spravoval oběh platidel a státní dluh. Příslušel mu vrcholný dohled nad činností Bankovního úřadu. Stanovoval také výši úrokové míry u emisních úvěrů pro peněžní ústavy. Od této úrokové míry se pak odvozovaly úrokové podmínky pro další zájemce o úvěr, který se například v letech 1920–1926 poskytoval největším družstevním svazům na výkup zemědělských produktů. Bankovní výbor určoval Bankovnímu úřadu podmínky a ceny pro nákup drahých kovů, předkládal dobrozdání k otázkám předloženým ministrem financí a měl rovněž právo podávat iniciativní návrhy. Ke schůzím bankovního výboru byl zván vrchní ředitel Bankovního úřadu či jeho zástupce (oba s poradním hlasem). Jako kontrolní orgán působil na schůzích zástupce kontrolní komise parlamentu. Zvláštní postavení v bankovním výboru náleželo Vilému Pospíšilovi, jednomu z nejbližších spolupracovníků Aloise Rašína. Pospíšil byl jedním z těch, kteří připravovali převzetí hospodářské a politické moci v říjnu roku 1918. Vilém Pospíšil se také stal vůdčí osobností při měnové odluce v roce 1919 a garantem kolkovací akce.

⁵⁵ ČECHUROVÁ, Jana. Alois Rašín: dramatický život českého politika. Praha: Argo, 1997, str. 81

⁵⁶ KUBŮ, Eduard: Sociální vzestup a vytváření ekonomicko-sociálních sítí: rodiny a příbuzenské vztahy prvorepublikových finančních manažerů Bohdana Bečky a Augustina Nováka In: KUBŮ, Eduard, ed. a ŠOUŠA, Jiří, ed. Finanční elity v českých zemích (Československu) 19. a 20. století. Praha: Dokořán, 2008, str. 553

Jako vrchní ředitel Městské společnosti pražské navíc zastupoval zájmy lidového peněžnictví. Téměř půl roku nevykonával Bankovní úřad vinou vázaného systému hospodářství všechnu činnost, která mu jako cedulovému úřadu náležela. Nekontroloval zpočátku ještě hospodaření s devizami, které prováděla od počátku roku 1919 Československá devizová ústředna. Tato instituce byla podřízena ministerstvu financí a částečně též ministerstvu obchodu.⁵⁷

Kromě běžných pokladních služeb pro státní pokladnu se Bankovní úřad ministerstva financí od druhé poloviny roku 1919 postupně zabýval emisními obchody. Během dvou let bylo potřeba rozšířit síť filiálek. Vedle důležitých administrativních a hospodářských center musel Bankovní úřad vybudovat filiálky na Podkarpatské Rusi, která byla připojena k Československé republice až v roce 1921. Vyřešeno nebylo ani rozdělení zbytku měnového zlata v Rakousko-Uherské bance. Nároky československé strany původně zahrnovaly zlato za 50 mil. korun (v cenách let 1919-1920). Po jednání s likvidátory bylo Československu přiděleno zlato za 15,35 mil. korun a k tomu právo převzít budovy banky na území Československa za inventární cenu. Z mimořádných aktivit Bankovního úřadu stojí za povšimnutí jeho organizační a finanční pomoc těm bankovním ústavům, které se staly obětí deflační krize a svých vlastních chyb. V letech 1923-1926 společně se Zemskou bankou a Živnostenskou bankou sanoval Bankovní úřad Českou banku. Zároveň také připravil ozdravný proces pro moravské banky, který pak na přelomu let 1927–1928 dokončila už Národní banka Československá.⁵⁸ Bankovní úřad sice vedl poměrně úspěšnou měnovou politiku a dařilo se mu stabilizovat československou korunu na světových burzách, avšak v úvěrové politice nedosahoval dobrých výsledků. Zahraniční finančníci se rovněž dívali na Bankovní úřad s nedůvěrou, neboť nikomu nebylo jasné, proč Československo nemělo vlastní centrální banku.⁵⁹

Základem pro pozdější založení Národní banky Československé byl zákon o akciové bance z roku 1920. Tomuto zákonu předcházely návrhy významných českých národohospodářů jako

⁵⁷ TOMŠÍK, Vladimír a kol. 100 let česko-slovenské koruny: měnová politika, instituce, peníze. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, str. 109-110

⁵⁸ TOMŠÍK, Vladimír a kol. 100 let česko-slovenské koruny: měnová politika, instituce, peníze. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, 110-112

⁵⁹ ČUBERKA, Ferdinand. Národní banka československá, její význam, funkce a úkoly. Praha: Pražská akc. tiskárna, 1926, str. 8-9

byli Cyril Horáček či Jaroslav Preiss, ty však nebyly uvedeny do praxe. Návrh zákona z dubna roku 1920 vytyčoval podobu banky. Bylo v něm rozhodnuto, že se bude jednat o tzv. smíšenou banku. Tedy o soukromou banku, ve které bude mít třetinový podíl stát. Stát měl rovněž vybírat guvernéra a část bankovní rady. Nejdříve se sice uvažovalo o bance soukromé, ale předkladatelé se nakonec dohodli na tom, že by banka neměla sloužit pouze k výdělku. Navíc měli dobře na paměti případ Rakouské centrální banky, která byla sice soukromá, ale v průběhu první světové války se dostala pod vliv státu.⁶⁰

Národní banka Československá vznikla na základě zákona ze dne 23. dubna 1925, číslo 102. Sb. zák. Šlo o akciovou společnost, která vykonávala státem určené úkoly: starala se o tisk a správu měny, poskytovala úvěry. Národní banka Československá měla své sídlo v Praze a disponovala rozsáhlou sítí poboček. Dne 1. dubna 1926 získala Národní banka Československá právo tisknout československé bankovky po dobu následujících 15 let.⁶¹ Prvním guvernérem Národní banky Československé se stal Vilém Pospíšil. Pospíšil byl ekonomickým liberálem a obdivovatelem bývalého ministra financí Aloise Rašína. Pospíšil jako guvernéř realizoval stabilizační měnovou politiku. Právě díky této politice se kurz koruny a dolaru ustálil přibližně na hodnotě 2,96 dolarů za 100 korun. Stabilizační měnovou politiku prováděl guvernéř a bankovní rada od roku 1926 až do roku 1930. Pokračovat i nadále v této měnové politice bylo vzhledem k propuknuvší hospodářské krizi jen velmi obtížné. Národní banka Československá také poskytovala úvěry bankám. Rovněž až do roku 1928 udržovala kontrolu nad devizovým hospodařením.⁶²

Bankovní rada Národní banky Československé sledovala již koncem dvacátých let a na počátku třicátých let 20. století vývoj světových cen akcií na burzách. Přestože bylo nejen v historiografii nahlíženo na funkční období Viléma Pospíšila jakožto na dobu, kdy bankovní rada prováděla deflační měnovou politiku, tak v samotné československé národohospodářské

⁶⁰ TOMŠÍK, Vladimír a kol. 100 let česko-slovenské koruny: měnová politika, instituce, peníze. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, str. 123-128

⁶¹ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor. Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky. V Praze: Národní banka Československá, 1937, str. 61-62

⁶² LACINA, Vlastislav. Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929. Praha: Historický ústav AV ČR, 2000, str. 150-151.

vědě panovaly diskuse o pojmu deflace. V československých podmínkách byl totiž termín deflace spojován s poválečnou hospodářskou politikou Aloise Rašína, která se snažila o cílené posilování měny. Zatímco udržování silného kurzu měny či její navázání na zlato nebylo některými členy bankovní rady považováno přímo za deflaci. Bankovní rada analyzovala průběh hospodářské krize a rovněž reakce na ni z řad významných států. Zaměřila se především na Spojené státy americké a na Německo. Zatímco americká vláda byla ochotná tolerovat nízkou inflaci, ta německá nastolila deflační politiku. Tato politika znamenala omezení veřejných výdajů a rovněž zvyšování daní. Pro deflační politiku se rozhodla i bankovní rada Národní banky Československé. Guvernér Vilém Pospíšil a bankovní rada se domnívali, že ekonomická krize má svůj původ v hospodářské oblasti. Tedy, že existovala nízká ochota spotřebitelů nakupovat a v továrnách se hromadilo zboží. Karel Engliš se naopak domníval, že krize má svůj původ ve sféře měnové.⁶³

V souvislosti s horšící se hospodářskou krizí a neochotou bankovní rady Národní banky Československé ustoupit od své deflační měnové politiky došlo v únoru roku 1934 k výměně bankovní rady a také guvernéra Národní banky. Novým guvernérem se stal Karel Engliš, který provedl měnovou devalvaci a také zaujal vstřícný postoj k poskytování úvěrů československým podnikům Národní bankou.⁶⁴ Úvěry byly poskytnuty velkým československým exportním podnikům. Avšak některé z nich se dostávaly do hospodářských problémů a nebyly schopny své úvěry splácet, což bylo způsobeno tím, že jim zahraniční obchodní partneři neplatili nebo nespláceli pohledávky. V důsledku toho musela Národní banka začít vytvářet kapitálovou rezervu. To se jí podařilo a tato rezerva byla vytvořena v hodnotě několika desítek milionů korun. Ve druhé polovině 30. let se Národní banka také připravovala na konflikt s nacistickým Německem. V důsledku toho byly zajištěny prostory v Rájeckých Teplicích s cílem přesunout sem po vypuknutí války Emisní ústav. V důsledku mobilizace a urychleného zbrojení došlo

⁶³ KUNERT, Jakub: Měnová politika Národní banky Československé v období deflace (1929-1934). Prager Wirtschafts – Und Sozialhistorische Mitteilungen, 2018 [s. l.], v. 27 str. 34-36

⁶⁴ ŠOUŠA, Jiří a NOVOTNÝ, Jiří. In: ŠOUŠA, Jiří a KAHUDA, Jan, ed. Mezi brázdou a bankovním úvěrem: o agrárních a peněžních dějinách 19. a 20. století: výbor prací k 60. narozeninám. Praha: Národní archiv v Praze, 2012, str. 539-540

v roce 1938 v Československu k propuknutí inflace, se kterou Národní banka Československá marně bojovala.⁶⁵

Národní banka pro Čechy a Moravu

Národní banka Československá byla krátce po vzniku protektorátu přejmenována na Národní banku pro Čechy a Moravu. Rovněž byl do ní dosazen komisař Říšské banky, který měl nad bankou vykonávat dohled. Hlavním smyslem fungování Národní banky pro Čechy a Moravu bylo umožnit Německé říši lépe hospodářsky exploatovat protektorátní hospodářství.⁶⁶

Společně s okupačními vojsky dorazil do Prahy také Hans Kehrl. Kehrl byl generálním sekretářem na německém ministerstvu hospodářství. Kehrl měl mimo jiných svých povinností také dohlédnout na převod více než 23 tun československého zlata do Říšské banky. K této transakci byli přinuceni dva vrchní ředitelé Národní banky Československé František Peroutka a Josef Málek. Právě Málek s Peroutkou odeslali bance v Basileji žádost o převod československého zlata na účet Říšské banky.⁶⁷

Dne 20. března 1939 obdržela Banka pro mezinárodní vyrovnání žádost od Národní banky Československé o převedení Československého zlata na účet Říšské banky. Obě banky měly svůj účet u Bank of England. Prezident Banky pro mezinárodní vyrovnání William Beyen rozhodl o kladném vyřízení žádosti. Oba účty se nacházely u Bank of England, a tak ještě tato banka musela rozhodnout o transferu československého zlata. Přestože francouzská vláda a diplomacie se stavěly proti převodu zlata Říšské bance, tak anglická centrální banka tento převod schválila. Podle guvernéra Bank of England Montagu Normana k tomu došlo proto, že britská centrální banka musela respektovat svobodu mezinárodní platební transakce. Sám

⁶⁵ VENCOVSKÝ, František et al. Dějiny bankovníctví v českých zemích. Praha: Bankovní institut, 1999, str. 273-274

⁶⁶ NĚMEČKOVÁ, Věra. Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938-1947: o československé měnové reformě 1945. Praha: Libri, 2008, str. 22

⁶⁷ MOTL, Stanislav. Kam zmizel zlatý poklad republiky: o tom, jak jsme museli spojencům platit zlatem za to, že naši vojáci mohli po jejich boku umírat ve válce proti Hitlerovi. V Praze: Rybka, 2003, str. 47-48

Montagu Norman však zastával názor, že bylo třeba zlato Říšské bance poslat, neboť pokud by k tomu nedošlo, tak by v Bance pro mezinárodní vyrovnání Japonci, Italové a Němci dělali Britům problémy.⁶⁸

V dubnu roku 1939 začal být budován Úřad říšského protektora. Právě tento úřad měl mít na starosti hospodářské záležitosti v protektorátu. Proto na protektorátních úřadech a ministerstvech již působili zaměstnanci významných říšských institucí. Jednalo se například o pověřence říšského ministerstva financí, pověřence říšského ministerstva hospodářství či pověřence Říšské banky, Tito pověřenci vykonávali svou práci v souladu s hospodářskými zájmy Německa.⁶⁹

V červnu roku 1940 bylo z Národní banky pro Čechy a Moravu odesláno 6375,86 kg zlata. Jako záminka posloužila údajná nedostatečnost bankovních sejfů Národní banky. Z Národní banky bylo německou správou odesláno celkem více než 42 899 kg zlata. Šlo téměř o polovinu celkových zlatých rezerv meziválečného Československa. Národní banka také musela předat Říšské bance své devizové rezervy. Již od léta roku 1939 se protektorátní vláda a Národní banka pro Čechy a Moravu připravovaly na možnost, že bude vytvořena celní unie mezi Německou říší a Protektorátem. Obě instituce se snažily přijít s argumenty, které byly proti vzniku této unie. Své námítky adresovaly Úřadu říšského protektora, kterým byl v té době Konstantin von Neurath. Avšak jejich argumenty nebyly schopné vzniku celní unie zamezit. Celní unie vznikla 1. října 1940.⁷⁰

Národní banka pro Čechy a Moravu měla také povinnost německým subjektům jako byla armáda či policie měnit marky za protektorátní koruny. Směněné marky však musela Národní banka odesílat do Říšské banky. Říšská banka sice vystavila Národní bance pro Čechy a Moravu pohledávky na odeslané marky, avšak prakticky to znamenalo, že Národní banka o své peníze přišla. Tímto procesem pouze nadále narůstala v protektorátu inflace, neboť Národní banka

⁶⁸ SMETANA, Vít. Ani vojna, ani mír: velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války. Vydání první. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, NLN, 2016, str. 109-116

⁶⁹ HOŘEJŠ, Miloš, ŠTOLLEOVÁ, Barbora, Reorganizace hospodářské správy-nástroj germanizace českého hospodářství JANČÍK, Drahomír, ed. a KUBŮ, Eduard, ed. Nacionalismus zvaný hospodářský: střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích (1859-1945). Praha: Dokořán, 2011, str. 506-507

⁷⁰ NĚMEČKOVÁ, Věra. Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938-1947: o československé měnové reformě 1945. Praha: Libri, 2008, str. 25

musela tisknout nové koruny, aby měla čím hradit německé útraty. Rovněž uměle nastavený kurz koruny vůči marce na 1 marku za deset korun, znamenaly, že německým bankám byl usnadněn nákup podniků v protektorátu.⁷¹

K dalšímu vykořisťování protektorátního hospodářství docházelo díky znehodnocování měny. Národní banka pro Čechy musela tisknout velké sumy proto, aby uspokojila protektorátní pohledávky vůči německé armádě a také, aby byl protektorát schopen splácet stále narůstající příspěvek na ochranu. Příliv nových peněz do ekonomiky vyvolával zdražování, a to i na černém trhu. Navíc s tím, jak pokračovala válka, tak musela Národní banka pro Čechy a Moravu tisknout stále více peněz. Sama bankovní rada Národní banky již v roce 1941 připouštěla, že tiskem peněz financuje německé válečné úsilí. Rovněž zavádění přidělového systému omezovalo kupní sílu protektorátních obyvatel. Zvyšováním daní a také zaváděním nových bylo možné získat další prostředky od protektorátního obyvatelstva.⁷²

S rostoucí mocí Úřadu říšského protektora mu stále více narůstala hospodářská agenda. Hospodářskou problematiku spravovalo v Úřadu říšského protektora II. oddělení. Toto oddělení vedl Walther Bertsch. Pod II. oddělení spadal i Friedrich Müller, pověřenec Říšské banky.⁷³ V lednu roku 1942 vznikla nová protektorátní vláda. Vstoupil do ní i Walther Bertsch. Bertsch zastával funkci ministra hospodářství a pod jeho správu patřilo kromě válečného hospodářství také protektorátní peněžnictví. Výsledkem Bertschova působení na ministerstvu hospodářství bylo faktické začlenění protektorátního hospodářství do německé ekonomiky. Postupně se také zmenšovaly kompetence II. oddělení Úřadu říšského protektora ve prospěch protektorátního ministerstva hospodářství. V srpnu roku 1943 bylo vytvořeno německé ministerstvo pro Protektorát Čechy a Morava. Do vedení tohoto úřadu byl jmenován K.H. Frank. Toto ministerstvo rovněž koncentrovalo pod sebe hospodářskou agendu v protektorátu. Po jmenování Alberta Speera ministrem zbrojní výroby se stal Frank jeho

⁷¹ NĚMEČKOVÁ, Věra. Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938-1947: o československé měnové reformě 1945. Praha: Libri, 2008, str. 26

⁷² NOVOTNÝ, Jiří. Státní finanční hospodaření v období protektorátu v letech 1939-1945. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006, str. 20-22

⁷³ HOŘEJŠ, Miloš, ŠTOLLEOVÁ, Barbora, Reorganizace hospodářské správy – nástroj germanizace českého hospodářství JANČÍK, Drahomír, ed. a KUBŮ, Eduard, ed. Nacionalismus zvaný hospodářský: střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích (1859-1945). Praha: Dokořán, 2011, str. 507

zástupcem a řešil s ním protektorátní problematiku. Ke konci války převzal funkci zástupce Walther Bertsch.⁷⁴

Koncem dubna roku 1945 přinutil K.H. Frank Národní banku pro Čechy a Moravu, aby mu vydala své zbývající rezervy v cizí měně. Jednalo se o 88 000 amerických dolarů a také téměř tři sta tisíc švýcarských franků. Větší část těchto deviz získala Národní banka po skončení války zpět. Měnové škody, které utrpěly Čechy a Morava během protektorátu za druhé světové války, byly vypočítány na více než 135 miliard korun. Národní banka pro Čechy a Moravu přišla o devizy v hodnotě vyšší než 4 miliardy korun.⁷⁵

Po konci druhé světové války ukončila svou činnost bankovní rada v čele s Ladislavem Františkem Dvořákem. Dne 1. června 1945 byla vytvořena dočasná správa. Tu vytvořil československý premiér Zdeněk Fierlinger. Dočasná správa měla na starosti řízení banky. Jaroslav Nebesář byl pověřen řízením tohoto orgánu. Dočasná správa byla později rozšířena ještě o dva členy proto, aby v ní byly reprezentovány zájmy Slovenska. Těch jednání dočasné správy, která se dotýkala personálních či organizačních záležitostí, se zúčastňovala také závodní rada banky, což bylo důkazem vlivného postavení, které si závodní rada v bance vydobyla. Na jednání dočasné správy ze dne 17. srpna 1945 bylo projednáno opětovné sloučení centrálních bank české a slovenské pod názvem Národní banka Československá. Toto sloučení bylo důležité kvůli pohledávkám, které měla Národní banka Československá v zahraničí.⁷⁶

Dne 1. listopadu 1945 byla provedena v Československu měnová reforma. Ta zavedla československou korunu opět jako měnu, aby zmizela protektorátní koruna. Lidé si mohli vyměnit staré peníze za nové, avšak pouze do výše 500 korun. Rovněž došlo ke zmražení vkladů. Kurz dolaru vůči československé koruně byl ustaven na 1:50. Díky měnové reformě se podařilo v Československu snížit oběh peněz ze 120 mld na přibližně šestinu této sumy. Řada československých podniků se v důsledku války dostala do hospodářských problémů a Národní

⁷⁴JELÍNEK, Tomáš. Pojišťovny ve službách hákového kříže: prosazování německých zájmů v protektorátním pojišťovnictví, arizace pojistek a mezinárodní odškodňování. Praha: Karolinum, 2015, str. 93-94

⁷⁵ PRŮCHA, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, str. 489

⁷⁶ NĚMEČKOVÁ, Věra. Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938-1947: o československé měnové reformě 1945. Praha: Libri, 2008, str. 89-90

banka Československá jim byla nucena poskytnout úvěry. Vzhledem ke špatné hospodářské situaci československých podniků musela Národní banka poskytovat tyto úvěry ve velké míře. Tato činnost však vedla k nárůstu inflace.⁷⁷

Státní banka Československá

V červenci roku 1946 dokázala KSČ prosadit v Národním shromáždění tzv. dvouletý plán. Tento plán urychloval proces znárodnění a sloužil jako základ pro další přeměnu ekonomiky směrem k socialistické ekonomice. Tento proces znamenal snížení počtu bank v Československu. Došlo k tomu na základě vládního usnesení ze dne 16. ledna 1948. Jeho důsledkem byl počet akciových bank v Československu eliminován na pět. Jednalo se o tři české banky: Legiobanku, Moravskou banku, Živnobanku a dvě slovenské: Tatrabanku a Slovenskou banku. Avšak ani to nebyl konečný počet. V důsledku vládního usnesení ze dne 25. března roku 1948 došlo k opětovnému snížení počtu bank. V českých zemích zůstala pouze Živnobanka a na Slovensku Tatrabanka. V červenci roku 1948 došlo k založení Investiční banky. Tato banka poskytovala investiční úvěry především ve stavebnictví.⁷⁸ Státní banka Československá vznikla na základě zákona č. 31/1950 ze dne 9. března 1950. Státní banka Československá vznikla sloučením čtyř peněžních ústavů: Národní banky Československé, Živnostenské banky, Poštovní spořitelny a slovenské Tatrabanky. Státní banka Československá převzala po Národní bance Československé filiálky nejen v Čechách, ale také na Slovensku. Státní banka převzala také Hlavní ústav na Slovensku, ten sídlil v Bratislavě a měl na starosti správu poboček banky na Slovensku.⁷⁹ Generálním ředitelem Státní banky byl jmenován JUDr. Otakar Pohl. Začátkem dubna roku 1950 přišla již fakticky neexistující Národní banka Československá o právo tisknout bankovky. Rovněž tiskárna platidel Národní banky Československé byla přejmenována na Tiskárnu bankovek Státní banky Československé.⁸⁰

⁷⁷ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008, str. 88

⁷⁸ VENCOVSKÝ, František *Politické a ekonomické prostředí v liberálním Československu (1918-1948)* In:

VENCOVSKÝ, František a kol. *Dějiny měnových teorií na českém území*. Praha: Oeconomica, 2005, str. 82

⁷⁹ PECNÍK, Marcel a NOVANSKÝ, Tomáš. *Příběh lidí a peněz: peňažná reforma v Československu v roku 1953*. Banská Bystrica: Agentura MP, 2013, str. 20

⁸⁰ ŠOUŠA, Jiří a ŠŮLA, Jaroslav. *Peníze v proměnách moderní doby: tvorba československých bankovek v letech 1945-1989*. Praha: Nová tiskárna Pelhřimov, 2006, str. 31

Kromě Státní banky Československé působily v té době ještě Živnostenská banka a Investiční banka. Živnostenská banka nabízela platební a směnárenské operace pro kontakt československých občanů se zahraničím. Investiční banka poskytovala investiční úvěry. Dávala úvěry také podnikům, které se zabývaly stavebnictvím a montážními pracemi ve stavebnictví. Pouze formálně existovaly počátkem 50. let: Poštovní spořitelna a Národní banka Československá. Oficiálně fungovaly pouze proto, že se je československá vláda obávala zrušit. Ukončení činnosti těchto finančních institucí by totiž mohlo vyvolat negativní reakci ze strany jejich zahraničních věřitelů.⁸¹

Vznik Státní banky Československé a zestátnění československého bankovníctví bylo předpokladem pro další reformy československého hospodářství. Již v roce 1951 existovaly plány na zrušení přídělového systému. Ten totiž vyvolával nespokojenost obyvatelstva a také snižoval účinnost komunistické propagandy o výhodách plynoucích ze znárodněného průmyslu a zkolktivizovaného zemědělství. Přípravou plánů na zrušení přídělového hospodářství a zavedení volného trhu se zbožím byl pověřen Státní plánovací úřad. Původně se počítalo pouze se zavedením volného trhu pro zboží a služby, avšak od podzimu roku 1952 se i pod vlivem sovětských poradců na ministerstvu financí začalo uvažovat o provedení měnové reformy.⁸²

V roce 1953 se již začaly v československé společnosti objevovat krizové jevy. Společnost začala počátkem padesátých let výrazně chudnout, neboť ekonomika orientovaná na těžký průmysl nebyla schopná zajistit kvalitní spotřební zboží. Jedním z řešení se ukázala být měnová reforma. K té došlo 1. června 1953.⁸³

Od 1. června roku 1953 platily v Československu pouze nové bankovky o hodnotě 10, 25, 50 a 100 Kč. Platily také státovky ministerstva financí o hodnotě 1, 3 a 5 Kč. Rovněž byl zrušen Likvidační fond měnový, u kterého měli občané uloženy své vázané vklady. Lidé tak přišli o své

⁸¹ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. Centrální bankovníctví v českých zemích. V Praze: Česká národní banka, 2008. str. 93.

⁸² PŮLPÁN, Karel a PŮLPÁNOVÁ, Stanislava In: VENCOVSKÝ, František a kol. Dějiny měnových teorií na českém území. Praha: Oeconomica, 2005, str. 231

⁸³ KAPLAN, Karel. Proměny české společnosti (1948-1960). Část první. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 104

peníze, neboť stát jim je odmítl garantovat. Výměnu starých platidel za nové měla na starosti Státní banka Československá, která využívala své pobočky jako výměnná centra. I přestože Státní banka disponovala počátkem padesátých let poměrně hustou sítí poboček, s ohledem na velký zájem obyvatel o výměnu peněz, byly tyto pobočky přetížené.⁸⁴

Ústředí Státní banky Československé také vysílalo do poboček tzv. instruktory, kteří měli dohlížet a pomáhat v jednotlivých pobočkách. Tito instruktoři následně odesílali zprávy zpět do ústředí v Praze. Výměna měny byla možná od 1. do 4. června 1953. Občané měli možnost vyměnit si hotovost v hodnotě 300,- Kčs, a to v kurzu 5:1. Ale ne všichni českoslovenští občané, ale pouze ti, kteří nebyli soukromými zaměstnanci. Rovněž byli postiženi někteří soukromě hospodařící zemědělci. Tito zemědělci si však mohli vyžádat potvrzení od Národního výboru, které jim umožnilo vyměnit si rovněž 300,- Kč v poměru 5:1. Vyšší částky než 300,- Kč byly občanům automaticky měněny za pouhá 2 % z původní částky v nových bankovkách. Vzhledem ke značnému negativnímu dopadu, který měla mít měnová reforma na obyvatelstvo, byla předem zmobilizována policie a armáda. Již 31. května 1953 byly nové bankovky umístěné ve vojenských skladovacích prostorách v blízkosti výměnných (směnných) středisek. Pracovníci poboček Státní banky Československé si přebírali nové peníze od vojáků. Jednotlivé pobočky Státní banky Československé byly každý den v provozu alespoň 12 hodin. Pracovní den na pobočkách začínal přibližně v osm hodin ráno. Pobočky státní banky musely každý den podávat zpět do ústředí v Praze hlášení o uplynulém dni.⁸⁵ Státní banka zvládla celou operaci rychle a efektivně, a to i přesto, že se jednalo o pro ni ilegální činnost, neboť pouze ona sama mohla vydávat a připravovat legální peníze. Zatímco peníze použité na měnovou reformu pocházely ze Sovětského svazu.⁸⁶

Organizace Národní banky Československé

Guvernér

⁸⁴ PECNÍK, Marcel a NOVANSKÝ, Tomáš. Příběh lidí a peňazí: peňažná reforma v Československu v roku 1953. Banská Bystrica: Agentúra MP, 2013, str. 35

⁸⁵ PECNÍK, Marcel a NOVANSKÝ, Tomáš. Příběh lidí a peňazí: peňažná reforma v Československu v roku 1953. Banská Bystrica: Agentúra MP, 2013, 34-35

⁸⁶ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. Centrální bankovníctví v českých zemích. V Praze: Česká národní banka, 2008, str. 109-110

Guvernér Národní banky Československé byl jmenován československým prezidentem, avšak navrhován na svou funkci býval vládou. Stejně tak na návrh vlády mohl být guvernér prezidentem své funkce zbaven. Funkční období guvernera bylo pět let. Po jeho uplynutí a pokud se guvernér osvědčil, mohl být vládou nominován znovu.⁸⁷

Valná hromada

Řádná Valná hromada se scházela každým rokem, a to nejpozději v únoru každého roku. Mohla být svolána i mimořádná Valná hromada, a to v případě, pokud byl počet členů Bankovní rady menší než čtyři nebo počet členů Revidujícího výboru byl menší než tři. Mimořádnou Valnou hromadu mohl také svolat Revidující výbor, nebo akcionáři, pokud by jejich počet byl větší než padesát. Právo svolat řádnou Valnou hromadu měla Bankovní rada. Ta tak učinila oznámením v novinách a také v oficiálních tiskovinách Národní banky. Valné hromady se mohl zúčastnit československý občan, který vlastnil alespoň deset akcií Národní banky.⁸⁸ Valnou hromadu řídil guvernér Národní banky Československé. V případě jeho nepřítomnosti to byl jeho náměstek. Pokud ani ten nemohl, tak kterýkoliv člen bankovní rady, kterého určil guvernér. Valná hromada přijímala rozhodnutí prostou většinou hlasů. Pouze pokud se jednalo o změnu stanov banky, musely pro takový návrh hlasovat více než dvě třetiny hlasů přítomných akcionářů. Na řádné Valné hromadě byl hodnocen uplynulý rok. Zprávu o své činnosti za uplynulý rok předkládala Bankovní rada a také Revidující výbor. Valná hromada rozhodovala o zvýšení nebo snížení akciového kapitálu Národní banky. Valná hromada též projednávala návrhy akcionářů. Tyto návrhy však museli akcionáři předložit alespoň 14 dnů před zahájením Valné hromady.⁸⁹

Revidující výbor

Revidující výbor měl na starosti kontrolu hospodaření Národní banky Československé. Výsledky kontrol předkládal tento výbor Valné hromadě banky. Revidující výbor měl také

⁸⁷ ČUBERKA, Ferdinand. Národní banka československá, její význam, funkce a úkoly. Praha: Pražská akc. tiskárna, 1926, str. 28

⁸⁸ *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky.* V Praze: Národní banka Československá, 1937, str. 64

⁸⁹ *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky.* V Praze: Národní banka Československá, 1937, str. 64-65

právo zaujmout negativní stanovisko k rozhodnutí Bankovní rady. Pokud Bankovní rada i přes nesouhlas Revidujícího výboru na svém rozhodnutí trvala, tak o dalším postupu musela rozhodnout Valná hromada.⁹⁰ V Revidujícím výboru působilo vždy pět členů. Jednoho z nich vždy určil guvernér za předsedu Revidujícího výboru. Zaměstnanci Revidujícího výboru byli voleni valnou hromadou na funkční období v délce pěti let. Do Revidujícího výboru mohl být zvolen každý akcionář NBC.⁹¹

Bankovní rada

V čele Národní banky Československé stál guvernér. Guvernér byl uveden do úřadu prezidentem republiky. Národní banku řídila Bankovní rada, která se skládala z devíti členů. Šest příslušníků bankovní rady volila Valná hromada. Tři zbývající členy jmenoval československý prezident na návrh vlády. Bankovní rada měla na starosti personální problematiku i odborné vedení banky. Bankovní rada také stanovovala měnovou politiku Národní banky a jejím prostřednictvím i celého Československa.⁹²

Bankovní rada byla členěna ještě na tři odbory: odbor valutový, odbor úvěrový a odbor administrativní. Odbor valutový spravoval devizy a také se staral o obchodní operace, které banka prováděla, odbor úvěrový se zabýval úvěrovými povinnostmi centrální banky. Odbor administrativní měl na starosti úřední záležitosti a také pod jeho správou se nacházela tiskárna platidel. Každý odbor se skládal ze tří členů bankovní rady a jednoho zaměstnance, který byl do odboru delegován z Obchodní správy. Tento člen plnil funkci referenta. Guvernér také ze členů bankovní rady v odboru vybral předsedu odboru. Každý odbor se scházel pravidelně jeden den v týdnu. Jednotlivé odbory měly na starosti vypracovávat z dané problematiky podklady pro jednání Bankovní rady.⁹³

⁹⁰ ČUBERKA, Ferdinand. Národní banka československá, její význam, funkce a úkoly. Praha: Pražská akc. tiskárna, 1926, str. 29-30

⁹¹ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky*. V Praze: Národní banka Československá, 1937, str. 71-72

⁹² KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. Vyd. 1. V Praze: Česká národní banka, 2008, str. 69-70

⁹³ ČUBERKA, Ferdinand. Národní banka československá, její význam, funkce a úkoly. Praha: Pražská akc. tiskárna, 1926, str. 34

Obchodní správa

Obchodní správa měla za úkol zpravovat Bankovní radu o stavu Národní banky Československé. Obchodní správa také přicházela s novými návrhy a podněty k činnosti Národní banky Československé, které předávala Bankovní radě. Obchodní správa rovněž každý týden informovala ministerstvo financí o hospodaření Národní banky. Obchodní správa dále seznamovala ministerstvo financí s výsledky Valné hromady.⁹⁴

V čele Obchodní správy stál vrchní ředitel, který byl nejvyšším úředníkem Národní banky Československé, informoval guvernéra a bankovní radu o každodenním chodu Národní banky. Vrchní ředitel měl k dispozici tajemníky, kteří odpovídali za referáty Národní banky. Maximální počet tajemníků byl stanoven na šest. Tajemníkem se mohl stát pracovník s odbornou kvalifikací i přesto, že nepatřil mezi zaměstnance NBČ. Vrchní ředitel také delegoval úkoly, kterými byl pověřen bankovní radou na své podřízené. Rovněž podřízení (ředitelé jednotlivých odvětví NBČ) následně informovali vrchního ředitele o situaci na svých pracovištích.⁹⁵

Sbor censorů

Sbor censorů volila Bankovní rada Národní banky Československé. Celkový počet censorů byl stanoven podle zájmu Národní banky Československé v jednotlivých regionech. Funkční období censora trvalo šest let. Censor byl oprávněn hodnotit kvalitu směnek předkládaných Národní bance ke koupi. Sboru censorů předsedal vrchní úředník hlavního ústavu či pobočky. V případě časové nouze mohly být směnky nakoupeny (eskontovány) i bez vědomí censorů. Avšak i po jejich nákupu musely být směnky ještě dány sboru censorů k posouzení.⁹⁶

Vládní komisař

⁹⁴ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor. In: *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky*. V Praze: Národní banka Československá, 1937, str. 75

⁹⁵ ČUBERKA, Ferdinand. *Národní banka československá, její význam, funkce a úkoly*. Praha: Pražská akc. tiskárna, 1926, str. 28-29

⁹⁶ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor. *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky*. V Praze: Národní banka Československá, 1937, str. 74-75

Vládní komisař byl úředníkem ministerstva financí, který byl na svůj post dosazován vládou. Jeho úkolem bylo vykonávat dohled nad Národní bankou Československou. Zůstával však i nadále zaměstnancem ministerstva financí. Vládní komisař měl právo účastnit se jednání všech součástí Národní banky. Zejména dbal na to, aby Národní banka vykonávala svou činnost v souladu s platnými zákony a nařízeními. Jeho povinností bylo také kontrolovat, zda banka koná ve státním zájmu. Rovněž měl právo zablokovat usnesení kteréhokoliv orgánu Národní banky Československé. Pokud se jednalo o odbor či revidující výbor, tak došlo k pozastavení rozhodnutí a měla o něm rozhodnout bankovní rada. Jestli-že vládní komisař nesouhlasil s rozhodnutím Bankovní rady či Valné hromady, mohl se odvolat na Československou vládu. V případě, že by i po rozhodnutí vlády spor dále trval, byla ustanovena komise složená ze dvou členů vybraných vládou a dvou členů vybraných Národní bankou Československou. Následně měly obě instituce vybrat společně předsedu komise. Tato komise dospěla k rozhodnutí sečtením hlasů svých členů. Rozhodnutí této komise bylo definitivní a obě strany se musely podřítit jejímu verdiktu.⁹⁷

Ústředí

Ústředí Národní banky Československé se nacházelo v Praze, byly v něm obsaženy prostory, které zajišťovaly hospodářskou, administrativní a také technickou funkci Národní banky Československé. Nacházela se zde také kancelář guvernéra, administrativní prostory a také tiskárna bankovek. Tisk bankovek měl na starosti technický ředitel. Byrokratické záležitosti související s tiskem bankovek zajišťoval administrativní přednosta. Oba tito pracovníci stáli také v čele technického oddělení tiskárny bankovek a administrativní přednosta vedl administrativní oddělení tiskárny bankovek. V Ústředí se také nacházela ústřední účtárna. Ta evidovala a také kontrolovala hospodaření Ústředí.⁹⁸

⁹⁷ ČUBERKA, Ferdinand. Národní banka československá, její význam, funkce a úkoly. Praha: Pražská akc. tiskárna, 1926, str. 37-38

⁹⁸ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor. *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky*. V Praze: Národní banka Československá, 1937, str. 76-77

Tiskárna bankovek

Po vzniku samostatného Československa byly bankovky tištěny nejprve v různých soukromých tiskárnách v řadě českých měst. Kvůli obavám z padělání však byla najata americká firma na tisk bankovek. Přičemž pro tisk méně hodnotných bankovek začaly být využívány také spolehlivé tiskárny v Československu. Jednalo se však pouze o provizorní (přechodné) řešení. V roce 1924 byla zahájena výstavba tiskárny československých bankovek. Tato stavba byla dokončena v roce 1927 a tiskárna byla uvedena do provozu v roce 1928. Ve stejném roce zahájila tiskárna práci na nové sérii československých bankovek. Již od počátku byl při tvorbě bankovek brán zřetel na uměleckou hodnotu.⁹⁹

Na tvorbě bankovek se také podíleli vynikající umělci tehdejší doby. Jako například Max Švabinský či Alfons Mucha.¹⁰⁰

Organizace Státní banky Československé

Generální ředitel banky byl pověřen řízením banky, jemu se zodpovídalo pět ředitelů skupin. Jednalo se o skupiny, které se zabývaly zaváděním a kontrolou měnové politiky, problematikou oběhu peněz, bezhotovostního styku na území Československa i mimo ně a také emisní činností. Generálnímu řediteli se zodpovídaly také odbory: legislativní a právní, kádrový i personální a také sekretariát Státní banky Československé. Generální ředitel a vedoucí banky měli sice politické předpoklady pro nový režim, avšak nebyli dostatečně schopní a zkušení pro řízení mono banky v nových poměrech. Proto docházelo k řadě chyb a problémů. Rovněž řada starších a schopných pracovníků byla postižena čistkami, což chod banky dále stěžovalo.¹⁰¹

⁹⁹ VALINA, Mirko In: *Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky*. V Praze: Národní banka Československá, 1937 str. 123-125

¹⁰⁰ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008, str.77

¹⁰¹ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008. str.94

Kancelář Státní banky Československé – ředitelství

Kancelář se starala především o záležitosti generálního ředitele a také vedoucích I., II., III., IV. a V. skupiny. Kancelář Státní banky Československé se účastnila porad vedení banky a pořizovala o těchto jednáních zápis. Výtah ze zápisu z jednání byl následně poskytnut těm oddělením, která se porady nezúčastnila a jichž se rozhodnutí týkalo. Kancelář také zpracovávala došlou korespondenci, třídila ji a také archivovala. Kancelář také odesílala poštu a činila z ní opisy, které rovněž archivovala. Kancelář měla také na starosti komunikaci s významnými zahraničními organizacemi v oblasti bankovníctví. Součástí kanceláře byl i Ústřední tajný protokol. Ten zpracovával tajnou korespondenci a staral se o její rozdělování.¹⁰²

Organizační oddělení

Organizační oddělení sledovalo a provádělo kontrolu pracovního postupu v ústředí a na pobočkách. O výsledcích svých kontrol informovalo generálního ředitele. Organizační oddělení také spolupracovalo s normativní komisí při zavádění nových pracovních norem. Rovněž provádělo publikaci pracovních pokynů a směrnic a také se zabývalo použitím kancelářských strojů a navrhovalo postupy pro zlepšení práce se stroji.¹⁰³

Právní oddělení

Právní oddělení vyřizovalo právní záležitosti ve spolupráci se skupinami banky. Rovněž se staralo o jednotnou aplikaci právních norem, a to ve všech záležitostech banky. Právní oddělení rovněž vydávalo právní posudky, a to jak z vlastní iniciativy, tak na vyžádání. Právní oddělení se také účastnilo vnitřního připomínkovacího řízení. Mělo k dispozici právní knihovnu. Právní oddělení vypracovávalo také právní oběžníky. Především se jednalo o komentáře k důležitým zákonům a vyhláškám souvisejících s bankovníctvím.¹⁰⁴

Tiskárna

¹⁰² AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 1

¹⁰³ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 4

¹⁰⁴ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 2

Tiskárna Státní banky Československé sloužila k tisku bankovek a dobových papírových platidel. Rovněž tiskla cenné papíry, šeky a bony. Tiskárna také vyráběla tiskové desky. Další funkcí tiskárny bylo tisknout dokumentaci pro Státní banku Československou. Tiskárna měla své dílny, které zajišťovaly opravu tiskových strojů.¹⁰⁵

I. Skupina hospodářsko-plánovací

Tato skupina realizovala finanční plánování SBČS. Finanční plánování bylo důležité z hlediska fungování celé socialistické ekonomiky, neboť pomáhalo realizovat hospodářský plán státu. I. skupina vytvářela dva plány, které byly významné pro celé československé hospodářství. Jednalo se o pokladní plán a úvěrový plán. Oba tyto plány byly důležité pro kontrolu výroby a také cirkulaci zboží. Rovněž byly tyto plány důležité kvůli rozdělování finančních prostředků. I. skupina také vytvářela a kontrolovala plán platebního styku se zahraničím.¹⁰⁶ Tato skupina měla dva odbory:

I. odbor národohospodářský: Tento odbor vytvářel analýzy z oblasti měny a hospodářské politiky. Národohospodářský odbor vyhodnocoval finanční plán, rovněž shromažďoval statistické údaje a měl na starosti také publicistickou činnost banky. Odbor národohospodářský se také věnoval statistické činnosti a rovněž spravoval knihovnu Státní banky.¹⁰⁷

II. odbor plánovací: Tento odbor sestavoval úvěrový a finanční plán Státní banky Československé. Odbor plánovací také plnění plánů kontroloval. Rovněž se odbor plánovací účastnil jednání Státního plánovacího úřadu.¹⁰⁸

II. vnitřní skupina

II. skupina finančně podporovala domácí ekonomiku. Tato skupina také podporovala kolektivizaci a JZD. Mimo to II. skupina rovněž poskytovala úvěry podnikům a také kontrolovala jejich hospodaření. O kontrolách podniků II. skupina rovněž vedla zprávy, z nichž následně

¹⁰⁵ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 9

¹⁰⁶ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní plán Státní banky Československé červenec 1950, str. 7

¹⁰⁷ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str.11

¹⁰⁸ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 15

vytvářela analýzy, které byly k dispozici vedení Státní banky či hospodářským ministerstvům. II. skupina také zajišťovala bezhotovostní platební styk.¹⁰⁹ Tato skupina se skládala z pěti odborů:

I. odbor průmyslu a jeho tuzemské distribuce: Tento odbor sledoval a zaznamenával pohyb a hromadění zásob distribučních podniků. Odbor také sledoval rozpočet distribučních podniků. Kontrola účetnictví byla důležitá kvůli poskytování úvěrů těmto podnikům.¹¹⁰

II. odbor potravinářského průmyslu výživy a jeho tuzemské distribuce: Tento odbor měl na starosti kontrolu hospodaření podniků v oblasti potravinářského průmyslu. Tento odbor také zajišťoval financování těchto podniků. Do kompetence II. odboru spadaly také podniky, které potravinářské výrobky distribuovaly, například obchodní domy či katolická charita.¹¹¹

III. odbor zemědělství a družstevnictví: Tento odbor kontroloval plnění finančního plánu zemědělských podniků a zemědělských družstev. III. odbor také kontroloval jejich hospodaření.¹¹²

IV. odbor národních podniků dopravních a podniků státních: Tento odbor kontroloval hospodaření československých podniků zabývajících se dopravou. Na základě těchto kontrol pak IV. odbor vypracovával také úvěrové návrhy. IV. odbor rovněž dohlížel, jak hospodařily ty dopravní podniky, které od Státní banky Československé obdržely úvěr.¹¹³

V. odbor pro peněžnictví: Tento odbor poskytoval úvěry peněžním ústavům. V. odbor také sledoval oběh finančních prostředků na účtech státní správy u Státní banky Československé. V. odbor monitoroval investice do cenných papírů a poskytoval úvěry státní správě, národním podnikům a peněžním ústavům V. odbor také poskytoval úvěry Investiční bance.¹¹⁴

III. Zahraniční skupina

¹⁰⁹ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní plán Státní banky Československé červenec 1950, str. 9-12

¹¹⁰ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 21

¹¹¹ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. č. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 23

¹¹² AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 25

¹¹³ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 29

¹¹⁴ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 31

Zahraniční skupina měla za cíl kontrolovat plnění plánu zahraničního obchodu a také se starat o vyrovnanou platební bilanci se zahraničím. III. skupina se rovněž měla snažit o posílení hospodářské nezávislosti Československa na západních zemích. Zahraniční skupina podporovala československý obchod se Sovětským svazem a socialistickými zeměmi. Zahraniční skupina rovněž dbala na to, aby dovozy a vývozy zboží odpovídaly hospodářskému cíli, který Československo sledovalo, tj. výstavbě těžkého průmyslu.¹¹⁵ III. skupina měla čtyři odbory:

I. Odbor obchodně-právní: Tento odbor měl na starosti sjednávání mezinárodních smluv mezi Státní bankou Československou a zahraničními finančními ústavy. I. odbor rovněž sledoval dodržování mezinárodních právních norem u smluv finančního rázu. I. odbor také kontroloval dodržování devízového zákona.¹¹⁶

II. Odbor devízového dohledu: Tento odbor určoval platební podmínky při dovozu a vývozu zboží. II. odbor také přiděloval valuty československým občanům při jejich výjezdech do ciziny. II. odbor také monitoroval úvěry poskytnuté ze zahraničí do Československa a naopak.¹¹⁷

III. Odbor platební: Tento odbor spravoval devizové zásoby banky a provozoval také směnárnu. Odbor platební také prováděl platby z ciziny a do ciziny, pokud tyto platby byly prováděny v devizách.¹¹⁸

IV. Odbor akreditivní: Tento odbor se zabýval akreditivy a inkasem dokumentů. IV. odbor se zabýval exportními i importními akreditivy.¹¹⁹

V. odbor pro financování výsadních společností: Tento odbor poskytoval úvěry významným československým exportním firmám jako např. Koh-i-noor, Chemapol, Kovo, Centrotex.¹²⁰

IV. Všeobecná skupina

¹¹⁵ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní plán Státní banky Československé červenec 1950, str.14-15

¹¹⁶ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 38

¹¹⁷ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 40

¹¹⁸ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 43

¹¹⁹ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 43

¹²⁰ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 44

IV. skupina se starala o technický provoz Státní banky Československé. Pechovala také o dobrý stav technických přístrojů uvnitř banky a rovněž o vozový park. IV. skupina měla na starosti i tisk a kopírování tiskovin. IV. skupina spravovala erární majetek a dohlížela na vybavenost kanceláří. Vnitřní skupina se také starala o doručování korespondence a spravovala potrubní poštu. IV. skupina pečovala rovněž o dostupnost hygienických pomůcek na pracovištích. V její kompetenci bylo také stravování zaměstnanců banky. Vnitřní skupina spolupracovala také s Československou poštou.¹²¹

I. odbor pro pokladní styk: Tento odbor se staral o oběh platidel, staral se také o ukládání vkladů na vkladní knížky. I. odbor také pečoval o bezpečnost uložených vkladů.¹²²

II. odbor likvidatury: Tento odbor zprostředkoval bezhotovostní platební styk pro československé občany.¹²³

III. odbor účtárny: tento odbor vedl účty ústředních československých úřadů, vedl také šekové účty místních národních výborů, účty nemocnic, škol a soudů.¹²⁴

IV. odbor pro cenné papíry: Tento odbor emitoval cenné papíry. Rovněž prováděl registraci zahraničních i domácích cenných papírů.¹²⁵

V. odbor správy majetku: Tento odbor spravoval hmotný majetek Státní banky Československé. Jednalo se o nemovitosti, nábytek, stroje a auta. Tento odbor spravoval také korespondenci.¹²⁶

V. Kádrová skupina

Tato skupina se starala o kádry v hlavním ústavu i na pobočkách. Sledovala kádry a zajišťovala povýšení pracovníků, u kterých to považovala za vhodné. Kádrová skupina preferovala především níže postavené zaměstnance., kteří však byli vhodní ideologicky. V. skupina také sledovala rozmisťování a povyšování dělnických kádřů. Dělnické kádry získávala především

¹²¹ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní plán Státní banky Československé, červenec 1950, str.17-20

¹²² AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 48

¹²³ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 52

¹²⁴ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 56

¹²⁵ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 57

¹²⁶ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 59

z jednorozných dělnických akademií. Kádrové oddělení také monitorovalo zdravotní a sociální situaci zaměstnanců Státní banky. V. skupina rovněž vypracovávala kádrové posudky, které měly potenciál významně ovlivnit pracovní kariéru každého zaměstnance.¹²⁷ Kádrová skupina se dělila na čtyři oddělení:

I. Oddělení pro výběr a rozmístování kádrů: Toto oddělení mělo na starosti výběr a rozmístování kádrů. Rovněž také prověřování a sledování kádrů. Toto oddělení také vybíralo vhodné kádry na školení a vypracovávalo také kádrové posudky.¹²⁸

II. Oddělení pro evidenci kádrů: Toto oddělení obstarávalo a soustřeďovalo kádrový materiál, který následně studovalo. Rovněž spravovalo a doplňovalo evidenci kádrových rezerv.¹²⁹

III. Oddělení učební: Toto oddělení poskytovalo politickou výchovu. Jeho součástí byla i studovna. Rovněž poskytovalo informace odborného rázu z oboru peněžnictví.¹³⁰

IV. Osobní oddělení: Toto oddělení mělo na starosti platové a penzijní záležitosti.¹³¹

Shrnutí kapitoly

V této kapitole byl popsán vznik bankovního úřadu při ministerstvu financí. V roce 1926 Národní banka Československá skutečně vznikla. V kapitole byl dále zaznamenán důvod, proč již samotný bankovní úřad nestačil na svou úlohu, ale bylo třeba vybudovat nezávislou centrální banku nově vzniklého státu. Již od samého začátku fungování Národní banky v ní měli velký vliv příznivci národní demokracie. Prvním guvernérem banky se stal Vilém Pospíšil, který měl blízko ke generálnímu řediteli Živnostenské banky Jaroslavu Preissovi. Preiss byl finančním i politickým podporovatelem národní demokracie. Kapitola také pojednává o navázání československé koruny na zlatý standard a rovněž se zabývala okolnostmi devalvace československé koruny dlouho po vypuknutí hospodářské krize v zemi. Součástí druhé kapitoly byl také popis organizační struktury Národní banky. Rovněž zde byla popsána i odborná funkce

¹²⁷ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní plán Státní banky Československé červenec 1950, str. 21

¹²⁸ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 69

¹²⁹ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 69

¹³⁰ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 69

¹³¹ AČNB, SBČS/sign. VIIa/kart. 191/ Pracovní náplň Státní banky Československé, červenec 1950, str. 69

jednotlivých částí banky. Kapitola také podala zprávu o organizaci Státní banky Československé společně s popisem jednotlivých částí banky.

Druhá kapitola

Dějiny národohospodářského vzdělávání v českých zemích a vzdělání zkoumaných úředníků

Moderní univerzita má svůj prapůvod ve středověku. Tehdy univerzity sloužily primárně k náboženským účelům. Studenti univerzit měli totiž skrze studium lépe poznat svou duši a připravit se tak ke spáse. Univerzity byly proto již od středověku v úzkém spojení s církví a na univerzitách také často vyučovali duchovní. Škola v sobě tak od počátku měla něco z křesťanské misijní činnosti. To mělo souvislost i s univerzitními hodnostmi. Zasloužilý vyučující na univerzitě měl titul mistra. Tento titul odkazoval nejen k jeho znalostem v oboru, ale také na to, že má sloužit jako zsvěcovatel do tajů víry. V druhé polovině 18. století došlo k radikálnímu přehodnocení role univerzit. Nastupující střední třída vedená obchodníky a měšťany, měla zájem na tom, aby univerzity zprostředkovávaly především praktické znalosti. Univerzita si však i přes tuto proměnu stále kladla nárok na to, že poskytuje svým studentům přístup k univerzálním pravdám a vědění. Značný vliv na proměnu školství mělo také nastupující osvícenství.¹³²

Podle Pierra Bourdiea existovaly dva druhy akademických pracovníků. Tedy ti, kteří zvyšovali svou akademickou erudici vědeckým výzkumem a na ty, kterým šlo především o kumulaci funkcí. Bourdieu také posuzoval prestiž jednotlivých vysokých škol, neboť čím prestižnější vysoká škola byla, tím větší akademická moc platila pro tamní studenty a profesory. Ve Francii se nacházely ty nejprestižnější školy a instituce v Paříži. Například Sorbonna či College de France.¹³³ Tyto instituce však vyžadovaly po studentech ovládnutí spisovného jazyka. První zkušenost s mluveným jazykem získal jedinec zpravidla v rodině. Avšak naprostá většina lidí používala jazyk, který byl odrazem sociálního postavení jejich rodiny. Další významnou institucí, v níž docházelo k seznámení se s jazykem a především k jeho osvojení, byla škola. Avšak tento jazyk si snadněji osvojili žáci pocházející z vyšších a středních vrstev, naproti tomu

¹³² KELLER, Jan a HRUŠKA TVRDÝ, Lubor. Vzdělanostní společnost? : chrám, výtah a pojišťovna. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. str. 27-29

¹³³ BOURDIEU, Pierre, Homo Academicus, Stanford University Press 1988, str. 73-75

žáci pocházející z vrstev nižších, měli s osvojováním jazyka problémy. Ovládní jazyka bylo důležité pro sebeuplatnění ve společnosti.¹³⁴

Proto byl důležitý sociální původ studentů, kteří přicházeli na prestižní univerzity. Početněji byli na prestižních univerzitách zastoupeni potomci učitelů či obchodníků, než dělníků a rolníků. Potomek středoškolského nebo vysokoškolského profesora měl rovněž značnou šanci nejen se dostat na prestižní univerzitu, ale také na ní získat zaměstnání. Synové absolventů prestižních vysokých škol měli nejen dobrý sociální či kulturní kapitál, ale navíc se mohli opřít o akademický kapitál nashromážděný jejich rodiči. Tento kapitál byl důležitý především díky sítí kontaktů, kterou nabízel. Akademické disciplíny humanitních věd byly rovněž členěny dle prestiže. Největší renomé měly předměty jako filozofie, klasická archeologie či filologie, přičemž nejmenší prestiž měla studia moderních sociálních věd. Výhodu měli rovněž starší profesori oproti těm mladším, neboť disponovali sítí kontaktů a byli ukotveni ve významných vědeckých a společenských institucích.¹³⁵

Značnou moc v akademickém světě měly různé přijímací a zkušební komise. Ty totiž rozhodovaly o přijímání uchazečů, a také o postupu studentů v akademické hierarchii. Významná byla rovněž pozice děkana či jiný vysoký post uvnitř univerzitní správy, neboť tyto pozice rozhodovaly o rozmisťování akademických pracovníků. Akademik, který dosáhl buď statusu profesora nebo získal významné postavení ve správě univerzity měl výhodnou pozici, neboť obvykle disponoval sítí kontaktů s jejichž pomocí byl také schopen získat místa ve vědeckých radách či vědeckých institucích. Toto institucionální zakotvení profesorovi dále pomáhalo rozmisťovat své žáky do uvolněných pozic. Tito žáci pak dále posilovali vliv daného profesora v akademickém prostředí.¹³⁶

Akademičtí pracovníci, kteří se soustředili primárně na budování akademické kariéry se snažili primárně o přenesení akademických vzorců chování na své žáky a pokračovatele. Tito pracovníci chtěli, aby jejich následovníci šířili a kultivovali jejich odkaz. Naproti tomu učenci,

¹³⁴ BOURDIEU, Pierre, Co se chce říct mluvením: ekonomie jazykové směny, Univerzita Karlova v Praze 2014, str. 37-38

¹³⁵ BOURDIEU, Pierre, Homo Academicus, Stanford University Press 1988, str. 75-83

¹³⁶ BOURDIEU, Pierre, Homo Academicus, Stanford University Press 1988, str. 84-88

kteří se orientovali primárně na výzkum se snažili o to, vydobýt si co nejvíce času na vědecké bádání. Proto se tito pracovníci většinou snažili vyhnout administrativní práci na univerzitě. Tito učenci také pocházeli z oborů, které měly na humanitních univerzitách buď menší prestiž, nebo se jednalo o novější obory. Akademičtí pracovníci orientovaní na výzkum měli také studenty, kteří byli primárně orientovaní na pokračování výzkumu svého profesora a nikoliv na kariéru ve správních strukturách univerzity. Na tyto akademiky bylo většinou pohlíženo akademiky klasického směru s despektem.¹³⁷

Hodnotou, kterou dle Bourdieho disponovalo univerzitní prostředí byla tzv. symbolická moc. Ta spočívala v dodávání vědecké legitimacy aktuálnímu společenskému uspořádání. Vysoké školy, na rozdíl od vlády či byrokratického aparátu, nedisponovaly skutečnou mocí, avšak díky úctě, které se ve společnosti těšily, měly podvědomý respekt u širokých vrstev a obyvatelstva, napravovat stávající společenský řád. Tím však, že nenabízely lidem alternativu a poskytovaly jim ujištění, že stávající společenské uspořádání bylo jediné možné, tak na nich páchaly tzv. symbolické násilí. Toto symbolické násilí dle Bourdiea spočívalo právě v tom, že lidé podvědomě přijali stávající společenský řád a zaujímaly podvědomou nedůvěru k jiným formám společenského uspořádání. Univerzity byly schopny zaujmout toto postavení, díky své proslulosti ve společnosti, jakožto centra expertního vědění.¹³⁸

Pierre Bourdieu považoval univerzity za konzervativní instituce, které nejen reprodukovaly vědění, ale také zažité procedury a způsoby jednání. Univerzity také dle Bourdiea pomáhaly ve společnosti udržovat status quo. Avšak v českém prostředí v druhé polovině 19. století sloužily univerzity také jako nástroje národní emancipace a spolupracovníci v hospodářském rozvoji českého národa. V 19. století tvořili vysokoškolsky vzdělaní jedinci jen velmi málo početnou část populace Rakouska-Uherska. Studium na vysoké škole bylo v té době velmi nákladné, a tak si ho mohli dovolit většinou pouze potomci vyšších vrstev. Potomci příslušníků nižších tříd museli mít buď bohatého mecenáše, který jim studium financoval nebo dávat kondice gymnazistům z majetných rodin.

¹³⁷ BOURDIEU, Pierre, *Homo Academicus*, Stanford University Press 1988, str. 104-108

¹³⁸ DOPITA, Miroslav, *Pierre Bourdieu o umění, výchově a společnosti*, Univerzita Palackého v Olomouci 2007, str. 58-61

Nejvýznamnější univerzita v Českých zemích v druhé polovině 19. století byla bezpochyby Karlo-Ferdinandova univerzita v Praze. Nejlepší a nejprestižnější univerzitou v Rakousku-Uhersku byla bezpochyby vídeňská univerzita. Přestože byla Francie větším a lidnatějším útvarem než České země či Československo, tak přesto lze v oblasti vzdělávání najít některé paralely mezi těmito státními útvary. Ve Francii kromě významných univerzit typu Sorbonny, jejichž tradice sahala až do středověkého období, existovaly také tzv. ecolé, které začaly vznikat v období vlády Ludvíka XIV¹³⁹. Působení na nich stejně jako na výše jmenované Sorbonně přinášelo tamním profesorům značnou prestiž.

V Českých zemích byl vznik nejen ekonomického školství podporován soukromými osobami. Díky tomu vznikaly v Českých zemích soukromé obchodní akademie a reálky. Nejvýznamnějším českým soukromým mecenášem v druhé polovině 19. století byl architekt Josef Hlávka. Hlávka nejen soukromě podporoval české umělce a vědce, ale také založil Českou akademii věd a umění. Hlávka také finančně podpořil vznik Národohospodářského ústavu¹⁴⁰. Tento ústav byl také součástí České akademie věd a umění. Na založení Národohospodářského ústavu se také podílel Albín Bráf. Národohospodářský ústav byl již od dob svého vzniku v roce 1906 expertním pracovištěm v oblasti politické ekonomie.

Až do rozdělení pražské univerzity v roce 1883 byli nuceni čeští studenti na vysoké škole poslouchat přednášky v německém jazyce a ve stejné řeči byli nuceni skládat i závěrečné zkoušky. Prvním českým národohospodářem, který pozvedl českou ekonomickou vědu na skutečně profesionální úroveň, byl Albín Bráf. Bráf působil na právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity. Albín Bráf chtěl nejen zpřístupnit národohospodářskou vědu českým studentům, ale také se snažil přispět k rozvoji českého podnikání a průmyslu. Bráf tak činil různými veřejnými přednáškami a popularizačními články, které publikoval v rozličných tiskovinách. Bráf také vychoval řadu žáků, kteří dále rozvíjeli českou národohospodářskou vědu. Josef Gruber a Cyril Horáček vyučovali na právnické fakultě pražské univerzity. Zde také po Bráfově smrti dále pokračovali ve vyučování v Bráfově duchu a také pokračovali v šíření

¹³⁹ BLUCHE, Francois, Za časů Ludvíka XIV: král Slunce a jeho století, Argo 2006

¹⁴⁰

jeho odkazu. Nejvýznamnějším a nejlepším Bráfovým žákem byl Karel Engliš. Engliš přednášel a bádal na VUT a později na Masarykově univerzitě v Brně. Engliš také vychoval řadu žáků, kteří poté působili ve studijním oddělení Národní banky Československé. Byli to Václav Chytil, Alois Král či Miloš Horna. Studijní oddělení banky se tak stalo místem, kde byla nejen rozvíjena Englišova teleologická metoda, ale také byly některé Englišovy makroekonomické ideje využívány při tvorbě měnové politiky banky. Dalším žákem Albína Bráfa byl Josef Macek. Macek byl institucionálně spojen s Vysokou školou obchodní v Praze. Právě na této škole vystudovala řada úředníků Národní banky Československé.

Naprostá většina významných pedagogických a vědeckých institucí z oblasti národního hospodářství se nacházela v Praze. Blízkost v rámci prostoru jednoho města umožňovala zvýšenou interakci mezi českými národohospodáři. Zde je třeba opět zmínit postavu Albína Bráfa, který byl schopen své žáky umísťovat do akademické sféry. Jeho síť kontaktů mezi vysokoškolskými pedagogy mu to umožňovala. Bráf pochopitelně preferoval své studenty, to však byla v té době mezi profesory běžná praxe. Bráf však tím, že byl schopen získat svým žákům pracovní místa na významných českých vědeckých a pedagogických pracovištích, tak tím do značné míry predestinoval podobu české národohospodářské vědy v meziválečném období. Bráf se celý život věnoval vědecké práci, a tak by bylo velmi těžké označit ho za pouze administrativního vědeckého pracovníka, jak se o nich zmiňuje Bourdieu. Bráf si však dobře uvědomoval nutnost využívání svého sociálního kapitálu nejen pro šíření svého odkazu, ale také pro rozvoj české národohospodářské vědy jako takové.

Albín Bráf

Albín Bráf se narodil 27. února 1851. Jeho otec Antonín Bráf pracoval nejprve v patrimoniálním úřadu na valdštejnském zámku v Třebíči. Poté co byly v roce 1848 patrimoniální úřady zrušeny, tak Antonín Bráf začal pracovat jako hospodářský úředník na hraběcím valdštejnském dvoře ve Lhotě u Třebíče. Zde se v roce 1850 Antonín Bráf oženil s Marií Trávníčkovou, která byla dcerou trebičského měšťana a barvíře Jana Trávníčka. Albín Bráf vychodil nejprve obecnou školu v Bosni u Valečova a pak ještě absolvoval jeden ročník na obecné škole v Třebíči. Když mu bylo 10 let, nastoupil na pražské Akademické gymnázium.

Albín Bráf studoval na akademickém gymnáziu v letech 1861 až 1868.¹⁴¹ Bráf byl během studií redaktorem studentského časopisu *Záboj* a byl také podobně jako ostatní studenti nadchnut panslovanskými ideami. Bráf také s oblibou vzpomínal na profesora Axamita, který jej vyučoval matematiku a fyziku. Právě Axamitovy přednášky daly Bráfovi základy nejen v matematice a fyzice, ale také ho seznámily s elektřinou, elektromagnetismem a chemií. Axamit byl také třídním profesorem jeho třídy. Společně s Bráfem chodily do akademického gymnázia také pozdější významné společnosti českého společenského a politického života jako například Josef Kaizl či Gustav Eim.¹⁴² Gustav Eim byl velmi nadaným studentem, který vynikal především ve slohových cvičeních. Orientoval se však spíše na český politický život než na studium, což mu způsobovalo problémy ve škole. Eim se již za studií přátelil s Janem Nerudou a Vítězslavem Hálkem. Jednoho dne se Eim utkal v kavárně s německými nacionalisty, a hrozilo mu vyloučení ze studia, avšak třída v čele s Bráfem, se za něho postavila. V roce 1868 Albín Bráf maturoval na akademickém gymnáziu s vyznamenáním.¹⁴³

Roku 1869 začal Albín Bráf studovat na právnické fakultě v Praze. Ve stejném roce také nastoupil zároveň Albín Bráf na vojenskou službu jako jednoroční dobrovolník, neboť tak měl podle tehdejších předpisů učinit. V říjnu roku 1869 zemřel ve věku 54 let jeho otec Antonín. To bylo pro rodinu vážnou komplikací, neboť Marie Bráfová dostávala od hraběte Valdštejna příspěvek v hodnotě pouhých 300 zlatých ročně a zároveň dva její synové studovali vysokou školu a jeden školu střední. Albín Bráf proto, aby rodině ulehčil, si našel místo vychovatele v rodině hraběte Huyna.

V roce 1871 složil Albín Bráf první státní zkoušku – historicko-právní. Díky tomu postoupil do další části studia civilně-státovědného. Zde ho velmi zaujala problematika národního hospodářství. Jako nadaného studenta si ho vyhlédl profesor Eberhard Jonák, který jako již stárnoucí pedagog hledal své potenciální české nástupce. Jonák Bráfa podporoval v období jeho studia, a i v jeho pozdější kariéře. Roku 1874 složil Albín Bráf rigorózní zkoušku. Profesor Jonák chtěl, aby Bráf podal hned další rok spis k habilitaci, ale Bráf se ještě necítil na

¹⁴¹ GRUBER, Josef. Dr. Albín Bráf, život a dílo. V Praze: Vesmír, 1923, str. 5-6

¹⁴² Více viz: NAVRÁTIL, Michal. Gustav Eim, geniální publicista a vynikající politik. Praha: Parlament, 1923.

¹⁴³ BRÁF, Albín. Albín Bráf, život a dílo. Díl první, Paměti. V Praze: Vesmír, 1922, str. 213-219

to dostatečně zralý. Po ukončení studií na vysoké škole se Albín Bráf přestěhoval do Jonákova bytu, kde mu uspořádal jeho odbornou knihovnu. Bráf byl také spoluzakladatelem studentského spolku Všehrd. Tento spolek se zabýval národohospodářskou vědou. Bráf byl jediným doktorem mezi členy a také vedl semináře spolku. Dalšími členy spolku byli například Josef Kaizl, Bedřich Muldner, či Jan Javůrek.¹⁴⁴

Po ukončení studií dostal Bráf nabídku vyučovat na Československé obchodní akademii. Tuto nabídku přijal a po absolvování několika vstupních přednášek, byl i schválen jako vyučující tamním profesorským sborem. Československá obchodní akademie sice nebyla Bráfovým vysněným působištěm, ale přesto mu přinesla důležitý materiální základ pro další pokusy o kariéru na vysoké škole. Eberhard Jonák¹⁴⁵, který přednášel na české technice národní hospodářství a statistiku, vyjednal Bráfovi možnost habilitace na této škole. Bráf si tedy s Jonákovým doporučením podal svůj habilitační spis pod názvem „Znehodnocení takzvané měny papírové a ážio“. Obhajoba tohoto spisu dopadla pro Bráfa výborně a on tak získal titul soukromého docenta. Bráf poté začal přednášet na technice statistiku, kterou suploval za Jonáka. Profesorský sbor české techniky podal v roce 1880 žádost o jmenování Albína Bráfa profesorem, to však rakouské ministerstvo vyučování zamítlo. Bráf si také podal žádost o habilitaci na právnické fakultě. K habilitaci podal stejný spis jako na technice, jen rozšíření je napsané v němčině. I přesto, že v habilitační komisi byla řada německých profesorů, skončila Bráfova habilitace úspěšně.¹⁴⁶

Bráf si příliš necenil anglické klasické školy. Bráfa zajímala především německá historická škola. Pod vlivem německé historické školy také vznikl Bráfův habilitační spis o dělnících v severních Čechách. Při práci na tomto spisu byl Bráf ovlivněn také národohospodáři Karlem Kniesem a Albertem Schafflem. Klíčovým momentem Bráfovy badatelské kariéry bylo vydání knihy Carla Mengera: *Untersuchungen über die Methode der soziale wissenschaften*,

¹⁴⁴ GRUBER, Josef. Dr. Albín Bráf, život a dílo. [V Praze: Vesmír, 1923, str. 6- 9

¹⁴⁵ Více viz: KRAMEŠ, Jaroslav. *Ekonomie jako předmět vysokoškolské výuky v českých zemích v XVIII. a XIX. století*. Vydání 1. Praha: Management Press, 2016.

¹⁴⁶ GRUBER, Josef. Dr. Albín Bráf, život a dílo. V Praze: Vesmír, 1923, str. 9-14

uneden politischen oekonomie ins besondere (1883).¹⁴⁷ Tento spis byl pro Bráfa i další české národohospodáře důležitý především tím, že jim ukázal rozdíl mezi rakouskou historickou školou a německou historickou školou. V roce 1880 odešel Albín Bráf z Československé obchodní akademie a krátce poté odešel také z české techniky. V letech 1885 až 1887 zastával Albín Bráf post poslance za staročeskou stranu.¹⁴⁸ Bráfovy přednášky byly velmi inspirující a on sám ovlivnil mnoho žáků. Ze známých jmenujme například Cyrila Horáčka, Josefa Grubera, Josefa Macka či Karla Engliše. Bráf také při výuce využíval různé příklady: například ukazoval jednotlivé kusy svého oděvu a doplnil je výkladem, z jaké části světa materiály na jejich výrobu pocházejí.¹⁴⁹

V únoru roku 1909 se stal Albín Bráf ministrem pro orbu v Bienerthově vládě. Bráfova nominace sice vadila českým Němcům, Bráf si však svou erudicí a uměřeností dokázal získat ve vídeňském parlamentu důvěru. Nespokojení byli i někteří čeští politici, kteří chtěli dosáhnout významnějšího ministerstva, ale Bráf měl tu výhodu, že na jeho straně stál Karel Kramář, který dokázal výhrady některých českých poslanců utlumit. Bráf se jako ministr orby snažil prosadit české národohospodářské zájmy ve svém resortu. Zároveň si také uvědomoval slabou znalost agrární problematiky ze strany českých politiků. Když se alpské země rozhodly přijmout jazykové zákony, které by znemožnily používat češtinu na školách jako vyučovacího jazyka, tak se Albín Bráf rozhodl pro demisi. A to i přesto, že se ho ministerský předseda Bienerth i císař František Josef snažili od tohoto rozhodnutí odvrátit. Bráf však trval na svém a demisi podal. Bráf byl poté jmenován tajným radou a byla mu přidělena penze ve výši 18 960,- korun. Na podzim roku 1911 vytvořil hrabě Stürghk novou vládu a chtěl získat Albína Bráfa na ministerstvo orby. Bráf, který se však již nechtěl ze zdravotních důvodů funkce ujmout, odporoval. Nakonec však pod nátlakem dvora svolil a rozhodl se ministerský post přijmout. Avšak krátce po příjezdu do Vídně se mu jeho zdravotní stav zhoršil. Bráf začal trpět nespavostí

¹⁴⁷ MENGER, Carl: Untersuchungen über die Methode der Sozialwissenschaften, und der politischen Oekonomie insbesondere (Leipzig: Dunker und Humblot, 1883)

¹⁴⁸ KRAMEŠ, Jaroslav. Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918. Praha: Typograf, 2012, str. 140-145

¹⁴⁹ JUREČKA, Václav, ed. Albín Bráf - doteky s dneškem: sborník příspěvků ze semináře: [25. září 2001, Ostrava]. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ekonomická fakulta, Katedra ekonomie, 2001, str 58-61.

a otoky nohou. I přes tyto zdravotní problémy však Albín Bráf svou ministerskou funkci vykonával zodpovědně i když několikrát ze zdravotních důvodů nabízel hraběti Stürghkovi demisi. Ten však vždy odmítl demisi přijmout. Na jaře roku 1912 se však Bráfovy zdravotní potíže zhoršily natolik, že se rozhodl odcestovat do své vily v Roztokách. Zde také dne 4. června 1912 Albín Bráf zemřel.¹⁵⁰

Bráfova škola

Bráfova škola je pojmenovaná po Albínu Bráfovi, českém národohospodáři. Tato škola měla základ v proslulých Bráfových seminářích, které mu pomohly vychovat nejenom řadu žáků, ale také některé své pozdější spolupracovníky. Významní byli především Josef Gruber a Cyril Horáček, kteří také později převzali Bráfův způsob výuky. Bráf členil české národní obrození na tři fáze: kulturní, politickou a ekonomickou. Albín Bráf se domníval, že právě od 60. let 19. století se České země nacházely v ekonomické fázi národního obrození. Právě ekonomickému rozvoji měl pomoci časopis Národohospodářský obzor. Národohospodářský obzor redigoval Josef Gruber. Ten také konal různé popularizační přednášky, na nichž měl za cíl zpopularizovat národohospodářskou vědu.¹⁵¹

Přestože Bráfova škola nebyla v pravém smyslu slova ekonomickou školou, neboť jí chyběla originální a specifická metodologie, přesto pro ni byl příznačný Bráfův styl práce. Albín Bráf zastával názor, že daný ekonomický problém se má studovat v historickém čase a na základě zvolené metody. Pouze tímto způsobem je pak možné se dobrat ke skutečnému vědeckému výsledku. Bráf zastával názor, že po skončení třicetileté války přišla česká společnost o vrstvu, která byla v jiných zemích nositelkou průmyslové revoluce. Tím měl na mysli především šlechtu a bohaté měšťanstvo. Z tohoto důvodu byli v Českých zemích nositelem pokroku příslušníci německého národa. Německé obyvatelstvo vlastnilo ve velké míře kapitál oproti českému obyvatelstvu a mohlo se zaměřovat především na těžký průmysl a strojírenství.

¹⁵⁰ GRUBER, Josef. Dr. Albín Bráf, život a dílo. V Praze: Vesmír, 1923, str 48-56.

¹⁵¹ KRAMEŠ, Jaroslav. Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918. Praha: Typograf, 2012, str. 156-157

Naopak české obyvatelstvo, které bylo chudší, se zaměřovalo především na potravinářský průmysl.¹⁵²

Albín Bráf vstoupil do české historie nejen jako významný národohospodář, ale také jako zakladatel vlastní národohospodářské školy. Přestože Albín Bráf nevymyslel nový, originální národohospodářský směr, který by mohli rozvíjet jeho následovníci, tak Bráf přišel s konceptem české národohospodářské politiky. Bráf tento koncept dále rozvíjel na svých seminářích. Na Právnické fakultě pražské univerzity byly semináře zavedeny roku 1875. Národohospodářské semináře v češtině pořádali Albín Bráf a Josef Kaizl. Stát se členem Bráfova týmu však nebylo jednoduché, uchazeč musel absolvovat přednášky z národohospodářské vědy a také z národohospodářské politiky. Poté musel uchazeč úspěšně zvládnout pohovor s Albínem Bráfem. Semináře se zpravidla konaly v domácnosti Albína Bráfa, neboť zde měl k dispozici svou bibliotéku. Ve svých seminářích dbal Albín Bráf na to, aby účastníci semináře byli schopni zpracovat zadané téma na základě vědecké metody. Tento postup práce převzal Bráf od německé historické školy. Albín Bráf zadával svým studentům témata seminárních prací, která vedla k teoretickému rozvoji české národohospodářské politiky a vědy.¹⁵³

Albín Bráf a Německá historická škola

K akademické kariéře poháněl Bráfa profesor Eberhard Jonák. Jonák se však v tehdejší soudobé ekonomické teorii nevyznal, a tak ji musel Bráf prostudovat na základě samostudia. Bráf sice znal dobře dílo Johna Stuarta Milla, avšak to se mu zdálo být pro poslední čtvrtinu 19. století již neaktuální. Bráfa naopak zaujala německá historická škola. Ta vycházela z německé státoprávní historické školy, jejímž hlavním představitelem byl Carl von Savigny. Tato škola zastávala názor, že je třeba studovat historické právo národa.¹⁵⁴

¹⁵² KRAMEŠ, Jaroslav. *Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918*. Praha: Typograf, 2012, str. 158-159

¹⁵³ KRAMEŠ, Jaroslav. *Národohospodářské semináře, Albín Bráf a jeho žáci* str. 121-126 In: DOLEŽALOVÁ, Antonie, *Albín Bráf: politik, národohospodář a jeho doba, Národohospodářský ústav Josefa Hlávky 2013*

¹⁵⁴ BAŽANTOVÁ, Ilona, *Národohospodář Albín Bráf a jeho vztah k německé historické škole a k rakouské škole*, str. 77-78 In: DOLEŽALOVÁ, Antonie, *Albín Bráf: politik, národohospodář a jeho doba, Národohospodářský ústav Josefa Hlávky 2013*

Významným předchůdcem německé historické školy byl národohospodář Friedrich List. List zastával názor, že je třeba hospodářství národa chránit cly, a to až do doby, dokud národní hospodářství nedosáhne takové konkurenceschopnosti, aby národní podniky mohly soutěžit s výrobky ze zahraničí. Právě od Lista převzal Bráf ideu, že hospodářství českého národa je třeba chránit cly.¹⁵⁵

Za zakladatele německé historické školy je považován Wilhelm Roscher. Roscher se domníval, že je třeba pomocí historické metody zkoumat lidskou společnost, neboť Roscher nevěřil v univerzálnost ekonomických zákonů. Avšak další představitelé starší německé historické školy jako byli Karl Knies a Bruno Hildebrand se již pouštěli do přílišného historizování a přehnané popisnosti, které jim neumožňovaly přijít s použitelnými postuláty.¹⁵⁶ Karl Knies totiž zastával názor, že je třeba nejen studovat dosavadní hospodářskou teorii, ale že je rovněž třeba zkoumat historické a sociální okolnosti jejího vzniku. Avšak Knies nebyl schopen popsat všechny ekonomické teorie a také socioekonomické příznaky jejich vzniku. Rovněž Karl Knies nebyl schopen vypracovat ekonomické teorie pro daný stát v daném historickém období.¹⁵⁷

Nejvýznamnějším představitelem mladší historické školy byl Gustav Schmoller. Schmoller byl zastáncem katedrového socialismu. Představitelé katedrového socialismu odmítali revoluční nastolení socialismu, naopak chtěli postupovat reformními kroky v souladu s německým státem. Katedrový socialismus se hodil kancléři Ottu von Bismarckovi v rámci jeho reformního sociálního zákonodárství.¹⁵⁸ Gustav von Schmoller nevěřil, že jedinec se chová ve společnosti pouze na základě sobeckých zájmů. Podle Schmollera jednání (chování) člověka na trhu ovlivňovaly také sociální, altruistické a kulturní faktory. Schmoller rovněž věřil, že je třeba detailně studovat historii, společnost a vývoj národohospodářské vědy. Schmoller kladl důraz na shromažďování a analýzu historických poznatků, avšak na rozdíl od Bruno Hildebranda

¹⁵⁵BAŽANTOVÁ, Ilona, Národohospodář Albín Bráf a jeho vztah k německé historické škole a k rakouské škole, str. 79 In: DOLEŽALOVÁ, Antonie, Albín Bráf: politik, národohospodář a jeho doba, Národohospodářský ústav Josefa Hlávky 2013

¹⁵⁶SOJKA, Milan, Dějiny ekonomických teorií, Havlíček Brain Team 2010, str.117-118

¹⁵⁷SOJKA, Milan, Dějiny ekonomických teorií, Havlíček Brain Team 2010, str.119

¹⁵⁸SOJKA, Milan, Dějiny ekonomických teorií, Havlíček Brain Team 2010, str. 120

nepovažoval pouhý sběr faktů za dostatečný. Gustav von Schmoller zastával názor, že je třeba také zkoumat kauzalitu v historii a v národohospodářské vědě. Schmoller také kladl důraz na studium institucí.¹⁵⁹

V první polovině sedmdesátých let 19. století došlo v Rakousku-Uhersku k nárůstu vlivu Rakouské školy mezního užitku. Tato škola významně ovlivnila Albína Bráfa. Bráfovi se rakouská škola zamlouvala mimo jiné i tím, že nevyužívala vysokou matematiku, tak jako například neoklasická ekonomická škola. Ke kladné recepci rakouské školy přispěl u Bráfa i fakt, že v Praze panovaly mezi českými a německými národohospodáři korektní vztahy. V Praze také určitý čas působil představitel rakouské školy Friedrich von Wieser.¹⁶⁰ Bráfovi se rakouské škole zamlouvala její kritika příliš velkého státu a také kladný vztah, který měla rakouská škola ke svobodnému podnikání. Právě ve svobodném podnikání viděl Bráf cestu hospodářského rozvoje českého národa.

Významným žákem Albína Bráfa byl Cyril Horáček. Horáček začal Bráfov asistent a později se vypracoval až do postavení řádného univerzitního profesora. Cyril Horáček se narodil 7. listopadu 1862 v Praze. Pocházel z bohaté pražské rodiny.¹⁶¹ Horáčekův otec Antonín Horáček se narodil v roce 1825. Pocházel ze starého řeznického rodu a sám také působil jako řezník v Lazarské ulici. Dosáhl značného majetku, a tak si mohl dovolit podporovat různé vlastenecké spolky jako například Sokol či Matici českou. Miloš Horáček se znal také s Františkem Ladislavem Riegrem či Karlem Havlíčkem Borovským. Zlom v jeho životě však nastal, když dostal záchvat mrtvice. Záchvat sice přežil, ale musel přestat pracovat ve svém oboru. Proto si koupil statek na venkově a tam se přestěhoval.¹⁶²

¹⁵⁹ SOJKA, Milan, Dějiny ekonomických teorií, Havlíček Brain Team 2010, str.121-122

¹⁶⁰

¹⁶¹ KRAMEŠ, Jaroslav. Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918. Praha: Typograf, 2012, str. 166

¹⁶² HORÁČEK, Cyril a HERC, Svatopluk, ed. Vzpomínky z mého života. Vydání první. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i., 2017, str. 57-60, 73-75

Cyril Horáček vystudoval Akademické gymnázium v Praze a poté nastoupil na Karlo-Ferdinandovu univerzitu. Horáček se první rok na univerzitě studiu příliš nevěnoval, neboť v té době vykonával souběžně podle tehdejších regulí kariéru jednoročního dobrovolníka. V druhém ročníku se však začal více zabývat studiem a navštívil také přednášky Albína Bráfa. Přestože národní hospodářství patřilo na právnické fakultě k méně prestižním předmětům, Horáčka zaujaly Bráfovy přednášky. Upoutal ho Bráfův přednes a také se mu zamlouvaly bonmoty, kterými svůj výklad prokládal. Horáček také začal navštěvovat Bráfův seminář, kde se seznámil s jeho způsobem práce.¹⁶³

Právnickou fakultu absolvoval Cyril Horáček v roce 1886 jako doktor práv. Horáček se velmi zajímal o agrární problematiku. V roce 1894 vydal práci: Příspěvek k otázce agrární. V něm kritizoval velká česká panství, která se rozrůstala na úkor těch menších. Horáček se stavěl jasně za zájmy malých a středních rolníků. Horáček si svůj spis Nauka o mezdním fondu podal jako habilitační práci. Tato práce vyšla v roce 1897 tiskem. Horáček se podobně jako Bráf zabýval sociální otázkou. Horáčka v této oblasti zajímala především problematika bytová. Byl si vědom nutnosti státu utvářet hospodářskou politiku. Horáček také studoval německé katedrové socialisty. V roce 1897 si Horáček podal žádost o habilitaci. Habilitace dopadla úspěšně a v roce 1898 se stal Horáček soukromým docentem.¹⁶⁴ Když v roce 1897 Josef Kaizl převzal post ministra financí, tak katedra politické ekonomie byla prázdná. Horáček pomáhal Bráfovi, který měl sám velmi mnoho práce. Bráf, který se snažil zvýšené pracovní vytížení řešit, proto poslal žádost ke jmenování Cyrila Horáčka mimořádným profesorem, k čemuž došlo 1. dubna roku 1902. Konečně v březnu roku 1907 se stal Cyril Horáček řádným profesorem.¹⁶⁵ Významnými díly Cyrila Horáčka byly Počátky českého hnutí dělnického¹⁶⁶ a Bytová otázka a městská renta pozemková¹⁶⁷.

¹⁶³ HORÁČEK, Cyril a HERC, Svatopluk, ed. Vzpomínky z mého života. Vydání první. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i., 2017, str.98-111

¹⁶⁴ HORÁČEK, Cyril a HERC, Svatopluk, ed. Vzpomínky z mého života. Vydání první. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i., 2017, str. 115, 145-150

¹⁶⁵ HORÁČEK, Cyril a HERC, Svatopluk, ed. Vzpomínky z mého života. Vydání první. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i., 2017, str. 107

¹⁶⁶ HORÁČEK, Cyril, Počátky českého hnutí dělnického, Česká akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění, 1896.

¹⁶⁷ HORÁČEK, Cyril, Bytová otázka a městská renta pozemková, Bursík a Kohout 1905.

Dalším významným národohospodářem byl Bráfův současník Josef Kaizl. Kaizl byl zajímavý především svým studiem u představitele německé historické školy Gustava von Schmollera. Josef Kaizl se narodil 10. července roku 1854 ve Volyni. Jeho otec Eduard Kaizl byl c.k. kontrolorem na c.k. berním úřadu ve Volyni. Josefova matka Terezie byla původem z německé rodiny a česky se nikdy nenaučila. Eduard Kaizl česky uměl a také se identifikoval jako Čech, a to i přesto, že pocházel z německé rodiny. Díky rozhodnutí otce byl Josef Kaizl vychováván převážně česky. V roce 1858 se stal Eduard Kaizl c.k. berním úředníkem v Rumburku a tam se také přestěhoval i se svou rodinou. V Rumburku Josef Kaizl nastoupil do německé hlavní školy. Roku 1861 rodina vyslala Josefa Kaizla do Prahy, aby zde nastoupil do farní hlavní školy při kostele sv. Panny Marie Vítězné v Karmelitánské ulici. V Praze bydlel Josef Kaizl u své babičky a blíže se zde seznámil také se svým strýcem Edmundem Kaizlem. Edmund Kaizl se velmi zajímal o českou literaturu a kulturu. V tomto směru také vedl i svého synovce Josefa Kaizla. Doktor Kaizl také zavedl svého synovce do Amerického klubu dam, kde se Josef Kaizl seznámil s Vojtěchem Náprstkem. V Americkém klubu dam se Josef Kaizl naučil anglicky. Roku 1863 nastoupil Josef Kaizl na Akademické gymnázium v Praze.¹⁶⁸ Zde také v roce 1871 odmaturoval a v říjnu v témže roce se přihlásil na Právnickou fakultu Karlovy univerzity, kde absolvoval přednášky známých českých profesorů jako byli například Eberhard Jonák či Josef Kalousek. Kaizl se zde stal také členem spolku Všehrd, jehož schůzí se nadšeně zúčastnil. Semináře spolku vedl již promováný doktor Albín Bráf. Kaizla Bráfovy semináře velmi zaujaly a inspirovaly ho ke studiu národohospodářské vědy. Po zvládnutí všech zkoušek na právnické fakultě byl Josef Kaizl dne 3. července roku 1876 jmenován doktorem všech práv.¹⁶⁹

Po ukončení studií si Josef Kaizl podal žádost o cestovní stipendium pro studium na Štrasburské univerzitě. Kaizl pobýval na Štrasburské univerzitě od října roku 1876 do srpna roku 1877. Zde navštěvoval fakultu právní a státovědeckou. Rovněž se zde Josef Kaizl seznámil s profesorem Gustavem Schmollerem. Kaizlovi se na Schmollerovi líbilo, jak pečlivě shromažďoval a zkoumal fakta, a teprve po tomto procesu se pouštěl do jejich zhodnocování. Schmoller byl také stoupencem tzv. katedrového socialismu, který se na rozdíl od Manchesterské školy domníval,

¹⁶⁸ KAIZL, Josef. Z mého života. I, Až po habilitaci. V Praze 1909, str. 7- 17

¹⁶⁹ KAIZL, Josef. Z mého života. I, Až po habilitaci. V Praze 1909, str. 64-67, 114-127

že dělníkům v problémech je třeba pomoci. Na rozdíl od marxismu však nevolal po revoluční cestě. Kaizla katedrový socialismus velmi zaujal a stal se také jeho přívržencem. V průběhu svého pobytu Kaizl pečlivě navštěvoval přednášky Gustava Schmollera. Obdivoval na nich především šíři záběru přednášejícího.¹⁷⁰

V červenci roku 1877 navštívil Josef Kaizl Stuttgart. Zde se Kaizl vykonal zdvořilostní i odbornou návštěvu Alberta E. Schäfflea. Schäffle, přestože byl etnický Němec, tak zastával názor, že Rakousko-Uhersko by se mělo federalizovat a rakouské národy by měly dosáhnout rovnoprávnosti. Národnostní rovnoprávnost měla podle Schäfflea vést k tomu, že rakouští Němci by přijali Rakousko-Uhersko za své a nesnažili by se hledat pomoc u Německa v politickém boji proti ostatním národům Rakouska-Uherska. Kaizl se Schäfflem hovořil také o národohospodářské problematice. Diskutovali spolu o Schäffleově díle: *Baund Leben des socialen Korpus. Encyklopaedicher Entwurt einer taidler Anatomie, Physiologie der Menslichen Gesellschaft mit Sonderer Rucksicht auf die Volkswirtschaft als socialen Stoffwechsel*¹⁷¹. Jednalo se o první velký pokus o sociologické dílo v německé odborné literatuře. Schäffle se snažil popsat tehdejší úroveň vědění ve společnosti. Kaizl Schäffela navštívil právě v době, kdy dopisoval čtvrtý díl této práce.¹⁷²

Kaizl zpracoval u profesora Schmollera práci: *Der Kampf um Gewerbefreiheit in Bayern von 1799 až 1868. Nebst einem einleitenden veberblick über die Entwiskelung des Zufftwesens und der Gewerbefreiheit in Deutschland*. Kaizl sám nazval práci: *70 Jahre Bayerischer Gewerbepolitik in Raumen einer Darstellung deutscher Verhältnisse: Oekonomische statistische Unterschungen*. Kaizl ve své práci analyzuje vývoj boje za živnostenskou svobodu v Bavorsku, a to v období od poloviny 18. století do 70. let století devatenáctého. Práce byla psána stejnou metodou jako jiné práce profesora Schmollera. Tato práce se opírala o pečlivé shromáždění údajů a také o jejich následné vyhodnocení. Kaizl podobně jako Schmoller vyjádřil svůj názor na danou problematiku. Kaizl stál na straně svobodného podnikání a odporoval cechovním právům i privilegiím. I v tomto směru se shodoval se svým mentorem

¹⁷⁰ KAIZL, Josef. Z mého života. I, Až po habilitaci. V Praze 1909, str. 285-289

¹⁷¹ *Baund Leben des socialen Korpus. Encyklopaedicher Entwurt einer taidler Anatomie, Physiologie der Menslichen Gesellschaft mit Sonderer Rucksicht auf die Volkswirtschaft als socialen Stoffwechsel*. 1878

¹⁷² KAIZL, Josef. Z mého života. I, Až po habilitaci. V Praze 1909, str. 290-296

profesorem Gustavem Schmollerem.¹⁷³ Kaizl si podal tuto práci 31. ledna 1879 jako svůj habilitační spis na Právnické fakultě Pražské univerzity. Proti této práci se však postavil profesor Eberhard Antonín Josef Novák, kterému se práce zdála být málo historická. Kaizl však našel zastání v profesoru Randovi a v profesoru Emanuelu Saxovi, který byl stoupencem rakouské školy. Kaizla podpořily také posudky Gustava Schmollera a profesora Schaffleho, kteří práci hodnotili jako plně dostačující pro habilitaci. Profesor Jonák byl nakonec v habilitační komisi přehlasován, a tak byla 9. září 1879 usnesením profesorského sboru Josefu Kaizlovi udělena hodnost venia legendi. Ovšem s výjimkou vědy finanční.¹⁷⁴

Později si podal Kaizl dvě práce za účelem rozšíření své habilitace i na finanční vědu. První se týkala alkoholismu a boje proti němu. Druhá pak přesouvání daní.¹⁷⁵ Dne 3. března 1883 byl Josef Kaizl jmenován mimořádným profesorem, avšak nedostával ve své funkci žádné peníze. To se změnilo až v dubnu 1884, kdy začal pobírat plat 1 200,- zlatých ročně. Řádným profesorem se stal Josef Kaizl až v lednu roku 1898. Téhož roku se však stal Josef Kaizl ministrem financí a v důsledku ministerské práce mu na pedagogickou činnost mnoho času nezbývalo. Kaizl na rozdíl od Bráfa nikdy příliš nevynikal v práci na seminářích. Jeho semináře nebyly tak obšírné a inspirativní jako semináře Bráfovy. V důsledku toho neměl Kaizl tak nadané žáky, kteří by na něj navazovali a přebírali jeho badatelské metody. Proto na rozdíl od Albína Bráfa, který měl své pokračovatele v Josefu Gruberovi a Cyrilu Horáčkovi, tak Josef Kaizl zůstal v české národohospodářské historii bez následovníků.¹⁷⁶

Dne 20. ledna 1891 byla rozpuštěna Říšská rada a byly vypsané nové volby. Národní strana šla do volebního zápolení s programem, který obhajoval její působení v Taaffeho vládě. Národní strana se snažila vyhnout problematice punktací. Národní strana svobodomyšlná měla zcela opačný program. Ta naopak svůj boj proti punktacím postavila do středu své volební kampaně. Mladočeská volební kampaň obsahovala program kulturní, sociálně reformní a

¹⁷³ KAIZL, Josef. Z mého života. I, Až po habilitaci. V Praze 1909, str.353-356

¹⁷⁴ KAIZL, Josef. Z mého života. I, Až po habilitaci. V Praze 1909, str. 356-359

¹⁷⁵ KAIZL, Josef. Z mého života. II, Od habilitace Dr. Jos. Kaizla r. 1879 až k jeho vstupu do národní strany svobodomyšlné r. 1890. V Praze: Jos. R. Vilímek, [1911], str. 7-11

¹⁷⁶ KRAMEŠ, Jaroslav. Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918. Praha: Typograf, 2012, str. 201- 202

národohospodářský. To byla zásluha především T. G. Masaryka a Josefa Kaizla. Volby dopadly pro Staročechy katastrofálně. Přišli v ní o většinu mandátů a Národní strana svobodomyslná se stala nejsilnější českou stranou v Říšské radě. Velký podíl na tomto výsledku měl zákon z roku 1885, který dával právo volit těm občanům, kteří platili na daních více než 5 zlatých ročně. Právě na tento segment voličů se Mladočeši zaměřili. Naopak Staročesi, kteří praktikovali konzervativní politiku, vycházeli vstříc šlechtě a bohatým obchodníkům. Josef Kaizl kandidoval v Karlíně, kde zvítězil o téměř 200 hlasů před svým staročeským protikandidátem Karlem Hladíkem. Josef Kaizl kandidoval na poslanecké místo v Říšské radě ve volebním okrsku v Karlíně.¹⁷⁷

Poněvadž Národní strana svobodomyslná neměla na rozdíl od Staročechů kontakty ani mezi šlechtou, ani u vídeňského dvora, navíc na ní obě tyto formace pohlížely nepřátelsky, tak jí nezbývalo nic jiného než vstoupit do opozice vůči Taaffeho vládě. Taaffeho vláda se však opět rozhodla zavést punktace. Proti tomuto rozhodnutí se však postavili nejen Mladočeši, ale také česká veřejnost. Mladočeši přitvrdili svou opoziční práci a začali narušovat jednání Říšské rady o punktacích. Tato činnost však nedělala dobrý dojem na realistické křídlo strany. Realisté se domnívali, že Mladočeši by měli fungovat jako rozumná opozice, a ne jako agresivní skupina, která za každou cenu napadá návrhy vlády. Tento postoj však jen zvyšoval nedůvěru k realistickému křídlu, kterou pociťovala většina Národní strany svobodomyslné. Kritickým bodem byl spor Júlia Grégra s Tomášem Garrigue Masarykem. Masarykovi vadilo, že Grégr jakožto šéfredaktor Národních listů o něm (Masarykovi) schválně píše negativně. Grégr skutečně neměl již od rukopisného boje Masaryka v oblibě. Masaryk proto navrhoval založit nový časopis – Čas, k čemuž později skutečně došlo, avšak tímto krokem si Masaryk znepřátelil Grégra, který se obával, že úmysl založit nový časopis je přímým útokem na Grégrovy Národní listy. Poněvadž útoky v Národní straně svobodomyslné neustávaly, tak ten se rozhodl rezignovat.¹⁷⁸

¹⁷⁷ KAIZL, Josef. Z mého života. III, Od vstupu Kaizlova do Národní strany svobodomyslné až do jeho smrti. V Praze: Jos. R. Vilímek, 1914, str. 5-10

¹⁷⁸ KAIZL, Josef. Z mého života. III, Od vstupu Kaizlova do Národní strany svobodomyslné až do jeho smrti. V Praze: Jos. R. Vilímek, 1914, str. 35-36, 44-47

Josef Kaizl, byť byl od dob Masarykovy rezignace na poslanecký mandát s ním stále v kontaktu, usiloval však především o vlastní politickou kariéru. Kaizl obdivoval Gustava Eima pro jeho politické umění a také jeho kontakty ve Vídni. Snažil se s ním proto co nejvíce sblížit i s ohledem na svůj vlastní budoucí prospěch. Kaizl chtěl totiž po Eimově odchodu převzít řízení Národní strany svobodomyslné a následně přetvořit stranu podle svého vlastního záměru. Eim však neměl Masaryka v oblibě, a tak bylo jasné, že Kaizlovo sblížení s Eimem povede dříve nebo později k roztržce s Masarykem.¹⁷⁹

Josef Kaizl na tom nebyl od roku 1897 zdravotně dobře. Kvůli svým pracovním povinnostem však Kaizl neměl čas se řádně léčit ze své nemoci žlučových kamenů. V červenci roku 1901 pobýval Josef Kaizl se svou rodinou na dovolené v Myskovicích u Soběslavi. Zde se však Kaizlovi udělalo nevolno a musel ulehnout. Kaizl po několik týdnů bojoval se svou zákeřnou nemocí, až do 19. srpna roku 1901, kdy Josef Kaizl zemřel na zánět žlučových kamenů. Dne 21. srpna roku 1901 byl Josef Kaizl se všemi poctami pohřben na Vyšehradském hřbitově.¹⁸⁰

Karel Engliš

Karel Engliš se narodil v roce 1880 v Hrabyni u Opavy. Po vychození dvou tříd obecné školy nastoupil Karel Engliš na gymnázium v Kroměříži. Po absolvování gymnázia začal studovat na Právnické fakultě pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity. Zde začal chodit na přednášky Albína Bráfa, které jej inspirovaly ke kariéře univerzitního pedagoga.¹⁸¹ Engliš také začal později chodit na Bráfovy semináře, které se odehrávaly v jeho bytě. Bráf inspiroval Engliše k vědecké a pedagogické kariéře. Bráf také Englišovi pomohl k získání místa vychovatele v rodině hraběte Czernina. Díky tomuto spojení se Engliš dostal jako vychovatel hraběcího syna do Mnichova, kde pak Karel Engliš studoval na Ludvik-Maxmilian Schule.¹⁸²

¹⁷⁹ MASARYK, Tomáš Garrigue et al. Korespondence T.G. Masaryk-Josef Kaizl: TGM-JK. 1. vyd. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2011, str. 43

¹⁸⁰ KAIZL, Josef. Z mého života. III, Od vstupu Kaizlova do Národní strany svobodomyslné až do jeho smrti. V Praze: Jos. R. Vilímek, [1914], str. 200-210

¹⁸¹ VENCOVSKÝ, František. Karel Engliš. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 1993, str. 9-12

¹⁸² DOLEŽALOVÁ, Antonie, ed. Albín Bráf: politik, národohospodář a jeho doba: [sborník z konference]. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, str 30-33

Engliš kromě toho, že v Mnichově doučoval mladého hraběte Czernina, tak se také připravoval na složení státních zkoušek na pražské Právnické fakultě Karlovy Univerzity. Státnice nakonec Karel Engliš po návratu z Mnichova složil a 31. května 1904 byl promován doktorem práv. Engliš poté doufal, že mu Albín Bráf zajistí místo na univerzitě, avšak Bráf se s Englišem politicky neshodoval, a tak mu sdělil, že momentálně není na univerzitě volné pracovní místo. Englišovi tedy nezbylo než odjet do Vídně, kde díky známému získal pracovní místo na ministerstvu obchodu ve Vídni. Tam však poznal, že pro úspěšnou kariéru na ministerstvu byly důležité konexe a ty Engliš neměl. Proto se Karel Engliš rozhodl pro habilitaci na brněnském Vysokém učení technickém. Na VUT se Engliš úspěšně habilitoval a získal nejprve post mimořádného profesora a následně když profesor Jan Koloušek získal místo na pražském Vysokém učení technickém, tak po něm Engliš získal jeho dosavadní místo řádného profesora. Engliš se kromě pedagogické práce začal věnovat také politice, neboť 26. června 1913 byl zvolen poslancem moravského sněmu za frýdecko-místecký obvod.¹⁸³

V průběhu první světové války se Engliš politicky neangažoval a také v důsledku této světové války neměl ani možnost. Avšak po skončení války byl Karel Engliš vyslán jako delegát do Národního shromáždění. Zde se také zúčastnil slavnostního uvítání Tomáše Garrigua Masaryka. Tato událost a také Englišovo seznámení Masarykem jej poznamenalo na celý život. Masaryk si rovněž Engliše oblíbil a následně ho prosazoval do všech vlád. Poprvé se stal Karel Engliš ministrem financí 20. května 1920. Engliš měl rozdílný názor na Rašínovu deflační politiku a snažil se spíše československou měnu stabilizovat. Englišovi se také podařilo předložit vyrovnaný rozpočet. Avšak Englišova ekonomická koncepce se nelíbila jeho spolustraníkovvi Aloisi Rašínovi, který nakonec se svými spojenci prosadil Englišovo odvolání. Engliš sice podal demisi, ale k té ho donutilo Rašínovo jednání. Tato hořká politická zkušenost jej také vedla v roce 1925 ke složení poslaneckého mandátu a také k vystoupení z Národní strany demokratické.¹⁸⁴ Prezident Masaryk však na Engliše nezapomněl a doporučil v roce 1925 předsedovi Agrární strany a předsedovi vlády Antonínu Švehlovi, aby vzal Engliše do vlády, což také Švehla udělal. Engliš poté působil na postu ministra financí až do roku 1931.

¹⁸³ HLAVÁČ, Martin. Karel Engliš mezi prvorepublikovou elitou. Disertační práce. FF UK 2015, str. 80-91

¹⁸⁴ HLAVÁČ, Martin. Osobnost Karla Engliše očima současníků. Diplomová práce. FF UK 2007, str. 37-45, 53-61

Výjimkou byl pouze rok 1929. Na tomto postu se Englišovi podařilo stabilizovat Československou měnu. Engliš také praktikoval proexportní hospodářskou politiku a byl také sociálně citlivější, než si pravicové strany přály. Englišovu ministerskou kariéru ukončil spor o přistoupení ke zlatému standardu, proti němuž se stavěl. V roce 1934 však nastoupil Karel Engliš do Národní banky Československé, aby uskutečnil měnovou devalvaci. Ve funkci guvernéra Národní banky Československa také poskytoval finance ohroženým podnikům.¹⁸⁵

Z Národní banky Československé odešel Karel Engliš v roce 1938, a tak se vyhnul řízení banky v období Protektorátu Čechy a Morava. Engliš se totiž držel v ústraní a věnoval se vědecké práci. Po skončení druhé světové války se stal Karel Engliš rektorem Karlovy Univerzity. Engliš po sobě zanechal rozsáhlé národohospodářské dílo.

Englišovy spisy i polemiky byly vždy odborně na výši, pouze se však hůře četly. Na obtížnost Englišových textů si stěžovali i jeho kolegové ve vládě. Engliš přednášel nejprve na české technické univerzitě, později stál také u založení nové univerzity v Brně a rovněž její právnické fakulty, kde později působil. Engliš zastával jednu dobu dokonce funkci rektora Masarykovy univerzity. Rovněž byl schopen za pomoci podnikatele Tomáše Bati získat pro univerzitu její vlastní insignie. Engliš byl velmi erudovaný přednášející. Hovořil zásadně z paměti a spisovnou češtinou. Svůj výklad rovněž doplňoval příklady ze své ministerské praxe. Engliš si do svého semináře vybíral nadané studenty. Ti měli výhodu, že se na Englišově semináři naučili skutečně vědecky pracovat. Engliš byl také jediným národohospodářem, kterému se v období první republiky podařilo založit vlastní národohospodářskou školu.¹⁸⁶ Jeho žáky jako byli Václav Chytil či Miloš Horna dále šířili odkaz Englišova učení v československém centrálním bankovníctví.

Bráfovým žákem byl Josef Macek. K narození Josefa Macka došlo roku 1887 v Krompachách. Vzdělání získal Macek na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Josef Macek ukončil studia roku 1911 a poté nastoupil na Pozemkový úřad. Roku 1921 začal Macek učit na Vysoké škole

¹⁸⁵ HLAVÁČ, Martin. Osobnost Karla Engliše očima současníků. Diplomová práce. FF UK 2007, str. 62-71, 72-75

¹⁸⁶ VENCOVSKÝ, František. Karel Engliš. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 1993, str. 20-27

Obchodní v Praze. Zde působil Josef Macek až do roku 1949. V roce 1928 se Macek stal poslancem za sociální demokracii. V poslanecké funkci působil Macek deset let, skončil v roce 1938. Po 25. únoru 1948 byl Josef Macek vystaven perzekuci ze strany KSČ, a tak v roce 1949 ilegálně překročil státní hranice. Poté Macek působil na univerzitách v severní Americe. V roce 1972 Josef Macek zemřel.¹⁸⁷ Josef Macek byl levicově zaměřeným ekonomem, který zastával názory, že státní moc by měla pomáhat společnosti v období hospodářské krize. Macek byl odpůrcem zlatého standardu. Macek se také domníval, že by Národní banka Československá měla aktivně působit na československém trhu a snažit se nakupovat soukromý majetek. Macek se nebránil ani továrnám vlastněným státem, neboť právě stát v období ekonomické krize má poskytovat práci nižším vrstvám. Josef však nebyl stoupencem znárodňování a centrálně řízené ekonomiky. Zastával totiž názor, že by měl existovat trh služeb a zboží. Dělníkům a chudším částem obyvatelstva Macek doporučoval, aby se sdružovali a zakládali družstva. Josef Macek byl však rovněž odpůrcem komunismu, což mu přineslo značné problémy poté, co KSČ uchopila moc v Československu.¹⁸⁸ Macek napsal svou nejvýznamnější práci s tou ideou, aby se stala základním učebním textem z oboru národohospodářské vědy na Vysoké škole obchodní. Josef Macek si přál, aby jeho posluchači na univerzitě chápali národohospodářskou vědu jako velké společenství idejí, které jsou si často navzájem v protikladu. Úkolem studenta proto podle macka nebylo zaujmout jeden tzv. správný názor, ale chápat ekonomický názor či státní politiku z více hledisek. Macek si rovněž přál, aby se znalosti alespoň základů národohospodářské vědy dostaly mezi co nejvíce obyvatel státu. Uvědomoval si totiž, že často špatně pojaté státní hospodářské politiky demokratických zemí byly důsledkem malé znalosti ekonomické problematiky u široké veřejnosti.¹⁸⁹

Nejvýznamnějšími vysokoškolskými pracovišti na nichž se v meziválečném období vyučoval předmět národní hospodářství byly právnická fakulta Karlovy univerzity a Vysoká škola

¹⁸⁷ VENCOVSKÝ, František, Dějiny českého ekonomického myšlení, Nakladatelství Masarykovy univerzity v Brně 1997, str. 252-254

¹⁸⁸ HOLMAN, Robert a kol., Dějiny ekonomického myšlení, Nakladatelství C.H. Beck 2005, str. 506

¹⁸⁹ POLÁŠEK, Martin, Společenská role ekonomie a Mackovo pedagogické působení, str. 211 In: DOLEŽALOVÁ, Antonie, Učíme ekonomii 90 let, Wolters Kluwer 2011

obchodní. V roce 1907 bylo na Českém vysokém učení technickém v Praze založeno obchodní oddělení. Toto oddělení se zabývalo vzděláváním budoucích středoškolských učitelů, kteří měli zájem vyučovat na obchodních akademiích. Vyučování na Českém vysokém učení technickém však probíhalo v místnostech, které byly bohužel ve zchátralém stavu. V jedné učebně dokonce spadl strop. V důsledku toho se studenti obchodního oddělení vydali protestovat k rektorovi. Výsledek tohoto protestu byl ten, že obchodní oddělení získalo lepší učební místnosti, v nichž později sídlila i Vysoká škola obchodní.¹⁹⁰

O založení české Vysoké školy obchodní se debatovalo v české odborné společnosti již před první světovou válkou. Možnost realizace se však naskytla až po vzniku samostatného československého státu. Existovalo pro to několik důvodů. Hlavním důvodem byl rozpad Rakouska-Uherska. Tím totiž české země přišly o řadu odběratelů jejich výrobků, a také se obchodní centrum země přesunulo z Vídně do Prahy. V Praze tak vznikla poptávka po kvalifikované síle vzdělané v ekonomických vědách a rovněž obeznámené s nástrahami a úskalími obchodnické praxe. Návrh na vytvoření Vysoké školy obchodní projednávala již Národní rada. Tato jednání přinesla pozitivní výsledek, neboť zákonem č. 461/1919 Sb. bylo rozhodnuto o založení Vysoké školy obchodní. Ta měla fungovat nejprve pod záštitou nově založeného ČVUT, neboť nebyl dostatek prostor a prostředků pro založení zcela nové a nezávislé vysoké školy. V zákoně se však počítalo s tím, že by se v roce 1923 mohla Vysoká škola obchodní od ČVUT oddělit, a nakonec k tomu právě pro hmotné nedostatky nedošlo.¹⁹¹

Vysoká škola obchodní se již od svého založení musela vyrovnat s celou řadou obtíží. Nejnepříjemnější z nich byla nedostatečná vybavenost školních kabinetů odbornými exempláři pro výuku přírodních věd (např. fyzika či chemie). Studenti např. v chemii nedělali pokusy v důsledku absentující výbavy chemickými pomůckami. Škola také v prvních letech od svého

¹⁹⁰FUKSA, Josef. Vysoká škola obchodní: úvahy o vyhlídkách, povaze a způsobu vysokoškolského studia a zkoušek z věd obchodních a odborů příbuzných u nás i v cizině. Na Vinohradech: Josef Fuksa, 1921, str. 9-10

¹⁹¹SKŘIVAN, Aleš, ed. a TÓTH, Andrej, ed. Dějiny VŠE v Praze. I., Cesta ke vzniku VŠE v Praze: historie vyššího ekonomického školství v českých zemích v situačním kontextu ve vybraných státech střední Evropy. Vydání první. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2014, str. 53-57

založení neměla zkušební řád, což dělalo problémy studentům i pedagogům u zkoušek. Dalším handicapem byl také neúplný profesorský sbor, který však byl postupně doplňován.¹⁹²

Studium na Vysoké škole obchodní bylo tříleté. Po prvních dvou letech studia se skládaly státní zkoušky ze všeobecných předmětů, jako bylo právo, matematika, fyzika, chemie atd. Poslední dva semestry studia byly zaměřeny na oborové předměty, kterými byly podnikové hospodářství, národohospodářství a bankovníctví. Řada studentů však měla problémy školu za tři roky dostudovat, a tak tříletou dobu studia často překračovali. Vedení Vysoké školy obchodní proto chtělo zavést čtyřleté studium a urgovalo v tomto směru československé ministerstvo školství. Proti tomu se však stavělo ministerstvo obchodu, s tím, že ne všichni absolventi Vysoké školy obchodní najdou po absolvování školy zaměstnání. Zastávalo názor, že československý pracovní trh nedokáže vyprodukovat tolik pracovních míst pro takto kvalifikované pracovníky. Na ministerstvu obchodu současně převažovala obava, že zaměstnavatelé upřednostní pracovníky středních obchodních škol na úkor těch z Vysoké školy obchodní. Tento problém se táhl až do konce 20. let, kdy došlo k prozatím definitivnímu začlenění Vysoké školy obchodní do ČVUT. Tuto reorganizaci doprovázelo rozhodnutí o prodloužení délky studia ze tří na čtyři roky.¹⁹³ Právě na Vysoké škole obchodní studovala řada zkoumaných úředníků.

Další významnou vysokoškolskou institucí v níž se vyučovalo národnímu hospodářství byla právnická fakulta Karlovy univerzity. Po rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity v roce 1882 se na české právnické fakultě stala hlavním vyučovacím jazykem čeština. V němčině se však stále musela skládat jedna státní zkouška. Student práv musel nejprve absolvovat 3 semestry historické, které byly završeny státní zkouškou. Teprve poté mohl student postoupit do další části studia a studovat předměty juristické a státoprávní. Velkou osobností české právnické fakulty byl profesor Antonín Randa. Randa byl velkým znalcem tzv. civilistiky, tedy občanského

¹⁹² SKŘIVAN, Aleš, ed. a TÓTH, Andrej, ed. Dějiny VŠE v Praze. I., Cesta ke vzniku VŠE v Praze: historie vyššího ekonomického školství v českých zemích v situačním kontextu ve vybraných státech střední Evropy. Vydání první. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2014, str. 56-57

¹⁹³ SKŘIVAN, Aleš, ed. a TÓTH, Andrej, ed. Dějiny VŠE v Praze. I., Cesta ke vzniku VŠE v Praze: historie vyššího ekonomického školství v českých zemích v situačním kontextu ve vybraných státech střední Evropy. Vydání první. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2014, str. 58-61

práva. Randa měl velmi úspěšnou nejen akademickou, ale i politickou kariéru. Randa se totiž stal ministrem – krajanem a také byl povýšen na rytíře.¹⁹⁴

Národohospodářská katedra byla v české akademické obci unikátním pracovištěm, neboť se zde pěstovala ekonomie jako věda. Národohospodářská věda se ještě vyučovala na české technice, avšak na právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity se tak dělo na vědecktějších základech. Národohospodářská věda na české právnické fakultě byla spojena se dvěma jmény, Albínem Bráfem a Josefem Kaizlem. Albín Bráf vycházel z metody Německé hospodářské školy. Aplikoval především zásadu o studiu specifického problému ve specifickém historickém čase. Tato metoda se totiž hodila Bráfovi při studiu českých poměrů, a to především při studiu otázky agrární a také při studiu problematiky komunální politiky. Josef Kaizl byl ekonomicky liberálnější než Bráf. Kaizl se badatelsky orientoval především na finanční vědu.¹⁹⁵

Po vzniku samostatného Československa došlo také ke změnám na nejstarší české univerzitě. Karlova univerzita se začala rozdělovat a také započala výstavba nových budov pro jednotlivé fakulty. Jednou z nich byla i právnická fakulta. Tato stavba byla postavena na vltavském nábřeží nedaleko od Staroměstského náměstí. Architektem stavby byl Jan Kotěra, který ji navrhl v modernistickém duchu. Profesori právnické fakulty chtěli po vzniku československé republiky provést reformu právnického studia. Domnívali se, že dosavadní model výuky je již zastaralý a také důraz na historicko-právní studium se jim zdál již jako překonaný. Proto v rámci reformy, za kterou stál vynikající právník Jan Krčmář bylo, že došlo k posílení státoprávní vědy a právní publicistiky na úkor historicko-právního studia.¹⁹⁶

V čele katedry národního hospodářství stáli profesori Cyril Horáček a Josef Gruber. Oba byli pokračovatelé Bráfovy školy. Přestože v té době již existovala také Vysoká škola obchodní, právnická fakulta byla stále hlavním centrem české národohospodářské vědy v Československu.¹⁹⁷

¹⁹⁴ HAVRÁNEK, Jan et al. Dějiny Univerzity Karlovy. III, 1802-1918. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1997, str. 217-220

¹⁹⁵ HAVRÁNEK, Jan et al. Dějiny Univerzity Karlovy. III, 1802-1918. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1997, str. 229-230

¹⁹⁶ BEČVÁŘ, Jindřich et al. Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1998, str. 69, 75-76

¹⁹⁷ BEČVÁŘ, Jindřich et al. Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1998, str. 86-87

V druhé polovině 19. století se začalo formovat české střední školství, které v základních konturách následně přešlo i do nově vzniklého československého státu. V roce 1848 bylo založeno ministerstvo kultu a vyučování. První důraznou změnou na vývoj vzdělávání v Rakousku byla Exner-Bonitzova reforma schválená roku 1854. Tato reforma byla reakcí na ekonomický úspěch Pruska, na které se právě pruský vzdělávací systém nemalou měrou podílel. Na základě této reformy byla snaha převést středoškolské vyučování z církevních rukou a postátnit je. Výuku také měli nově provádět odborně způsobilí učitelé. Na základě reformy byl také kladen větší důraz na výuku přírodních věd. Rovněž došlo k posílení výuky exaktních předmětů na gymnáziích. Podporováno bylo také zřizování reálků, které v Rakousku existovaly již od 30. let 19. století. Na gymnáziích došlo také k určitému omezení výuky latiny a větší důraz začal být kladen na výuku v národních jazycích, především však v němčině.¹⁹⁸

Ke změně došlo v roce 1855, kdy Rakousko uzavřelo konkordát s Vatikánem. V té době se opět rakouské střední školy začaly dostávat pod církevní správu. V roce 1868 však ministerstvo vyučování vydalo nařízení požadující, aby na středních školách vyučovali pouze kvalifikovaní pedagogové. Tímto nařízením se opět začaly střední školy vymaňovat z církevního vlivu. Již od počátku 70. let byl jmenován ministrem školství Karl Stremayer. Ten začal s omezováním výuky v českém jazyce na středních školách v českých zemích. Stremayer v roce 1879 jako ministr školství rezignoval a na jeho místo se dostal mladý politik Gautsch. Ten přišel s návrhem zrušit střední školy, které navštěvovalo méně majetné studentstvo. Tento trend však byl po nějakém čase na nátlak českých politiků a aristokratické pravice zastaven. V devadesátých letech došlo k masovému zakládání německých i českých středních škol.¹⁹⁹

Nejvýznamnější českou obchodní akademií byla Československá obchodní akademie. Základy pro vznik Československé obchodní akademie byly dány v roce 1868, kdy se českým členům podařilo ovládnout obchodní spolek Merkur. Česká část tohoto spolku potom nechala ustavit

¹⁹⁸ ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina. Študáci a kantoři za starého Rakouska: české střední školy v letech 1867-1918. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, str. 16-18

¹⁹⁹ ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina. Študáci a kantoři za starého Rakouska: české střední školy v letech 1867-1918. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, str. 20, 22-25

komisi, která byla složená z českých pracovníků ve školství. Tato komise měla za cíl připravit plán vzniku nové Československé obchodní akademie. Členem této komise byl například i Josef Wenzig. Tato komise vypracovala plán na zřízení akademie a rovněž i její učební osnovy. Poté byla sestavena dvanáctičlenná komise, která měla za cíl tento plán realizovat. Této komisi předsedal přední vlastenecký donátor Jan Oliva. Členem této komise byl také Jan Neff, otec spisovatele Vladimíra Neffa. Rozhodnutím komise bylo ustanoveno, že má být ustaven sbor, který bude mít výstavbu akademie na starosti. Tento sbor dostal název: Sbor pro zřízení a vydržování Československé obchodní akademie v Praze. Podmínkou členství v tomto spolku bylo buď najednou zaplatit 100 zlatých nebo se zavázat pravidelně platit 10 zlatých. Členy tohoto spolku byli například František Palacký, Karel Sladkovský či Julius Grégr. Díky činnosti tohoto spolku došlo k tomu, že dne 16. ledna 1872 zemská školní rada schválila zřízení akademie. Na vybudování Československé obchodní akademie bylo však ještě třeba opatřit peníze. Proto Sbor pro zřízení a vydržování Československé obchodní akademie v Praze vydal oznámení české veřejnosti, že je třeba vybrat peníze pro zřízení akademie. Dárci poskytli sboru více než 20 000,- zlatých, a tak bylo možné stavbu akademie zahájit.²⁰⁰ Po vzniku akademie zde studovalo 133 studentů. Díky tomu se škola začala slibně rozvíjet. Ovšem v roce 1873 vypukla hospodářská krize. Tato skutečnost vážně zbrzdila slibný rozvoj akademie a začal klesat počet nových studentů. Sestup se zastavil teprve v roce 1879 kdy měla akademie 72 žáků. V roce 1877 se zvýšila délka studia na tři roky. Roku 1891 byla zahájena stavba nové budovy v Resselově ulici. Ročník 1892/1893 proběhl již v nové budově akademie.²⁰¹

Přestože že v devadesátých letech 19. století vznikala řada českých obchodních akademií, Československá obchodní akademie se stále potýkala s přebytkem studentů. V roce 1903 byla akademie přeměněna ze tříleté na čtyřletou studijní dobu. Roku 1907 byla otevřena v rámci akademie specializovaná dívčí třída. Tato skutečnost však pouze zhoršila problém školy s přebytkem žáků. Dalším problémem pro akademii bylo vypuknutí první světové války, neboť

²⁰⁰ ČESKOSLOVANSKÁ AKADEMIE OBCHODNÍ. Pětasedmdesát let Československé akademie obchodní Dr. Edvarda Beneše v Praze: 1872-1947. V Praze: Sbor pro vydržování Československé akademie obchodní Dr. Edvarda Beneše v Praze, 1947, str. 15-35

²⁰¹ Všeabsolventský adresář Československé akademie obchodní v Praze, vydáno spolkem absolventů Československé akademie obchodní ke jubilejnímu sjezdu absolventů i abiturientů akademie, pořádanému ve dnech 27. až 29. září 1922 na oslavu 50. výročí založení ústavu 1872-1922, str. 10-11

značná část vyučujících i studentstva byla odvelena na frontu. Rakouská vláda, která si uvědomovala obtížnou situaci středního školství, udělila zmobilizovaným studentům měsíční dovolenou, v rámci které, měli dokončit zkoušky za daný ročník. To však vedlo pouze k přehlčení tříd a také k tomu, že školu opouštěli jen nedostatečně vzdělaní absolventi. Po skončení první světové války čelila Československá obchodní akademie dalšímu nárůstu studentů, neboť vojáci přicházející z fronty si přáli dokončit vzdělání. Počátkem 20. let navíc došlo k návratu legií z dřívější ruské fronty. Kromě problémů s náparem studentstva provázely akademii rovněž finanční problémy. Proto došlo dne 3. prosince 1919 k jednání mezi ministerstvem školství a Československou obchodní akademií. Výsledkem těchto jednání bylo, že se ministerstvo školství rozhodlo převzít profesorský sbor akademie do státních služeb. V důsledku tohoto kroku se snížila finanční zátěž akademie.²⁰²

Mezi předměty, které se na obchodní akademii vyučovaly, patřila aritmetika a obchodní počty. Významným předmětem bylo národní hospodářství, v rámci něhož, se studenti učili například o směnkách či papírových peněžích. Posluchači akademie se také zabývali problematikou úvěru, a také sociální otázkou. V rámci praktické části výuky se žáci učili také vyplňovat směnky či psát faktury. Pracovníci v obchodech často psali rukou, a tak byla důležitá výuka krásného psaní – krasopisu. Důraz byl také kladen na výuku cizích jazyků, především němčinu, francouzštinu a ruštinu. Absolventi také ovládali německý i český těsnopis.²⁰³ Československá obchodní akademie vychovala nejen budoucí národohospodáře, ale také řadu Čechů, kteří se uplatňovali v rakouském státním i soukromém sektoru. Řada absolventů poté působila také v rakouských a českých bankách.

Studijní oddělení NBČS

V den vzniku Národní banky Československé, tj. 1. dubna 1926 došlo také k vytvoření studijního oddělení banky. Toto oddělení mělo za cíl shromažďovat informace týkající se

²⁰² Vše absolventský adresář Československé akademie obchodní v Praze, vydáno spolkem absolventů Československé akademie obchodní ke jubilejnímu sjezdu absolventů i abiturientů akademie, pořádanému ve dnech 27. až 29. září 1922 na oslavu 50. výročí založení ústavu 1872-1922, str. 11-14

²⁰³ KASINOVÁ, Barbora, Československá akademie obchodní 1872-1918, Bakalářská práce, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu 2013, str.55-61

především makroekonomie a vytvářet na jejich základě analýzy, které byly dále poskytovány vedení Národní banky Československé. Studijní oddělení sledovalo domácí i zahraniční burzovní trh, odborné monografie i články týkající se například makroekonomie či domácí statistiky. Studijní oddělení disponovalo vlastní statistickou službou, která se zaměřovala na finanční trh v Československu. Studijní oddělení rovněž pořizovalo výstřižky z domácího i zahraničního tisku, a to jak populárního, tak i odborného.²⁰⁴ Studijní oddělení vytvářelo pro ředitele Národní banky československé pravidelné týdenní situační přehledy, ve kterých podávalo zprávy o aktuální hospodářské situaci v Československu i ve světě. Přehledy o hospodářské situaci poskytovalo studijní oddělení také bankovní radě. Studijní oddělení také každý rok vypracovávalo hospodářskou výroční zprávu banky, která předkládána akcionářům na každoroční Valné hromadě.²⁰⁵

Studijní oddělení Národní banky Československé také studovalo zahraniční národohospodářskou teorii. Rovněž se toto oddělení zabývalo také národohospodářskou politikou zemí ve světě. Studijní oddělení také zajišťovalo překlad důležitých zahraničních odborných monografií. Rovněž pracovníci oddělení uvažovali nad tím, jak zavést získané poznatky do bankovní praxe. Studijní oddělení rovněž sledovalo vývoj cen na zahraničních trzích a také zkoumalo burzovní indexy v cizích zemích. Po roce 1931, kdy Československo postihla hospodářská krize a také došlo zároveň k poklesu vývozu do cizích zemí, tak studijní oddělení Národní banky Československé úzce spolupracovalo s československými ministry financí a také obchodu na formulaci nové exportní strategie země.²⁰⁶

Studijní oddělení zajišťovalo komunikaci Národní banky Československé nejen se státními institucemi, ale také s významnými československými hospodářskými komorami. Stejně tak i se Svazem československých bank. Studijní oddělení spravovalo rovněž komunikaci mezi

²⁰⁴ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky. Národní banka Československá 1937, str.104-105

²⁰⁵ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky. Národní banka Československá 1937, str. 105

²⁰⁶ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky. Národní banka Československá 1937, str. 106-107

Národní bankou Československou a centrálními bankami ostatních států. Stejně oddělení také zajišťovalo všechny náležitosti komunikace mezi Národní bankou Československou a hospodářskou komisí Spojených národů.²⁰⁷

Významnými zaměstnanci studijního oddělení byli Václav Chytil a Miloš Horna. Václav Chytil se narodil v roce 1907 v Lukovci, který se nachází v blízkosti moravského města Zlína.²⁰⁸ V roce 1913 se i se svou rodinou přestěhoval do východomoravského Slavičína, kde také vychodil obecnou školu. Chytil také poté absolvoval reálné gymnázium v Uherském Brodě. Již během svého studia na reálném gymnáziu se Václav Chytil zajímal o národohospodářskou vědu a četl také díla Karla Engliša. V roce 1928 nastoupil Václav Chytil na Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, kde s velkým zaujetím navštěvoval přednášky z národohospodářské vědy.²⁰⁹ V roce 1930 se Chytil seznámil s Karlem Englišem a vstoupil i do jeho semináře, kde se Englišem osobně sblížil. V roce 1932 absolvoval právnickou fakultu. Krátce poté odcestoval do Bernu ve Švýcarsku, kde na tamní univerzitě strávil jeden semestr. Po návratu ze Švýcarska nastoupil Chytil na berní správu do Brna. V roce 1934 byl Karel Engliš zvolen guvernérem Národní banky Československé a přizval Chytila, aby tam působil jako jeho spolupracovník. V Národní bance se Chytil zabýval problematikou veřejných financí, finančního zákonodárství a měnové správy. O čtyři roky později vydal monografii Univerzalizmus jako metoda hospodářské vědy²¹⁰ a v roce 1939 pak Vlny hospodářské konjunktury²¹¹. Ve stejném roce byl Chytil jmenován mimořádným profesorem na Masarykově univerzitě v Brně. Avšak v důsledku uzavření českých vysokých škol nacisty, tak pobyl Chytil na této univerzitě pouze krátký čas.

²⁰⁷ DVOŘÁK, Ladislav František, KOPFSTEIN Viktor Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky. Národní banka Československá 1937, str. 107-108

²⁰⁸ VENCOVSKÝ, František, Dějiny českého ekonomického myšlení, Nakladatelství Masarykovy univerzity v Brně 1997, str. 246

²⁰⁹ PULEC, Jiří, Václav Chytil, str. 205 In: KLENER, Pavel, Profesor Václav Chytil a uranové dílo, Ústav dějin a Archiv Univerzity Karlovy, Univerzita Karlova 2003

²¹⁰ CHYTIL, Václav, Universalismus jako metoda hospodářské vědy: kritický rozbor Spannovy hospodářské teorie, Orbis 1938

²¹¹ CHYTIL, Václav, Vlny hospodářské konjunktury: (se zvláštním zřetelem k cenovým záznamům jako podkladu úsudku), Orbis 1939

Řádným profesorem se stal Václav Chytil v roce 1945, když bylo potřeba doplnit profesorský sbor na Masarykově univerzitě.²¹²

Roku 1946 byl Chytil zvolen za lidovou stranu do Prozatímního národního shromáždění. V roce 1948 již v době poučovacího převratu hledal Klement Gottwald nového ministra financí a nabídl tento post právě Chytilovi. Ten to však odmítl a také se vzdal svého poslaneckého mandátu. V roce 1949 byl Chytil zatčen a v roce 1950 odsouzen na 20 let vězení za velezradu. Svůj trest si odbyl v pracovních táborech v Příbrami a také v Jáchymově. V roce 1958 byl propuštěn a následně se dočkal i rehabilitace. Do konce šedesátých let pak ještě Václav Chytil krátce přednášel politickou ekonomii na Karlově univerzitě.²¹³

Dalším významným pokračovatelem díla Karla Engliše byl Miloš Horna. Horna se narodil v lednu roku 1897. Místem jeho narození byla Praha. Miloš Horna vystudoval Vysokou školu obchodní, kde později také působil jako vysokoškolský pedagog. Po skončení studií se stal Miloš Horna zaměstnancem Národní banky Československé, zde pracoval ve studijním oddělení. Hornovým nejvýznamnějším dílem byla Měnová politika²¹⁴. V této práci aplikoval Horna Englišovu teleologickou metodu k praktickému vytváření měnové politiky státu.²¹⁵

Německá správa banky donutila v roce 1943 Miloše Hornu odejít do předčasného důchodu. Poté začal pracovat ve zlínském obuvním koncernu Baťa. Zde působil Horna až do konce německé okupace českých zemí. Poté se vrátil zpět do Národní banky Československé, a také zpět do čela studijního oddělení, následně byl rovněž jmenován do funkce náměstka vrchního ředitele. Po 25. únoru 1948 došlo k propuštění Miloše Horny ze služeb Národní banky

²¹² PULEC, Jiří, Václav Chytil, str. 206-209 In: KLENER, Pavel, Profesor Václav Chytil a uranové dílo, Ústav dějin a Archiv Univerzity Karlovy, Univerzita Karlova 2003

²¹³ PULEC, Jiří, Václav Chytil, str. 209 In: KLENER, Pavel, Profesor Václav Chytil a uranové dílo, Ústav dějin a Archiv Univerzity Karlovy, Univerzita Karlova 2003

²¹⁴ HORNA, Miloš, Měnová politika se zvláštním zřetelem k středoevropským měnovým poměrům, Knihovna Sborníku věd právních a státních v Praze 1945

²¹⁵ VENCOVSKÝ, František, Dějiny českého ekonomického myšlení, Nakladatelství Masarykovy univerzity v Brně 1997, str. 241

Československé.²¹⁶ Roku 1950 byl odsouzen za velezradu a zemřel v roce 1958 ve valdické věznici.²¹⁷

²¹⁶ GERŠLOVÁ, Jana a SEKANINA, Milan, Lexikon našich hospodářských dějin- Heslo: Miloš Horna, str.130, Libri 2003

²¹⁷ VENCOVSKÝ, František, Dějiny českého ekonomického myšlení, Nakladatelství Masarykovy univerzity v Brně 1997, str.241

Tabulka č. 1

Jméno úředníka:	Středoškolské vzdělání	Abiturienský kurz	Vysokoškolské vzdělání
Václav Sadílek	ANO	NE	NE
Otakar Pohl	ANO	NE	ANO
Josef Janoušek	ANO	NE	ANO
Karel Čapek	ANO	ANO	NE
Ferdinand Václavík	ANO	ANO	ANO
Josef Šotola	ANO	ANO	NE
Karel Snopek	ANO	NE	ANO
Ludvík Kováčik	ANO	NE	NE
Jaroslav Kabeš	ANO	ANO	NE
Jaroslav Tuček	ANO	NE	ANO
Hynek Janečka	ANO	ANO	NE
Čeněk Hetých	ANO	NE	NE
Jan Čakrt	ANO	NE	ANO
Alois Malý	ANO	ANO	ANO
Antonín Nedvěd	ANO	NE	ANO
František Strnad	ANO	NE	NE
Václav Kalina	ANO	NE	NE
Karel Podlaha	ANO	NE	NE

Tabulka byla vypracována autorem této diplomové práce na základě osobních spisů z Archivu České národní banky.

Šest z nich absolvovalo abiturientský kurz na rozličných obchodních akademiích. Devět z mnou zkoumaných úředníků mělo dokonce Vysokou školu. Jan Čakrt dokonce absolvoval svá vysokoškolská studia na rozličných evropských univerzitách a zakončil je na univerzitě v Mannheimu. Doktorský titul pak Čakrt získal na univerzitě v Basileji.

Středoškolské vzdělání mělo 9 mnou srovnávaných úředníků. Přičemž 8 z 18 úředníků mělo vysokoškolské vzdělání. Jednalo se o Otakara Pohla, Josefa Janouška, Ferdinanda Václavíka, Karla Snopka, Jaroslava Tučka, Hynka Janečky, Jana Čakrta, Aloise Malého a Antonína Nedvěda²¹⁸. Z 8 úředníků, kteří absolvovali vysokou školu, 6 jich absolvovalo Vysokou školu obchodní. Vysoká škola Obchodní se tak stala nejnavštěvovanější vzdělávací vysokoškolskou institucí těmito bankovními úředníky. Z toho jeden úředník, a to Otakar Pohl²¹⁹ vystudoval právnickou fakultu Karlovy univerzity, jeden úředník-m Ludvík Kováčik²²⁰ získal titul docenta na Vysoké škole ekonomické. Přitom 6 z 18 sledovaných úředníků absolvovalo také abiturientský kurz. Jednalo se o Karla Čapka, Ferdinanda Václavíka, Josefa Šotolu, Jaroslava Kabeše, Hynka Janečku a Aloise Malého.²²¹ Největší počet úředníků absolvovalo Obchodní akademii v Chrudimi. Poté následovala Československá obchodní akademie v Praze, a pak Obchodní akademie v Brně. Z nejslabších sociálních poměrů pocházeli Václav Sadílek, Ferdinand Václavík a Václav Kalina.²²² Pro úředníky bylo nejdůležitější vzdělání obchodního či právního směru.

Václav Sadílek

²¹⁸ AČNB/NBČ osobní spisy Otakara Pohla, Josefa Janouška, Ferdinanda Václavíka, Karla Snopka, Jaroslava Tučka, Hynka Janečky, Jana Čakrta, Aloise Malého a Antonína Nedvěda. (více viz příloha A)

²¹⁹ AČNB/NBČ osobní spis Otakara Pohla

²²⁰ AČNB/NBČ osobní spis Ludvíka Kováčíka

²²¹ AČNB/NBČ osobní spisy Karla Čapka, Ferdinanda Václavíka, Josefa Šotoly, Jaroslava Kabeše, Hynka Janečky a Aloise Malého.

²²² AČNB/NBČ osobní spisy Václava Sadílka, Ferdinanda Václavíka a Václava Kaliny

Roku 1911 dokončil Sadílek tři ročníky měšťanské školy v Brně. Poté zahájil Sadílek studia na brněnské obchodní akademii. Svá studia na této vzdělávací instituci dokončil Václav Sadílek v roce 1915.²²³

Otakar Pohl

V období rámovaném lety 1920-1933 absolvoval chodil Otakar Pohl na obecnou školu a reálné gymnázium v Olomouci. Roku 1933 Pohl zahájil svá studia na právnické fakultě Karlovy univerzity. Pohl tato studia ukončil v roce 1938.²²⁴

Josef Janoušek

V roce 1919 nastoupil Janoušek na měšťanskou školu v Karlíně. Roku 1923 započal Janoušek studia na obchodní akademii Karlín. Zde také Janoušek v roce 1927 odmaturoval. Janoušek rovněž při zaměstnání v roce 1949 vystudoval při zaměstnání Vysokou školu politickou a sociální.²²⁵

Karel Čapek

V roce 1904 nastoupil Karel Čapek na nižší reálné gymnázium v Praze. Na gymnáziu Čapek roku 1910 odmaturoval. O tři roky později se Čapek zapsal do abiturientského kurzu u Československé akademie obchodní. Tento kurz ukončil v roce 1914 s vyznamenáním.²²⁶

Ferdinand Václavík

V roce 1915 nastoupil Ferdinand Václavík na žižkovskou vyšší reálku. Tuto školu absolvoval v roce 1922. Po absolvování této školy nastoupil Václavík ještě na roční abiturientský kurz na Československé obchodní akademii v Praze. Ferdinand Václavík také ještě při zaměstnání vystudoval Vysokou školu obchodní, kde promoval dne 29. listopadu 1928.²²⁷

Josef Šotola

²²³ AČNB/NBČ osobní spis Václava Sadílka

²²⁴ AČNB/NBČ osobní spis otakara Pohla

²²⁵ AČNB/NBČ osobní spis Josefa Janouška

²²⁶ AČNB/NBČ osobní spis Karla Čapka

²²⁷ AČNB/NBČ osobní spis Ferdinanda Václavíka

Roku 1910 vychodil Josef Šotola třířídni měšťanskou školu ve Střelohošticích. Poté Šotola nastoupil na reálku v Sušicích. Tuto školu Šotola vystudoval v roce 1914. Po absolvování reálky v Sušicích nastoupil Šotola na abiturientský kurz na chrudimské Obchodní akademii.²²⁸

Karel Snopek

V roce 1925 začal Karel Snopek chodit na obecnou školu v Klecanech. Tu dokončil v roce 1930 a stejného roku nastoupil Snopek na karlínskou reálku. V roce 1937 Karel Snopek na reálce odmaturoval. Stejného roku nastoupil Snopek na Vysokou školu obchodní. Zde studoval Snopek až do listopadu roku 1939, kdy došlo k uzavření vysokých škol. Po skončení druhé světové války v roce 1945 Snopek svá studia na Vysoké škole obchodní obnovil. Na této škole Snopek také v roce 1947 také promoval.²²⁹

Ludvík Kováčik

V roce 1920 nastoupil Ludvík Kováčik na lidovou a měšťanskou školu v Banské Bystrici. Roku 1928 Kováčik tuto školu vychodil a ve stejném roce nastoupil na Státní obchodní akademii. Na této akademii nacházející se rovněž v Banské Bystrici Ludvík Kováčik roku 1932 maturoval. Kováčik dokázal akademii vystudovat pouze díky stipendiu od Banky Československých legií. Tato banka totiž poskytovala finanční podporu potomkům československých legionářů. V šedesátých letech 20. století získal Ludvík Kováčik titul docenta na VŠE.²³⁰

Jaroslav Kabeš

Jaroslav Kabeš nastoupil roku 1907 na táborskou reálku. Zde Kabeš maturoval v roce 1914 a následně nastoupil na Abiturientský kurz na chrudimské Obchodní akademii. Tento kurz Kabeš dokončil v roce 1915.²³¹

Jaroslav Tuček

²²⁸ AČNB/NBČ osobní spis Josefa Šotola

²²⁹ AČNB/NBČ osobní spis Karla Snopka

²³⁰ AČNB/NBČ osobní spis Ludvíka Kováčika

²³¹ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Kabeše

V roce 1921 začal Jaroslav Tuček studovat na jičínské vyšší reálce. Tuto školu absolvoval Tuček s vyznamenáním. Po dokončení středního vzdělání nastoupil Tuček na Vysokou školu obchodní v Praze. Zde Jaroslav Tuček promoval v roce 1931.²³²

Hynek Janečka

Roku 1904 nastoupil Janečka na reálku v Holešově. Zde také v roce 1911 Hynek Janečka odmaturoval. Ve stejném roce se Janečka přihlásil na abiturientský kurs při brněnské obchodní akademii. Po úspěšném dokončení tohoto kurzu absolvoval Janečka ještě kurz obchodních vědy na Českém vysokém učení v Praze.²³³

Čeněk Hetych

V roce 1914 nastoupil Čeněk Hetych na měšťanskou školu v Přelouči. Tuto školu Hetych vychodil v roce 1917 a ve stejném roce zahájil Hetych svá studia na obchodní akademii v Chrudimi. Roku 1921 Hetych na této akademii odmaturoval.²³⁴

Jan Čakrt

Roku 1913 zahájil Jan Čakrt svá studia na německém gymnáziu v Těšíně. Zde studoval až do roku 1919, kdy přestoupil na české gymnázium do Moravské Ostravy. Studia na tomto gymnáziu završil Čakrt v roce 1921 maturitou. V roce 1921 nastoupil Jan Čakrt na Vysokou školu obchodní v Praze. Zde studoval dva semestry a poté pokračoval ve studiích na univerzitě v Mannheimu, kde dne 28. června 1923 složil státní zkoušky. Poté Čakrt studoval ještě na univerzitách v Ženevě, Frankfurtu nad Mohanem a v Basileji. Právě na basilejské univerzitě získal Čakrt roku 1926 doktorský titul.²³⁵

Alois Malý

V roce 1906 nastoupil Alois Malý na obecnou školu. Tu vychodil v roce 1911 a nastoupil na reálné gymnázium ve Dvoře Králové nad Labem. Zde také Malý v roce 1919 úspěšně

²³² AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka

²³³ AČNB/NBČ osobní spis Hynka Janečka

²³⁴ AČNB/NBČ osobní spis Čenka Hetycha

²³⁵ AČNB/NBČ osobní spis Jana Čakrta

odmaturoval. Po maturitě nastoupil Malý na abiturientský kurz při obchodní akademii v Chrudimi. Ten absolvoval v roce 1920 a zahájil studia na Vysoké škole obchodní v Praze. Tato studia dokončil v roce 1924.²³⁶

Antonín Nedvěd

V roce 1908 Antonín Nedvěd začal studovat na reálce v Praze. V roce 1915 zde odmaturoval. Roku 1920 nastoupil Antonín Nedvěd na Vysokou školu obchodní v Praze. V roce 1923 zde také Nedvěd promoval.²³⁷

František Strnad

František Strnad začal v roce 1918 chodit na měšťanskou školu v Praze. Tuto školu absolvoval Strnad v roce 1911. Ve stejném roce začal Strnad studovat na Československé akademii obchodní v Praze. Tuto školu Strnad absolvoval v roce 1915. Na této škole Strnad v roce odmaturoval.²³⁸

Karel Podlaha

Karel Podlaha v roce 1910 nastoupil na měšťanskou školu ve Všeteci u Týna nad Vltavou. Podlaha dokončil měšťanskou školu v roce 1918 a poté začal studovat na obchodní akademii v Českých Budějovicích. Karel Podlaha úspěšně odmaturoval v roce 1922 a tím ukončil studia na obchodní akademii.²³⁹

Václav Kalina

Václav Kalina absolvoval čtyři třídy obecné školy a následně nastoupil na Obchodní akademii hlavního města Prahy. Při studiu si musel vydělávat kondicemi, neboť měl pouze nemajetnou matku.

Shrnutí druhé kapitoly

²³⁶ AČNB/NBČ osobní spis Aloise Malého

²³⁷ AČNB/NBČ osobní spis Antonína Nedvěda

²³⁸ AČNB/NBČ osobní spis Františka Strnada

²³⁹ AČNB/NBČ osobní spis Karla Podlahy

První část druhé kapitoly se zabývala problematikou výuky národohospodářské vědy na vysokých školách. A to ve druhé polovině 19. století a v první polovině 20. století. Rovněž tato kapitola zkoumala vývoj vysokoškolských institucí zabývajících se v Praze národohospodářskou vědou. V kapitole byl rovněž popsán život Karla Engliše, jeho díla a také byly uvedeni někteří jeho žáci. Tito bývalí žáci pracovali ve studijním oddělení Národní banky Československé. Studijní oddělení plnilo v rámci Národní banky Československé expertní úlohu, neboť na základě studia statistik, národohospodářské literatury a dobových ekonomických materiálů vypracovávalo návrhy měnové politiky banky. Ze zkoumaných bankovních úředníků jich osm mělo vysokou školu. Šest absolvovalo abiturentský kurz. Všichni zkoumaní úředníci měli alespoň středoškolské vzdělání.

Třetí kapitola

Charakteristiky úředníků Národní banky Československé

Pierre Bourdieu analyzuje různé vrstvy obyvatelstva podle jejich kapitálu. Jedná se o kapitál ekonomický a kulturní. Velký ekonomický kapitál měli například zámožní podnikatelé, velký kulturní kapitál zase například univerzitní profesori či umělci. Velmi nízký kulturní kapitál mají například dělníci. Nejbližší k sobě mají podle Bourdieua lidé, kteří disponují vysokým kulturním i ekonomickým kapitálem. Každá společenská skupina má své habitusy. Habitus se dal označit jako zvyk. Například bohatí podnikatelé rádi hráli golf, ale například dělníci chodili rádi na pivo. Tento stav však neplatí bez výjimek. To, co konzumuje, sleduje a praktikuje bohatý člověk většinou určuje něco, co je příznačné pro jeho společenskou třídu. Tím je možné porovnat chování v jeho sociální skupině s chováním v jiné sociální skupině. Tímto porovnáváním jsme schopni zjistit určitý systém. Tedy něco jako malý specifický svět pro každou sociální skupinu.

240

Evropská společnost na počátku 20. století byla výsledkem historických, ekonomických, filozofických a politických procesů. V jejich důsledku byla vytvořena také společenská, hospodářská a politická uspořádání, která se v jednotlivých evropských státech utvořila. Jedinec, který se narodil například v Českých zemích, byl již od svého dětství ovlivňován nejen svojí rodinou a nejbližším okolím, ale také institucemi, které byly vytvořeny pro socializaci obyvatel státu. V důsledku těchto vlivů a vlastního přemítání o nich, došlo v mysli jedince k vytvoření podvědomých archetypů, které dále ovlivňovaly jeho konání a chování ve společnosti. Právě interakci mezi podvědomými archetypy, racionální úvahou a vlastním konáním ve společnosti, označoval Bourdieu pojmem habitus.²⁴¹ Rodiče zkoumaných úředníků se narodili v období pozdní existence Rakouska-Uherska a byl to tedy tento státní útvar a jeho organizace v rámci Českých zemí, jež pomáhaly utvářet jejich vědomí. Právě vliv tohoto prostředí částečně přenesli tito rodiče na své potomky.

²⁴⁰ BOURDIEU, Pierre. Teorie jednání. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, str. 13-17

²⁴¹ PULLMANN, Michal, Proměny třídních pozic v moderní společnosti: kulturní sociologie Pierra Bourdiea, str. 501 In: ŠUBRT, Historická sociologie. Teorie dlouhodobých vývojových procesů, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2007

Sociální stratifikace společnosti

Nižší vrstvy

Mezi nižší vrstvy ve druhé polovině předminulého století patřili rolníci, dělníci a pomocní pracovníci v průmyslu i zemědělství. Nejhorší situace byla u podruhů, kteří často měli problém si vůbec opatřit pravidelnou obživu. Nevalně na tom byly také služky, pomocné dělnice v zemědělství a posluhovačky. Výjimkou byly lidé vykonávající pomocné práce na šlechtickém sídle. V Českých zemích bylo na přelomu 19. a 20. století více než dva a půl milionu lidí zařazeno mezi nižší vrstvy.²⁴² Rolník byl silně spjat s půdou, na které hospodařil. I přesto, že rolník často vykonával zemědělské práce svědomitě, byl i tak závislý na přírodních podmínkách a proměnlivosti klimatu. Rolníci byli zpravidla lidmi pevné tělesné konstituce a silné vůle. Práce ať už na poli či ve stodole vytvořila rolníkům silné svalstvo na nohou i rukou. Celoživotní fyzická námaha však často vedla zvláště v pozdějším věku rolníka k problémům se zády a bolestem dolních i horních končetin. Přestože byl na venkově lepší vzduch než ve městech, tak to vždy nutně nemuselo znamenat zdravější prostředí. Pokud například měla rolnická chalupa špatně udělanou podlahu, či se nacházela v blízkosti močálu, hrozil výskyt plísně uvnitř domu. Namáhavá práce na poli či v rámci rolnického hospodářství, mohla mít negativní vliv na zdravý růst dětí. Rovněž lékařská péče nebyla na venkově tak kvalitní jako ve městech.²⁴³

Další součástí nižších vrstev byl dělník. Na rozdíl od podnikatelů a řemeslníků nedisponoval dělník ani nástroji, ani kapitálem, které by mu umožňovaly sám sebe živit. Proto byl nucen nabízet především svoji fyzickou práci. Společenská vrstva dělníků nebyla jednotným monolitem. Nej kvalifikovanějšími dělníky byli obráběči kovů v továrnách. Mezi ty nejméně kvalifikované patřili naopak uklízečky a pomocní dělníci. Navíc tyto pracovníci nebyli organizováni v odborech. Vzhledem k tomu, že většina dělníků nevykonávala kvalifikovanou práci, po které by byla poptávka na trhu, a tak často trpěli hmotnou nouzí. Tato skutečnost se odrážela i na stavu jejich domácností. Ty byly často špatně zařízené a hygienická situace v nich

²⁴² MACHAČOVÁ Jana, MATĚJČEK Jiří, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781-1914*, Karolinum 2010, str. 146-150

²⁴³ BLÁHA, Arnošt Inocenc, *Sociologie sedláka a dělníka-příspěvek k sociologii společenských vrstev*, Orbis 1925, str. 105-113

byla nedostatečná. Rovněž potomci dělníků museli často již od dětství vykonávat náročnou fyzickou práci.²⁴⁴ Nejlépe zorganizované bylo dělnictvo pracující v továrnách. Zde také tím, že spolu dělníci trávili značný čas na pracovišti a často také po práci v hospodách, tak mezi nimi vznikala vzájemná solidarita a přátelská pouta. Toho využívali levicově orientovaní dělníci předáci či socialisté, kteří organizovali dělnictvo do stávek, pokud bylo třeba zajistit vyšší mzdy či dosáhnout zlepšení pracovních podmínek na pracovišti.²⁴⁵

Střední vrstvy

V období rámované lety 1800-1900 variovalo procentuální zastoupení příslušníků středních vrstev mezi pětinou až šestinou populace v českých zemích. Do této kategorie patřili zemědělci, kteří vlastnili nejen vlastní obydlí, ale také orné pole, na němž vykonávali agrární aktivitu. Mezi střední vrstvy byli započítáváni také úspěšní živnostníci a řemeslníci. Stabilní součástí středních vrstev tvořili právníci, doktoři medicíny či architekti. Vzestup části rolníků do středních vrstev umožnil především přechod z trojpolního hospodaření na dvojpole. Důležitý byl také rozvoj agrární osvěty mezi českými sedláky a rovněž zavádění strojů do zemědělské výroby. Vzhledem k tomu, že rodinný majetek mohl zdědit pouze nejstarší syn, tak byli mladší mužští potomci často posíláni vlastní rodinou na kněžská studia. Významnou součástí středních vrstev byli také administrativní pracovníci, a to jak ti státní, tak i ti vrchnostenští.²⁴⁶ Součástí středních vrstev byla také inteligence. Dle Inocence Bláhy existovaly tři typy inteligence: praktická, duševní a morální. Do inteligence praktické patřili například inženýři, strojevodoucí a průmyslníci. Tedy lidé, kteří museli disponovat určitými teoretickými znalostmi proto, aby pomáhali udržovat v chodu složitou moderní společnost. Tito jedinci také studovali poznatky z oblasti vědy a techniky, organizace práce a zaváděli je také do praxe. Jednalo se tedy většinou o prakticky myslící obyvatele státu. Mezi představitele duševní inteligence patřili umělci²⁴⁷, básníci, spisovatelé a vědci. Tito jedinci vytvářeli abstraktní

²⁴⁴ BLÁHA, Arnošt Inocenc, Sociologie sedláka a dělníka-příspěvek k sociologii společenských vrstev, Orbis 1925, str. 29-38

²⁴⁵ FASORA, Lukáš, Dělník a měšťan: Vývoj jejich vzájemných vztahů na příkladu šesti moravských měst 1870-1914, Centrum pro studium a kultury a demokracie 2010, str. 37-38

²⁴⁶ MACHAČOVÁ Jana, MATĚJČEK Jiří, Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781-1914, Karolinum 2010, str. 213-217

²⁴⁷ K tématu srov. BLÁHA, Arnošt Inocenc, Ethika jako věda. Úvod do dějin a teorie mravnosti, str. 48-49

umělecká díla a posouvali vpřed vědecké poznání dané doby. Tito lidé zpravidla disponovali značným intelektem, který dávali zcela do služeb tvůrčí činnosti. Umělci svými díly také obohacovali všední život prostých obyvatel. Za morální inteligenci považoval Bláha lékaře, zdravotní sestry, kněze či filantropy. Jednalo se o lidi, kteří pracovali v zaměstnáních, jež měla na starosti pomoc či službu jiným. Mezi morální inteligenci patřili také lidé, kteří vynakládali své finanční prostředky ve prospěch společnosti či jiných jedinců. Představitelé této části obyvatelstva nemuseli nutně disponovat akademickým vzděláním či jinou formou dovednosti. Hlavní bylo jejich altruistické smýšlení a jednání.²⁴⁸

V souvislosti s technickým a vědeckým pokrokem, ke kterému došlo v 19. století, začal vzestup technicky zdatné a všeobecně vzdělané pracovní síly jako byli například inženýři, vědci či architekti. Tento společenský vzestup výše zmíněných segmentů populace byl nejvýznamnější na počátku 20. století. Vzhledem k nárůstu nejen velikosti ale i komplexnosti soukromých korporací a státní správy, došlo rovněž ke zvýšení poptávky po nových úřednících. Uplatnění našli také mimo jiné strojní inženýři a tovární dělníci, kteří měli obsluhovat výrobní stroje, a disponovali pracovními zkušenostmi. I přestože existovaly různé formy finanční podpory pro sociálně slabé studenty středních škol, přesto byl počet žáků z nižších vrstev na gymnáziích nízký. Studenti pocházející z chudších rodin proto studovali častěji na reálkách či obchodních akademiích. Vysokoškolské vzdělání bylo v některých případech finančně příliš drahé i pro potomky rodin přínáležejících ke střední třídě.²⁴⁹ Právě z těchto dvou společenských se skládal sociální původ zkoumaných úředníků.

²⁴⁸ BLÁHA, Arnošt Inocenc, Sociologie inteligence, Orbis 1937, str. 127–131

²⁴⁹ FASORA, Lukáš, Dělník a měšťan: Vývoj jejich vzájemných vztahů na příkladu šesti moravských měst 1870-1914, Centrum pro studium a kultury a demokracie 2010, str. 302-303

Tabulka č. 2

Jméno:	Zaměstnání otce/matky
Václav Sadílek	Kateřina Sadílková, služka nemajetná
Otakar Pohl	úředník
Josef Janoušek	obchodník
Karel Čapek	obchodník
Ferdinand Václavík	strojvedoucí
Josef Šotola	rolník
Karel Snopek	živnostník
Ludvík Kováčik	obchodník
Jaroslav Kabeš	živnostník
Jaroslav Tuček	obchodník
Hynek Janečka	rolník
Čeněk Hetych	rolník
Jan Čákr	lékař
Alois Malý	Inspektor Bankovní úřad při ministerstvu financí
Antonín Nedvěd	architekt
František Strnad	obchodník
Václav Kalina	Dělnické prostředí, Antonie Kalinová
Karel Podlaha	rolník

Zpracováno autorem práce na základě osobních spisů bankovních úředníků z archivu České národní banky.

Z nejchudšího sociálního prostředí v rámci zkoumaných úředníků pocházeli ti, kteří byli vychováni pouze matkou. Jednalo se o Václava Kalinu a Václava Sadílka. Jejich matky Kateřina Sadílková a Antonie Kalinová pobírali vdovský důchod. Antonie Kalinová si také přivydělávala jako uklízečka.²⁵⁰ Tyto ženy se musely potýkat nejen s hmotnými problémy, nedostatečným vzděláním, ale taky s patriarchální společností. Měly v důsledku toho nízký ekonomický i kulturní kapitál. Sám Václav Sadílek byl nucen během svého zaměstnaneckého poměru finančně podporovat svou matku a také svého mladšího bratra, který navštěvoval učiliště.²⁵¹ Materiálně na tom nebyl dobře ani Ferdinand Václavík jehož otec Jan Václavík byl strojvedoucím a také měl početnou rodinu.

Pět úředníků pocházelo z rolnického prostředí.²⁵² Jednalo se o prostředí nižších středních vrstev. Nejhůře z těchto pěti na tom byl materiálně v dětství a mládí Karel Podlaha, jehož otec Matěj Podlaha byl malorolníkem.²⁵³ Mezi vyšší střední vrstvy patřil Jan Čakrt, jehož otec stejného jména byl úspěšným lékařem.²⁵⁴ Z rodiny patřící do vyšších středních vrstev pocházel Antonín Nedvěd, jehož otec Bernard Nedvěd působil jako architekt.²⁵⁵

Součástí středního stavu byly rovněž rodiny Františka Strnada a Josefa Janouška. František Strnad starší i Alois Janoušek byli oba obchodníci. Stabilní součástí středních vrstev byli také živnostníci.²⁵⁶ Mezi ně patřili také otcové Jaroslava Kabeše²⁵⁷ a Karla Snopka.²⁵⁸ Díky tomu oba tyto pracovníci vyrostli v zajištěné, avšak nikoliv bohaté rodině. Do vyšších středních vrstev patřil také Jaroslav Tuček. Jeho otec Prokop Tuček byl obchodník a také podnikal v realitách.²⁵⁹

V Českých zemích existovala v první polovině 20. století taková sociální mobilita, která umožňovala ambiciózním jedincům z chudších rodin dosáhnout úspěchu. Rovněž to

²⁵⁰ AČNB/NBČ osobní spis Václava Sadílka – nezpracováno

²⁵¹ AČNB/NBČ osobní spis Václava Kaliny – nezpracováno

²⁵² AČNB/NBČ osobní spisy Josefa Šotoly, Hynka Janečky, Čeňka Hetycha – nezpracováno

²⁵³ AČNB/NBČ osobní spis Karla Podlahy – nezpracováno

²⁵⁴ AČNB/NBČ osobní spis Jana Čakrta – nezpracováno

²⁵⁵ AČNB/NBČ osobní spis Antonína Nedvěda – nezpracováno

²⁵⁶ AČNB/NBČ osobní spis Františka Strnada – nezpracováno

²⁵⁷ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Kabeše – nezpracováno

²⁵⁸ AČNB/NBČ osobní spis Karla Snopka – nezpracováno

²⁵⁹ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka – nezpracováno

znamenal, že vyjma aristokratických kruhů neexistovaly nepropustné společenské bariéry. I přes zastoupení nižších a nižších středních vrstev, tak největší zastoupení mezi zkoumanými bankovními úředníky měli synové obchodníků a živnostníků. Toto zastoupení umožňovalo reprodukovat sociální status těchto středních vrstev na další generaci. Rovněž i úředníci, kteří pocházeli z nižších vrstev, tak tím, že získali stabilní zaměstnání v Národní bance, zaznamenali nejen společenský vzestup, ale také možnost si toto postavení udržet.

Regiony a větší města

Stejně jako v současné době, tak i v druhé polovině 19. století existovaly regiony, které byly výrazně zaostalé. Jednalo se především o region jihozápadních Čech. Mezi zaostalé části Českých zemí patřila také západní část Jižní Moravy a pohoří Beskyd. Právě horské regiony obývané českým obyvatelstvem se potýkaly s hospodářskými problémy. Jednalo se především o východní část Krkonoš. Rovněž v rámci jihočeských hor se nacházely oblasti postižené ekonomickou deprivací. Horské oblasti trpěly nižší úrodností půdy a v důsledku toho i nižších zemědělských výnosů. V horských regionech existovala tradiční výroba látek a oděvů. Ta však fungovala na starých technikách výroby a mohla jen těžko konkurovat strojové produkci. To v konečném důsledku přinášelo ekonomickou stagnaci a demografické problémy, neboť především mladí lidé migrovali do hospodářsky úspěšnějších oblastí. Právě úbytek ekonomicky aktivních jedinců trápil všechny periferní oblasti Českých zemí.²⁶⁰

Po celé 19. století žilo nejvíce českých občanů na vesnicích a v malých městech. V Českých zemích na rozdíl od Velké Británie nebyla tak rozšířena velká města, v nichž se koncentrovala průmyslová výroba. Praha a Brno byla jediná dvě česká města, která měla více než 100 000 tisíc obyvatel. Na vytvoření sítě českých měst mělo zásadní vliv období středověku. V té době byla ustanovena významná města, která také disponovala právy udělenými králem. Mezi takto významná města patřila například Plzeň či Hradec Králové. Menší města vznikala často ruku v ruce s feudální správou, které sloužila jako zásobárna potravin, zboží a pracovníků. Správní centrum v dané oblasti se však nacházelo na sídle místního feudálního pána. Toto uspořádání

²⁶⁰ MACHAČOVÁ Jana, MATĚJČEK Jiří, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781-1914*, Karolinum 2010, str. 52-54

fungovalo dobře v období raného středověku. Avšak v důsledku změn, které s sebou přinesl rozvoj industriální výroby v Českých zemích, tak došlo k poklesu hospodářské prosperity malých měst. Investoři a průmysloví podnikatelé upřednostňovali větší populační centra, neboť zde bylo možné lépe koncentrovat pracovníky, stroje i kapitál. Rovněž větší města také zpravidla disponovala i lepší dopravní dostupností. Železnice totiž primárně spojovala mezi sebou buď větší města nebo výhodné surovinové či průmyslové oblasti. Právě blízkost nalezištěm černého uhlí pomohla nastartovat populační a ekonomický rozvoj města Ostravy.

²⁶¹

První světová válka s sebou přinesla značný pokles výroby spotřebního zboží a také nedostatečné zásobování měst zemědělskými produkty. Na nedostatek potravin měl také vliv rozsáhlý černý trh. Tyto faktory způsobovaly hlad ve městech, naopak lidé na vesnicích si byli schopni opatřovat potravu ze svého domácího hospodářství nebo z lesů. Proto v průběhu první světové války došlo ke snížení migrace z venkovských oblastí do měst. Tento trend pokračoval i v prvních poválečných letech. Města, ve kterých došlo v průběhu války k nárůstu počtu obyvatel, tak to byla především ta, kde se nacházely průmyslové podniky vyrábějící vojenský materiál pro c.k. armádu. Jednalo se například o Chomutov, Prostějov či Pardubice. Před první světovou válkou existovala v Českých zemích pouze čtyři města, která měla více než 100 000 obyvatel. Jednalo se o Prahu, Brno, Ostravu a Plzeň. Z těchto čtyř měst zaznamenala během války největší přírůstek Praha, a to o více než 50 000 obyvatel. ²⁶²

Období dvacátých let bylo pro Československo dobou modernizace. A to především ve městech. V důsledku toho docházelo také k nárůstu migrace obyvatel z venkova do měst. Z vesnic odcházeli lidé do měst s vidinou kariérního postupu. Migranti mužského původu si slibovali od přestěhování se do města získání úřednického zaměstnání nebo možnost se pokusit o provozování drobného podnikání. ²⁶³

²⁶¹ MACHAČOVÁ Jana, MATĚJČEK Jiří, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781-1914*, Karolinum 2010, str. 60-63

²⁶² KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky I.- 1918-1938*, Libri 2000, str.277-281

²⁶³ KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky III.: o přežití a o život (1936-1938)*, Nakladatelství Libri 2018, str. 26-28

Tabulka č.3

Jméno	Místo původu
Václav Sadílek	Ořechov u Brna
Otakar Pohl	Olomouc
Josef Janoušek	Starý Nepomuk okres Blatná
Karel Čapek	Gmünd, Dolní Rakousy
Ferdinand Václavík	Praha-Žižkov
Josef Šotola	Střelohoštice
Karel Snopek	Klečany
Ludvík Kováčik	Dobroč, okres Brezno nad Hronovem
Jaroslav Tuček	Nová Paka
Hynek Janečka	Holešov u Brna
Čeněk Hetych	Veselí u Přelouče, okres Pardubice
Jan Čakrt	Těšín, Moravská Ostrava
Jaroslav Kabeš	Tábor
Alois Malý	Dvůr Králové nad Labem
Antonín Nedvěd	Praha-Smíchov
František Strnad	Praha
Václav Kalina	Česká Lípa
Karel Podlaha	Všeteč

Zpracováno autorem práce na základě osobních spisů bankovních úředníků

Pouze 3 zkoumaní úředníci se narodili v Praze. Jednalo se o Ferdinanda Václavíka²⁶⁴, Antonína Nedvěda²⁶⁵ a Františka Strnada²⁶⁶. Otakar Pohl se narodil v Olomouci.²⁶⁷ Josef Janoušek se narodil ve Starém Nepomuku v blízkosti Klatov.²⁶⁸ Josef Šotola pocházel z obce Střelohoštice u Strakoníc.²⁶⁹ Jaroslav Tuček pocházel z Nové Paky u města Jičína.²⁷⁰ Jen jeden úředník se narodil v zahraničí, a to Karel Čapek, který se narodil v Gmündu v Rakousku.²⁷¹ Rovněž Jaroslav Kabeš se narodil ve městě, v Táboře. Václav Kalina se narodil v menším městě, a to v České Lípě.²⁷² Hynek Janečka se narodil v Holešově u Brna.²⁷³ Čeněk Hetych pocházel z Veselí u Přelouče v blízkosti Pardubic.²⁷⁴ Alois Malý pocházel z Dvora Králové nad Labem, jež leží nedaleko Hradce Králové.²⁷⁵ Václav Kalina pocházel z České Lípy, jež leží v blízkosti Liberce.²⁷⁶ Karel Podlaha pocházel obce Všeteč, která se nachází v blízkosti Písku. K narození Ludvíka Kováčika došlo v osadě Dobroč, jež se nacházela v blízkosti Brezna nad Hronovem.²⁷⁷

Úředníci, kteří pocházeli z vesnic, tak většinou studovali střední školu v blízkém městě. To byl i případ Václava Sadílka, který se narodil v Ořechově, ale studoval na v Brně. Josef Janoušek se sice narodil ve Starém Nepomuku, ale studoval na obchodní akademii v Praze.²⁷⁸ Rovněž Josef Šotola sice v mládí bydlel ve Střelohošticích, ale na střední školu odešel do Sušice²⁷⁹. Ludvík Kováčik narozený v osadě Dobroč, studoval nikoliv v blízkém Brezně nad Hronovem, ale až v trochu vzdálenější Banské Bystrici.²⁸⁰ Rovněž k narození Jaroslava Tučka došlo v Nové Pace, ale střední školu absolvoval Tuček v blízkém Jičíně.²⁸¹ Hynek Janečka pocházel z Holešova,

²⁶⁴ AČNB/NBČ osobní spis Ferdinanda Václavíka – nezpracováno

²⁶⁵ AČNB/NBČ osobní spis Antonína Nedvěda – nezpracováno

²⁶⁶ AČNB/NBČ osobní spis Františka Strnada – nezpracováno

²⁶⁷ AČNB/NBČ osobní spis Otakara Pohla – nezpracováno

²⁶⁸ AČNB/NBČ osobní spis Josefa Janouška – nezpracováno

²⁶⁹ AČNB/NBČ osobní spis Josefa Šotoly – nezpracováno

²⁷⁰ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka – nezpracováno

²⁷¹ AČNB/NBČ osobní spis Karla Čapka – nezpracováno

²⁷² AČNB/NBČ osobní spis Václava Kaliny – nezpracováno

²⁷³ AČNB/NBČ osobní spis Hynek Janečka – nezpracováno

²⁷⁴ AČNB/NBČ osobní spis Čeněka Hetycha – nezpracováno

²⁷⁵ AČNB/NBČ osobní spis Aloise Malého – nezpracováno

²⁷⁶ AČNB/NBČ osobní spis Václava Kalina – nezpracováno

²⁷⁷ AČNB/NBČ osobní spis Ludvíka Kováčika – nezpracováno

²⁷⁸ AČNB/NBČ osobní spis Josefa Janouška – nezpracováno

²⁷⁹ AČNB/NBČ osobní spis Josefa Šotoly – nezpracováno

²⁸⁰ AČNB/NBČ osobní spis Ludvíka Kováčika – nezpracováno

²⁸¹ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka – nezpracováno

avšak střední školu vystudoval v Brně.²⁸² Podobný případ byl i Čeněk Hetych, který studoval střední školu v Chrudimi, a nikoliv ve svém domovském Veselí u Přelouče.²⁸³ Karel Podlaha pocházel z obce Vseteč, ale střední školu absolvoval v Českých Budějovicích.²⁸⁴ Karel Snopek vyrůstal v Klecanech, ale střední školu vystudoval v Praze.²⁸⁵

Bankovní úředníci se však nestěhovali do měst pouze za účelem studia, ale také si zde vyřizovali stálé bydlení. Cílovou destinací pro zkoumané úředníky byla Praha. Například Alois Malý, který pocházel z Dvora Králové nad Labem, ulice Královská 19, se v roce 1921 přestěhoval do Veletržní ulice v Bubenči a následně roku 1924 do Strašnic.²⁸⁶ Stejně tak Josef Šotola, který se narodil v Střelohošticích, tak se rovněž v roce 1920 přestěhoval do Krameriovy ulice na Královských Vinohradech v Praze. Jan Čákr jenž pocházel z Nové Paky, tak se v roce 1921 přestěhoval do Prahy, kde začal žít v ulici Podskalská 5.²⁸⁷ Rovněž Václav Kalina pocházel z České Lípy, ale v roce 1919 se přestěhoval do čtvrti Michle v Praze.²⁸⁸ Hynek Janečka se sice narodil v blízkosti Brna, ale v roce 1935 si vyřídil trvalé bydliště v Bubenči na Praze VII.²⁸⁹ Praha byla ekonomickým, politickým i intelektuálním centrem českých zemí nejen za existence Rakouska Uherska, ale i po vzniku samostatného Československa. Osoby pocházející z menších měst a vesnic řešili často vzdělanostní a hospodářské nedostatky těchto oblastí odchodem buď do menších lokálních měst, nebo větších měst celého regionu či do Prahy. Tento odchod z regionů do hlavního města měl na ně negativní vliv, neboť z periferních oblastí odcházeli mladí a kvalifikovaní pracovníci. Tudíž vesnice nebo malá města, která těmto úředníkům poskytovala služby v dobách jejich mládí, nemohly následně těžit z finančních prostředků, které vygenerovaly v dospělosti. Bankovní úředníci totiž utráceli peníze a platili daně v Praze.

Tabulka č.4

²⁸² AČNB/NBČ osobní spis Hynka Janečky – nezpracováno

²⁸³ AČNB/NBČ osobní spis Čenka Hetycha – nezpracováno

²⁸⁴ AČNB/NBČ osobní spis Karla Podlahy – nezpracováno

²⁸⁵ AČNB/NBČ osobní spis Karla Snopka – nezpracováno

²⁸⁶ NAČR/PŘ II-EO/ Policejní ředitelství Praha II- evidence obyvatelstva – Alois Malý

²⁸⁷ NAČR/PŘ II-EO/ Policejní ředitelství Praha II- evidence obyvatelstva-Josef Šotola

²⁸⁸ NAČR/PŘ II-EO/ Policejní ředitelství Praha II- evidence obyvatelstva – Václav Kalina

²⁸⁹ NAČR/PŘ II-EO/ Policejní ředitelství Praha II- evidence obyvatelstva – Hynek Janečka

Jméno	Jazyky
Václav Sadílek	německý jazyk, ruský jazyk
Otakar Pohl	německý jazyk, částečně ruský a francouzský
Josef Janoušek	německý jazyk, francouzský jazyk
Karel Čapek	německý jazyk, francouzský jazyk
Ferdinand Václavík	německý jazyk, anglický jazyk, francouzský jazyk
Josef Šotola	německý jazyk, francouzský jazyk, italský jazyk, maďarský jazyk
Karel Snopek	ruský jazyk, německý jazyk, francouzský jazyk
Ludvík Kováčik	německý jazyk, anglický jazyk
Jaroslav Kabeš	německý jazyk, francouzský jazyk, ruský jazyk
Jaroslav Tuček	německý jazyk, francouzský jazyk, částečně anglický jazyk, srbochorvatský jazyk
Hynek Janečka	německý jazyk
Čeněk Hetych	německý jazyk, francouzský jazyk, anglický jazyk, polský jazyk
Jan Čakrt	německý jazyk, francouzský jazyk, anglický jazyk, polský jazyk
Alois Malý	německý jazyk, francouzský jazyk, anglický jazyk, italský jazyk
Antonín Nedvěd	německý jazyk, francouzský jazyk, ruský jazyk, anglický jazyk, italský jazyk
František Strnad	německý jazyk
Václav Kalina	německý jazyk, ruský jazyk
Karel Podlaha	německý jazyk, anglický jazyk, ruský jazyk

Zpracováno autorem práce na základě osobních spisů bankovních úředníků z archivu České národní banky.

Zaměstnanci Národní banky československé byli velmi dobře jazykově vybaveni. Bylo to nutné proto, aby mohli komunikovat se zahraničím a také číst zahraniční odbornou literaturu. U zkoumaných úředníků zcela převládala znalost německého jazyka. To souviselo především s jeho důležitostí v oblasti střední Evropy a také se vzděláním, které úředníci dostali. Během existence Rakouska Uherska i po vzniku samostatného československého státu byl kladen důraz v osnovách obchodních akademií na zvládnutí německého jazyka, a to především kvůli čilým obchodním stykům mezi Československem a německy mluvícími zeměmi. V důsledku toho všichni zkoumaní úředníci ovládali německý jazyk. Znalost francouzského jazyka byla mezi úředníky druhá nejfrekventovanější. Ovládalo jej celkem 12 úředníků.²⁹⁰ Šlo o Josefa Janouška, Karla Čapka, Ferdinanda Václavíka, Josefa Šotolu, Antonína Nedvěda, Karla Snopka, Jaroslava Kabeše, Jaroslava Tučka, Čeňka Hetycha, Jana Čakrta, Aloise Malého a částečně Otakara Pohla.²⁹¹ Bylo to dáno i tím, že francouzština byla jedním z hlavních jazyků v mezinárodním bankovníctví. Rovněž Francie byla také vojenský spojenec Československa a mezi prvorepublikovou elitou byla řada frankofilů.

Třetím nejfrekventovanějším jazykem mezi zkoumanými bankovními úředníky byl anglický jazyk. Londýn byl před první světovou válkou centrem světových financí a také hlavním garantem mezinárodního zlatého standartu. Důsledkem první světové války bylo, že se centrem světových financí stala Wall Street v New Yorku. Spojené státy americké, v nichž se stát New York i město New York nacházely, byly rovněž anglicky mluvící zemí. Proto vzhledem k dominanci těchto dvou anglofonních zemí v systému mezinárodních financí, byla znalost tohoto jazyka pro pracovníky v bankovníctví významná. Rovněž odborné články a monografie z oblasti finanční teorie byly psány anglicky. Anglicky umělo sedm zkoumaných úředníků.

²⁹⁰ AČNB/NBČ osobní spisy: Otakar Pohla, Josefa Janouška, Karla Čapka, Ferdinanda Václavíka, Josefa Šotola, Karla Snopka, Jaroslava Kabeše, Čeňka Hetycha, Jana Čakrta, Aloise Malého, Antonín Nedvěda – nezpracováno

²⁹¹ AČNB/NBČ osobní spisy: Josefa Janouška, Karla Čapka, Josefa Šotolu, Karla Snopka, Jaroslava Kabeše, Jaroslava Tučka, Čeňka Hetycha, Jana Čakrta, Aloise Malého – nezpracováno

Jednalo se o Ferdinanda Václavíka, Antonína Nedvěda, Aloise Malého, Jana Čakrta, Ludvíka Kováčika, Karla Podlahu a Jaroslava Tučka (částečně).²⁹²

Ruštinu ovládalo 6 zkoumaných úředníků a byla mezi zkoumaným úřednictvem čtvrtým nejvíce známým cizím jazykem.²⁹³ Jednalo se o Václava Kalinu, Antonína Nedvěda, Karla Snopka, Václava Sadílka, Jaroslava Kabeše a Otakara Pohla (částečně). V Československu i přes orientaci země primárně na západní spojence, zde existovala jistá blízkost k Rusku vzhledem ke slovanské vzájemnosti, která byla pěstována slovanskými národy v Rakousku Uhersku před začátkem první světové války. Na studium ruského jazyka byl také kladen důraz po komunistickém převratu v únoru 1948. Ze slovanských jazyků ještě dva mnou zkoumaní úředníci ovládali polštinu²⁹⁴ (Hetych, Čakrt) a jeden (Tuček) srbochorvatštinu²⁹⁵.

Z této tabulky jasně vyplývá, že mnou zkoumaní úředníci měli dobré jazykové znalosti. To vyplývá i z jejich osobních spisů, kde je tato skutečnost několikrát pečlivě zaznamenána. Někteří zaměstnanci jako například Antonín Nedvěd či Jaroslav Tuček byli dokonce pověřeni jazykovou výukou ostatních zaměstnanců banky. Jaroslav Tuček byl také pověřen komunikací se zahraničními bankovními ústavy. Jazykové znalosti byly také vyžadovány u uchazečů o zaměstnání.²⁹⁶ Pět cizích jazyků ovládali Antonín Nedvěd a Jaroslav Tuček.²⁹⁷ Čtyři cizí jazyky uměli Josef Šotola, Jan Čakrt a Alois Malý.²⁹⁸ Pět úředníků umělo tři cizí jazyky. Jednalo se o Otakara Pohla, Ferdinanda Václavíka, Karla Snopka, Jaroslava Kabeše a Karla Podlahu.²⁹⁹ Stejný

²⁹² AČNB/NBČ osobní spisy: Ferdinanda Václavíka, Ludvíka Kováčika, Čeňka Hetycha, Jana Čakrta, Jaroslava Tučka Aloise Malého, Antonína Nedvěda, Karla Podlahy – nezpracováno

²⁹³ AČNB/NBČ osobní spisy: Václav Sadílek, Otakara Pohla, Jaroslava Kabeše, Antonína Nedvěda, Václava Kaliny, Karla Podlahy – nezpracováno

²⁹⁴ AČNB/NBČ osobní spisy Čeňka Hetycha a Jana Čakrta-nezpracováno

²⁹⁵ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka – nezpracováno

²⁹⁶ Osobní spisy: Václav Sadílek, Otakar Pohl, Josef Janoušek, Karel Čapek, Ferdinand Václavík, František Tomášek, Josef Šotola, Ivan Jež, Karel Snopek, Ludvík Kováčik, Jaroslav Tuček, Hynek Janečka, Čeněk Hetych, Jan Čakrt, Jaroslav Kabeš, Alois Malý, Antonín Nedvěd, František Strnad, Václav Kalina, Karel Podlaha – nezpracováno

²⁹⁷ AČNB/NBČ osobní spisy Antonína Nedvěda a Jaroslava Tučka – nezpracováno

²⁹⁸ AČNB/NBČ osobní spisy Josefa Šotoly, Jana Čakrta, Aloise Malého nezpracováno

²⁹⁹ AČNB/NBČ osobní spisy Otakara Pohla, Ferdinanda Václavíka, Karla Snopka, Jaroslava Kabeše, Karla Podlahy – nezpracováno

počet úředníků ovládalo dva cizí jazyky. Šlo o Václava Sadílka, Josefa Janouška, Karla Čapka, Ludvíka Kováčika a Václava Kalinu.³⁰⁰

Tabulka č.5

³⁰⁰ AČNB/NBČ osobní spisy Václava Sadílka, Josefa Janouška, Karla Čapka, Ludvíka Kováčika, Václava Kaliny nezpracováno

Jméno úředníka	Jméno manželky	Datum narození manželky	Datum sňatku	Zaměstnání manželky
Václav Sadílek	Ludmila Měšťánková	8.3.1905	29.10.1927	V domácnosti
Otakar Pohl	Ida Červinková	22.1.1919	28.6.1941	V domácnosti
Josef Janoušek	Anna Zárubová	18.6.1904	28.3.1936	V domácnosti
Karel Čapek	Milada Zemanová	7.8.1897	29.10.1920	V domácnosti
Ferdinand Václavík	Hana Burdová	21.1.1907	30.4.1929	V domácnosti
Josef Šotola	Růžena Šnebergerová	19.5.1890	25.8.1923	V domácnosti
Karel Snopek	Emílie Sládková	21.8.1922	1.11.1942	V domácnosti
Ludvík Kováčik	Tamara Netoušková	20.7.1920	20.6.1942	V domácnosti
Jaroslav Kabeš	Anna Zárubová	13.7.1896	30.11.1920	V domácnosti
Jaroslav Tuček	Věra Schöpsová	29.9.1911	30.3.1955	V domácnosti
Hynek Janečka	Antonie Podsedníčková	23.6.1893	26.11.1917	V domácnosti
Čeněk Hetych	Marie Kumpová	13.1.1914	29.7.1939	V domácnosti
Jan Čákr	Antonie Klímková	12.1.1908	29.6.1931	V domácnosti
Alois Malý	Milada Holanová	19.10.1913	11.12.1937	V domácnosti
Antonín Nedvěd	Zdena Zabylová	7.8.1903	10.7.1937	Pracovala jako prima balerína
František Strnad	Marie Ziemánová	29.10.1908	30.10.1928	V domácnosti
Václav Kalina	Albína Dubová	27.11.1913	6.9.1941	Pracovala ve Státní bance
Karel Podlaha	Anna Růžičková	21.7.1914	9.6.1934	V domácnosti

Z tabulky³⁰¹ vyplývá, že v nejmladším věku se vdávala manželka Karla Podlahy Anna Růžičková, a to v devatenácti letech.³⁰² Naopak v nejvyšším věku se vdávala Věra Schöpsová, té bylo 43 let.³⁰³ V nejmladším věku uzavřel sňatek Jaroslav Kabeš, bylo mu 23 let.³⁰⁴ Naopak v nejvyšším věku ze zkoumaných úředníků se ženil Jaroslav Tuček a to ve 48 letech.³⁰⁵ Sedm úředníků se ženilo ve vyšším věku než třicet let. Jednalo se o Václava Sadílka 32 let, Čeňka Hetycha 35 let, Aloise Malého 37 let, Antonína Nedvěda 39 let, Františka Strnada 32 let, Václava Kalinu 30 let a Jaroslava Tučka.³⁰⁶ Jaroslavu Tučkovi bylo dokonce 48 let.³⁰⁷ Z tabulky také vyplývá, že zkoumaní úředníci byli v době svého sňatku v průměru o šest let starší než jejich manželky. K zjištění tohoto čísla došlo tak, že byl sečten věk úředníků v době jejich svatby a vydělen jejich počtem tj. 18. Ke stejné operaci došlo i s věkem manželek úředníků. Následně bylo odečteno od mužského zaokrouhleného čísla ženské zaokrouhlené číslo. (viz. dole)

Počební operace:

$$Em^{308} = (32+26+29+27+25+26+23+29+24+48+25+35+27+37+39+32+30+29)$$

$$Em = 543 : 18$$

$$Em \doteq 30,16666\bar{6}$$

$$Em \doteq 30$$

$$Ež^{309} = (22+22+31+23+22+26+20+21+24+43+24+25+23+33+20+27+19)$$

$$Ež = 425 : 18$$

$$Ež \doteq 23,66666\bar{6}$$

$$Ež = 24$$

³⁰¹ Shoda jmen v tabulce. Obě ženy se za svobodna jmenovaly Anna Zárubová.

³⁰² AČNB/NBČ osobní spis Karla Podlahy – nezpracováno

³⁰³ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka – nezpracováno

³⁰⁴ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Kabeše – nezpracováno

³⁰⁵ AČNB/NBČ osobní spis Antonína Nedvěda – nezpracováno

³⁰⁶ AČNB/NBČ osobní spisy Václava Sadílka, Čeňka Hetycha, Aloise Malého, Antonína Nedvěda, Františka Strnada – nezpracováno

³⁰⁷ AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka – nezpracováno

³⁰⁸ Em – muži – bankovní úředníci

³⁰⁹ Ež – ženy – manželky bankovních úředníků

Ek³¹⁰= 30-24

Ek=6

Důvodem, proč byli ženichové v naprosté většině případů starší, než nevěsty bylo, že úředníci museli většinou získat zaměstnání, aby mohli svou rodinu materiálně zabezpečit. Z hlediska sňatkových strategií se zkoumaní úředníci nesnažili přiřizovat se do společensky výše postavené rodiny. K tomu došlo pouze dvakrát. Kupříkladu Karel Snopek, jehož otec byl živnostník, tak se oženil s Emilií Snopkovou, která byla dcerou rolníka.³¹¹ Stejně tak Václav Sadílek, jenž pocházel z dělnické rodiny, oženil se s dcerou kováře. Nejvíce byl tento přístup k sňatkům vidět na příkladu Jaroslava Tučka, který ač pocházel z bohaté rodiny, tak se oženil s Věrou Schöpsovou, jež byla dcerou obvyčejného řidiče.³¹² Rovněž Alois Malý, jehož otec byl bankovním úředníkem, tak vstoupil do manželského svazku s dcerou kováře.³¹³

Příkladem rovnocenného sňatku byla svatba mezi Antonínem Nedvědem, synem architekta a Zdenou Zabylovou, která byla dcerou obchodníka.³¹⁴ Sňatek stejně postavených lidí byla svatba mezi Janem Čakrtem, synem lékaře a Josefou Klímkovou, která pocházela z rodiny bankovního úředníka.³¹⁵ Sňatek dvou lidí stejného původu byl také mezi Karlem Podlahou synem malorolníka a Annou Růžičkovou, jež byla dcerou železničáře.³¹⁶

Příkladem nerovného manželského svazku, kde nevěsta byla vyššího společenského původu, než ženich bylo spojení Ludvíka Kováčika s Tamarou Netouškovou. Kováčik byl synem maloobchodníka s optikou, zatímco otcem Netouškové byl úspěšný lékař.³¹⁷ Nerovný sňatek byl také mezi Čeňkem Hetychem a Marií Kumpovou. Hetych se narodil do rodiny malorolníka, zatímco Kumpová byla dcerou statkáře.³¹⁸

³¹⁰ Ek – konečný výsledek

³¹¹ AČNB/NBČ osobní spis Karla Snopka- nezpracováno

³¹² AČNB/NBČ osobní spis Jaroslava Tučka- nezpracováno

³¹³ AČNB/NBČ osobní spis Aloise Malého- nezpracováno

³¹⁴ AČNB/NBČ osobní spis Antonína Nedvěda- nezpracováno

³¹⁵ AČNB/NBČ osobní spis Jana Čakrta- nezpracováno

³¹⁶ AČNB/NBČ osobní spis Karla Podlahy- nezpracováno

³¹⁷ AČNB/NBČ osobní spis Ludvíka Kováčika

³¹⁸ AČNB/NBČ osobní spis Čeňka Hetycha

Tyto dva příklady však byly výjimečné. Úředníci chtěli primárně ženu s níž by mohli založit rodinu a nestarali se příliš o její sociální postavení. Žena také byla zpravidla v domácnosti, neboť to byl muž, který opatroval rodinně živobytí. Vzhledem k tomu, že úředník Národní banky Československé se vešel komfortně mezi střední vrstvy obyvatelstva, tak to pro něho nebyl problém.

Až do první poloviny 20. století byla v českých rodinách častější úmrtnost žen než mužů. Nejhuře na tom byly dívky v období puberty. Na úmrtnosti dívek se podílel fakt, že dívky a ženy častokrát, když bylo méně jídla, tak jej přenechaly mužským členům rodiny. Ženy rovněž často pomáhaly nemocným členům rodiny, či pracovaly v blízkosti odpadků. Tam se častěji dostávaly do styku s nebezpečnými viry a bakteriemi. Úmrtnost žen a dětí se od počátku 20. století začala snižovat. Hlavní vliv na tom měla zlepšená lékařská péče. Mezníkem tohoto vývoje byl rok 1937. Od tohoto roku umírali více muži než ženy. Muži totiž častokrát pracovali v nebezpečnějším prostředí než ženy a také umírali v případě válek. Trend nižší úmrtnosti žen pokračuje až do současnosti.³¹⁹

Shrnutí kapitoly:

Zkoumaní bankovní úředníci pocházeli většinou ze středních vrstev. Podobného původu byly i jejich manželky. Manželky byly v době sňatku mladší než manželé. Zkoumaní úředníci pocházeli většinou z menších měst a vesnic. Úředníci byli také dobře jazykově vybaveni. Ovládali především německý a francouzský jazyk.

³¹⁹ HORSKÁ, Pavla. Naše prababičky feministky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999, str. 40-47

Čtvrtá kapitola

Úředníci a nacistický režim v Národní bance pro Čechy a Moravu.

Národní banka Československá měla zaměstnance, kteří byli vyškoleni v liberální ekonomické teorii. Tato dovednost se jim však hodila i v době Národní banky pro Čechy a Moravu. I němečtí nacisté uznávali přínos centrální banky pro rozvoj válečného hospodářství. Centrální banka mohla tisknout peníze a státní dluhopisy. Právě na plnění těchto úkolů se hodily odborně kompetentní pracovníci, a nikoliv režimu ideologicky blízcí diletanti. Zaměstnanci Národní banky pro Čechy a Moravu tedy měli na výběr, zda se zapojí do odboje nebo budou dále budovat svou kariéru. Řada zaměstnanců se rozhodla pro budování kariéry. Rovněž úředníci, kteří ještě v období okupace nebyli zaměstnanci Národní banky se zapojovali do odboje a jednalo se zpravidla o komunistický odboj. V Národní bance také existovali kolaboranti, jednalo se především o devizové oddělení Národní banky pro Čechy a Moravu. Tyto zaměstnanci i jako například Antonín Čochňář udávali z kariérních důvodů. Tito kolaboranti byli rovněž po skončení války potrestáni. Důležitou postavou v Národní bance pro Čechy a Moravu byl Erich Sturm, který znal poměry v bance, neboť byl dříve zaměstnancem Národní banky Československé. Právě na kariéře Ericha Sturma bylo možné vidět, jak nacisté řídili Národní banku pro Čechy a Moravu. Z hlediska odboje v bance byla důležitá postava Leopolda Chmely, který se významně zapojil do odbojových aktivit nejen odboje v bance, ale také v domácím odboji. Významné bylo i nacistické technokratické myšlení. Toto myšlení bylo výsledkem spojení technokratismu s nacismem a militarismem. Zakladatelem nacistického technokratismu byl Gottfried Feder. Nacistický technokratismus se také uplatnil při německém vedení války. Nacistický technokratismus byl také spojen s výstavbou německé silniční infrastruktury, kterou prováděl Fritz Todt.

Nacistické ekonomické myšlení

Koncepce Mitteleuropy

Koncepce Mitteleuropy měla svůj původ u německých geografů, kteří zkoumali postavení Německa z geopolitického hlediska. Termín Mitteleuropa využíval také německý ekonom Friedrich List pro odlišení hospodářského prostoru střední Evropy od té západní. Koncepce Mitteleuropy neměla před první světovou válkou v německých hospodářských kruzích velký vliv. Největší německé korporace se soustředily především na západní trhy, a to hlavně na trh britský. Ten totiž považovaly za nejperspektivnější z hlediska hospodářského růstu. Tento pohled se změnil až s vypuknutím první světové války. V té době totiž německé korporace přišly v důsledku britské blokády o západní trhy a také o přístup k německým koloniím v zámoří. Navíc přednost dostala válečná výroba na úkor té spotřební. Zlomovým rokem pak byl rok 1916, kdy došlo k přeorientování německé výrobní sféry zcela na válečné úsilí. Ve stejné době bylo také Rakousko – Uhersko vnímáno jako hospodářský přívěsek Německa. Tehdy však byla hospodářská závislost Rakouska-Uherska na Německu vnímána spíše jako přítěž než zisk.³²⁰

Již v dubnu roku 1917 došlo v Německu ke hladovým bouřím. Nedostatečné zásobování pouze zhoršovalo situaci na domácí frontě. Na popularitě také získávala německá sociální demokracie. Němečtí průmyslníci se obávali stávek a bouří. Proto jednání o míru mezi Německem a bolševickým Ruskem, které začaly 2. prosince 1917 v západním Rusku naplňovali také německé politiky a plánovače nadějemi. Německo proto, aby vyřešilo své potíže s nedostatkem potravin, potřebovalo získat přístup k ukrajinskému obilí. Němečtí liberální imperialisté jako byl například ministr zahraničí Matthias Erzberger zastávali názor, že pokud

³²⁰ BARTH, Boris, Koncepce „Mitteleuropy“ a německý export za výmarské republiky In: BARTH, Boris, ed. et al. Konkurence i partnerství: německé a československé hospodářství v letech 1918-1945. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999, str. 135-139

by se Německu podařilo ovládnout východoevropské země, tak by získalo hospodářskou sílu nutnou proto, aby mohlo úspěšně vzdorovat zemím dohody. Podobný názor zastával i pozdější ministr zahraničí Výmarské republiky Gustav Stresemann. Podle Stresemanna ovládnutí střední Evropy a vytvoření obchodní zóny pro do ní patřící země by Německé říši dokonce umožnilo vzdorovat i moci Spojených států. Tito myslitelé vycházeli z knihy Friedricha Naumanna *Mitteleuropa*, která vyšla v říjnu roku 1915. Němečtí liberálové se domnívali, že východoevropské země získané na bolševickém Rusku by nebylo třeba anektovat, neboť v takovém případě by do německého parlamentu vstoupili především slovanští poslanci, kteří by v důsledku svých nacionálních aspirací sabotovali německou zahraniční a vnitřní politiku. Anexi nových území naopak propagovala nacionalistická pravice.³²¹

Na rozdíl od liberálních imperialistů však nacionalista Erich von Ludendorff toužil po míru, který by Německu přinesl značné územní zisky. Dělal si nároky na území Polska, Ukrajiny, pobaltských zemí, a dokonce i na ropná pole v Baku. Hlavní ruský vyjednávač Lev Trockij se domníval, že německá armáda je rozvrácena dlouhou válkou a bolševickou propagandou, proto Ludendorffovy požadavky odmítl. Ludendorff však vydal německé armádě rozkaz k postupu a donutil Lenina k uzavření míru. Tento mír dostal název Brest-Litevský a byl podepsán 3. března 1918. Tento mír stál Rusko rozsáhlá území, avšak ani Ludendorff nebyl zcela spokojen, neboť na nově získaných územích musel držet rozsáhlé síly proto, aby bojovaly s místními odbojáři. Ludendorff proto potřeboval odeslat co nejvíce jednotek na západní frontu, aby zvítězily ještě dříve, než se do boje s plnou silou měla zapojit americká armáda.³²²

Ludendorffova jarní ofenzíva nebyla úspěšná. Malá část německých elit však nebyla pouze sebestředná a nacionalistická. Projevovaly se však i kritické hlasy například sekretář německého kancléře odvolaného roku 1917 Theobalda von Bethmann – Hollwega Kurt Riezler se domníval, že pokud by Německo zvítězilo v 1. světové válce, tak by to pouze posílilo již tak dost velkou aroganci německých vládnoucích kruhů. Podle Riezlera by také Německo nebylo schopné vládnout Evropě na základě společné ideje. Naopak se domníval, že by po vítězné

³²¹ TOOZE, J. Adam. *The Deluge: the Great War, America and the remaking of the global order, 1916-1931*. New York: Viking, 2014., str. 108-114

³²² BROWNELL, Will a DRACE-BROWNELL, Denise. *První nacista: Erich Ludendorff – generál, který umožnil Hitlerův nástup k moci*. Praha: Academia, 2020, str. 126–132

válce došlo buď k revoluci nebo k intelektuálnímu úpadku.³²³ Koncepce Mitteleuropy byla něčím, co inspirovalo nejen německé liberály či nacionalisty, vyvěrala z existence Německa jako hospodářsky nejsilnějšího státu Evropy. Nacisté měli na tento koncept navazovat, avšak jejich vykořisťování států ve střední Evropě mělo brutálnější podobu. při jejich bezohledném vykořisťování Evropy.

Nacistické ekonomické myšlení

Adolf Hitler se o hospodářskou problematiku nikdy příliš nezajímal. Ve své knize *Mein Kampf*, kterou napsal v roce 1924 ve vězení v Landsbergu, se kromě antisemitismu a rasismu, věnoval také zahraniční politice. Hitler psal o důležitosti německé vojenské expanze do Ruska, ta měla totiž Německu zajistit zdroje potravin a surovin, rovněž také rozsáhlé území. Hitlerův záměr tažení na Východ se odlišoval od německého imperialismu před první světovou válkou, který se soustředil primárně na zisk kolonií v zámoří a také na budování rozsáhlého loďstva, které mělo tyto kolonie udržet. Hitler byl při psaní své knihy také ovlivněn dílem německého geopolitika Karla Haushofera.³²⁴ Důležitou v předválečném období v Německu Hjalmar Schacht byl významným německým bankéřem, který stál ve dvacátých letech v čele Říšské banky. Schacht byl příznivcem klasické liberální ekonomické teorie, avšak neváhal dát své schopnosti k dispozici nacistům, když od toho očekával osobní prospěch. Přestože Hjalmar Schacht se nedal započítávat mezi nacistické ekonomy, tak jeho praktická hospodářská politika nastavila trend, kterého se režim držel až do svého zániku v roce 1945. Schachta bylo třeba chápat jako praktického manažera, který byl schopen naplnit Hitlerovy požadavky ohledně výstavby infrastruktury a zbrojení.

V roce 1931 se Hjalmar Schacht seznámil s Adolfem Hitlerem. Hitler Schachtovi vyprávěl o svém plánu výstavby silnic a také plánem rozsáhlého zbrojení. Hjalmar Schacht se Hitlerovi zamlouval, neboť měl rozsáhlé kontakty v německých finančních kruzích. Navíc podpora

³²³ LOEWENSTEIN, Bedřich. *Projekt moderny: o duchu občanské společnosti a civilizace*. Překlad Robert Kalivoda a Dana Kalivodová. 1. vyd. Praha: ISE, 1995, str. 44

³²⁴ KERSHAW, Ian. *Hitler. I. díl, 1889-1936: Hybris*. Překlad Pavel Vereš. Vydání první v brožované vazbě. Praha: Argo, 2015, str. 237–244

NSDAP od Hjalmara Schachta by pomohla NSDAP legitimizovat v očích německých hospodářských elit. Schacht si zase od Hitlera sliboval, že pokud by se nacisté dostali k moci, tak by ho Hitler mohl jmenovat prezidentem Říšské banky.³²⁵ Schacht se poté, co se nacisté opět zmocnili moci skutečně dostal do čela Říšské banky. Schacht také získal mimořádné kompetence. Schacht měl na starosti měnovou politiku, úvěrovou politiku a také reorganizaci německého bankovního sektoru. Ctižádostivý Schacht si uvědomoval, že právě díky nacistům získal větší kompetence, než jaké měl jako prezident Říšské banky za výmarské republiky. Schacht ve funkci prezidenta Říšské banky zahájil expanzivní měnovou politiku proto, aby podpořil Hitlerův program plné zaměstnanosti a rovněž i výstavbu silnic a dálnic.³²⁶

Nástrojem této expanzivní politiky byly speciální směnky, které byly kryty Říšskou bankou. Tyto směnky však měly splatnost pět let. Tyto směnky proplácely soukromé banky, které se následně obracely na Říšskou banku se žádostí o proplacení směnky. Tímto způsobem narůstalo vnitřní zadlužení, a tak se Německo nemuselo obávat zahraničních věřitelů. Zahraničních věřitelů, kteří by byli ochotni půjčovat Německu již stejně nebylo mnoho. Tato expanzivní politika realizovaná směnkami měla tu výhodu, že nezvyšovala množství peněz v oběhu ani nevedla k růstu úrokových sazeb. Tato politika však mohla přinést Německu problémy v dlouhodobém horizontu.³²⁷

Hjalmar Schacht zprvu vycházel s německým ministrem hospodářství Kurtem Schmittem dobře a oba totiž nesouhlasili s nacistickou ekonomickou vědou. Schmittovi však vadilo německé zbrojení, které spotřebovávalo velkou míru hospodářských zdrojů a finančních prostředků státu. V březnu roku 1934 seznámil Hitler Kurta Schmitta i Hjalmara Schachta se svým plánem na navýšení zbrojní výroby. Zatímco se Schmitt postavil Hitlerovu návrhu, tak prezident Říšské banky s tímto návrhem nadšeně souhlasil. Chování prezidenta Říšské banky ministra hospodářství rozhořčilo, neboť si byl vědom, že v soukromí se Hjalmar Schacht stavěl

³²⁵ KOPPER, Christopher. Hjalmar Schacht: vzestup a pád Hitlerova nejmocnějšího bankéře. Praha: Grada, 2013, str. 137-141.

³²⁶ KOPPER, Christopher. Hjalmar Schacht: vzestup a pád Hitlerova nejmocnějšího bankéře. Praha: Grada, 2013, str. 161-166

³²⁷ KOPPER, Christopher. Hjalmar Schacht: vzestup a pád Hitlerova nejmocnějšího bankéře. Praha: Grada, 2013, str. 167-169

stejně jako on proti dalším výdajům na zbrojení. Kurta Schmitta neustálé nároky na zvýšení zbrojení a také spory s Hitlerem jej vyčerpaly natolik, že se v červnu roku 1934 psychicky zhroutil. Hitler udělil ministru hospodářství zdravotní volno v trvání šesti měsíců a zároveň se pokoušel najít za Schmitta náhradu. Hitler se nakonec rozhodl jmenovat novým ministrem hospodářství Hjalmar Schachta. Oceňoval totiž, že prezident Říšské banky v rozhovoru s ním zbrojení podporoval. Hitler jej jmenoval v červenci a do úřadu ministra hospodářství nastoupil Schacht počátkem srpna. Hned po svém nástupu do funkce propustil nacistického ideologa Gottfrieda Federa. Feder byl na ministerstvu dosti neoblíbený, a tak jeho propuštění se stávajícím zaměstnancům ministerstva zamlouvalo.³²⁸

Prezident Říšské banky se domníval, že stát by měl chovat své finančníky v úctě, neboť si byl sám Schacht vědom moci, kterou měli finančníci za výmarské republiky. Stát se měl podle prezidenta Říšské banky snažit o zodpovědnou finanční politiku, aby si nepohněval finančníky. Avšak nacistický stát měl bankéře pod kontrolou a vzhledem ke své ambiciózní zbrojní politice ani o žádnou úspornou politiku nestál. Nacistický ekonomický systém byl krátkodobě finančně úspěšný proto, že stát byl schopen přinutit velké německé banky a průmyslníky, aby financovaly německé státní investice. K tomuto procesu mohlo dojít pouze proto, že po několik generací schopní nashromáždili obrovský majetek. To bylo dáno průmyslovou vyspělostí Německa. Nacistický stát tak byl velkou měrou zadlužen vůči německým občanům.³²⁹ Pokud by byla v Německu demokratická vláda, tak by byla nucena s tímto vnitřním zadlužením něco dělat, avšak nacistický režim však byl schopen nepříznivou ekonomickou situaci, řešit autoritářskou politikou. Když v roce 1939 neměla německá vláda peníze na zbrojení, tak vláda přinutila průmyslníky vzít si částečnou splátku dluhu ve formě speciálních dluhopisů, které mělo být později možné odečíst z daní. Německá neschopnost splácet úroky ze svých dluhopisů postihovala především německé banky a fondy. Tyto subjekty totiž měly nainvestovány značné finanční prostředky v německých dluhopisech a tím, jak úroky z nich nebyly spláceny, tak těmto fondům a bankám zamrzaly zisky.³³⁰

³²⁸ KOPPER, Christopher. Hjalmar Schacht: vzestup a pád Hitlerova nejmocnějšího bankéře. Praha: Grada, 2013, str. 193-197

³²⁹ REIMANN, Günther. The Vampire Economy. Mises Institute 2007, str. 158-170

³³⁰ REIMANN, Günther. The Vampire Economy. Mises Institute 2007, str. 171-174

V důsledku nákladného zbrojení se Německo snažilo shromažďovat drahé kovy. Německo mělo mnohonásobně menší zásoby zlata, než srovnatelně velké země jako například Velká Británie či Francie. Je třeba zdůraznit, že Schachtova úspěšná měnová politika pomohla stabilizovat nacistický režim již v jeho počátcích. Německá kořistnická politika, která v průběhu druhé světové války shromažďovala devizy a drahé kovy, měla své kořeny již v Schachtově velmi úsporné devizové politice. Stejně tak Schachtovo obratné využívání směnek a clearingů, bylo později zavedeno Německem na okupované země či satelity³³¹.

Nacističtí technokraté

Gottfried Feder byl zakladatelem nacistického technokratického myšlení. Sám Feder měl přitom k technologickému pokroku ambivalentní vztah. Na jedné straně oceňoval vynálezy jako bylo například rádio či automobil, které ulehčovaly život i dělníkům, tak se na druhé straně vymezoval vůči novým strojům, které připravovaly dělníky o práci. Feder sice podobně jako například američtí technokraté, považoval hospodářství řízené technokraty za efektivnější, než to řízené podnikateli, avšak s technokraty se rozcházel podporou militarismu a antisemitismu. V srpnu roku 1931 založil Gottfried Feder společně s Franzem Lawaczkem a Paulem Schultze – Naumbergem Militantní ligu německých architektů a inženýrů. Jednalo se o technokratické uskupení v duchu nacistické ideologie. Feder se domníval, že život ve městě vede ke klesající porodnosti, a tak přišel s návrhem na rozdělení německých měst. Feder byl rovněž zastáncem decentralizace průmyslu. Jeho plány se však zdály nejen německým elitám, ale i Hitlerovi jako příliš nákladné, což vedlo k Federově ústupu ze slávy. Přestože Gottfried Feder byl nepochybně zakladatelem nacistického technokratismu, tak veřejnosti jsou více známá jména Fritze Todta a Alberta Speera. Tedy mužů, kteří stáli v čele německého hospodářství v době druhé světové války.³³²

³³¹ Více viz: HALLON, Ludovít, Slovensko v hospodárskom priestore Niemecka 1939—1945. Historický ústav SAV 2015

³³² GUSE, C., John, Nazi technical thought revisited In: History and Technology Vol. 26, 2010, str. 5-11

Fritz Todt rozvíjel nacistický technokratismus vytvořený Gottfriedem Federem. Feder pojímal nacistický technokratismus jako syntézu technokratismu s nacistickou ideologií. Todt tyto myšlenky dále rozvíjel. Podle Todta se měl německý technokrat stát plnohodnotným členem německého Volku. Todt proto dbal na to, aby se německým inženýrům dostávalo nacistické indoktrinace. Todt se snažil vybudovat komunitu nejen mezi německým národem a technokraty, ale i uvnitř nacistických technokratických kruhů. Sám Todt stál v čele NSBDT³³³ (Nacionálně-socialistické ligy německé techniky). Právě skrze tuto organizaci jejímiž členy bylo téměř 40 % německých inženýrů na které se Todt snažil ideologicky působit. Todtově koncepci v technokratické komunitě však učinila přítrž vypuknutí druhá světová válka, neboť ta donutila nacistický režim starat se primárně o zbrojní výrobu a na Todtovy plány již nebyly prostředky.³³⁴

Nacistický režim si udržoval spojení s některými inženýry a techniky. Významní nacističtí technokrati Gottfried Feder a Fritz Todt se snažili o kontrolu německých inženýrských spolků. Fritz Todt úzce spolupracoval s německými architekty a inženýry při výstavbě dálnic. Pro nacistický režim bylo důležité využívat dovednost německých inženýrů pro propagandistické účely. Takto byla využita i výstavba dálnic a později rovněž konstrukce raket či proudových stíhaček. Nacistický režim tak německému obyvatelstvu demonstroval, že jej vede směrem k vědeckotechnickému pokroku. Nacistický režim, který se soustředil na praktické otázky jako bylo vedení války či získávání surovin, režim neváhal optimalizovat i nacistickou ideologii, pokud to mělo vést k praktickým výsledkům. Pro nacistický režim byly také důležité konzumní produkty, jako bylo například auto Volkswagen či lidové rádio³³⁵, které pomáhaly legitimizovat režim v očích obyvatelstva.³³⁶

Podobně jako byl nacismus přitažlivý pro některé filozofy a humanitní vědce, byl přitažlivý i pro některé technické odborníky. Právě těm se líbila schopnost nacistů plánovat a nasazovat

³³³ Nacionálně – socialistické ligy německé techniky

³³⁴ GUSE, C., John, Nazi Ideology and Engineers at War: Fritz Todts Speaker System, In: Journal of Contemporary History, Vol, 48, 2012, str. 150-155

³³⁵ Volksempfänger

³³⁶ GUSE, C., John, Volksgemeinschaft Engineers: The Nazi Voyages of Technology, In: Central European History Vol.44, 2011, str. 447-453

úsilí celého národa pro nějaký cíl. Technokratům se zamlouvala také nacistická expanze na Východ, neboť si od ní slibovali možnost transformovat životní prostředí těchto zemí, které spočívalo mimo jiné v budování nových továren a elektráren. Rovněž také výstavbou nových měst či přestavbou těch existujících. Nacistický režim měl také rozsáhlou pracovní sílu v podobě obyvatel zotročených zemí. Tito lidé byli nasazováni na práci v průmyslu, zemědělství či ve stavebnictví. Právě naprosté nacistické pohrdání lidským životem umožnilo vytvořit takové pracovní podmínky, které byly sice nelidské, avšak z hlediska vykonané práce vysoce efektivní. Toto nacistické novodobé otrokářství ochotně a aktivně využívaly německé průmyslové podniky jako například IG Farben či DAF.³³⁷

Vznik protektorátu sebou přinesl také změny v hospodářství. Po vypuknutí války v září roku 1939 se protektorát stal jedním z center válečné výroby pro nacistické Německo. Právě válečná výroba, která obsahovala plánovací aspekt a jež se také soustředila na efektivní rozmístění a využití pracovních sil, tak sebou přinášela více technokratickou organizaci společnosti, než byla ta v demokratickém Československu. Tato skutečnost se zamlouvala českému technokratovi Václavu Verunáčovi.³³⁸ Rovněž Národní banka pro Čechy a Moravu měla povahu expertního pracoviště, kde působili odborníci na problematiku finančnictví a národního hospodářství. Národní banka také měla své studijní oddělení, které obsahovalo národohospodářské experty. Toto oddělení předávalo Obchodní správě odborné podklady na základě kterých mělo dojít k implementaci měnové politiky bankou.

³³⁷ GRIFFIN, Roger. *Modernismus a fašismus: pocit začátku za Mussoliniho a Hitlera*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, str. 462–466

³³⁸ SOMMER, Vítězslav a kol. *Řídit socialismus jako firmu: technokratické vládnutí v Československu, 1956-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2019., str. 29

Tabulka č. 6

Jméno:	Zaměstnání v Národní bance pro Čechy a Moravu:	Účastnil se odboje v Národní bance pro Čechy a Moravu:	Účastnil se odboje:
Václav Sadílek	ANO	ANO	NE
Otakar Pohl	NE	NE	ANO
Josef Janoušek	ANO	NE	NE
Karel Čapek	ANO	NE	NE
Ferdinand Václavík	ANO	NE	NE
František Tomášek	ANO	NE	NE
Josef Šotola	ANO	ANO	NE
Karel Snopek	NE	NE	ANO
Ludvík Kováčik	NE	NE	ANO
Jaroslav Kabeš	ANO	NE	NE
Jaroslav Tuček	ANO	NE	NE
Hynek Janečka	ANO	NE	NE
Čeněk Hetých	ANO	NE	NE
Jan Čakrt	ANO	NE	NE
Alois Malý	ANO	NE	NE
Antonín Nedvěd	ANO	NE	NE
František Strnad	ANO	NE	NE
Václav Kalina	NE	NE	NE

Karel Podlaha	NE	NE	ANO
---------------	----	----	-----

Základem pro německou exploataci zbytků českých zemí bylo obsazení centrální banky státu. Proto bylo také obsazení banky jedním z prvních kroků, které německá armáda v Praze učinila. Národní banka pro Čechy a Moravu tím, že spravovala českou měnu, tak lákavým cílem okupační správy. Pro provoz banky však bylo třeba, aby v něm fungovali kompetentní zaměstnanci. Vzhledem k tomu, že německá správa banky měla jen malý počet zaměstnanců, tak potřebovala ty české, aby řídili denní provoz banky. Rovněž české vedení banky bylo odborně kompetentní. Ladislavem František Dvořák i František Peroutka se dlouhá léta pohybovali v nejvyšších patrech pražské centrální banky. Proto Friedrich Müller i později Erich Sturm byli na českém vedení do jisté míry závislí. Proto když se české vedení v posledních válečných dnech postavilo na odpor, tak bylo zadržováno uvnitř banky německou tajnou policií.

Ze mnou zkoumaných úředníků bylo v období okupace v Národní bance pro Čechy a Moravu zaměstnáno 14 z 18 úředníků. Uchazeči o zaměstnání v Národní bance proto častokrát nastoupili na začátku kariéry do soukromé banky. Teprve po odpracování určitého času v soukromé sféře si podali žádost o přijetí do Národní banky. Úředníci často získávali práci na pobočkách soukromých bank. To byl případ Karla Snopka či Karla Podlahy³³⁹. Nacistický režim v Národní bance pro Čechy a Moravu zasáhl tvrdě vždy proti lidem, které vnímal jako své nepřátele. Jednalo se například o bývalé legionáře, židy či židovské míšence. Pokud se zaměstnanci nepostavili vůči režimu přímo, tak proti nim nebylo postupováno z hlediska nacistické ideologie tak přísně, jako bylo později postupováno z té komunistické. Rovněž to ukazovalo na to, že nacistický režim byl vždy schopen určité syntézy s kapitalismem na rozdíl od komunismu, který toužil vybudovat zcela nové hospodářské uspořádání. Proto také úředníky, kteří znali liberální ekonomii, byli prospěšní i nacistickému režimu.

³³⁹ AČNB, NBČ/ osobní spisy Karla Snopka a Karla Podlahy- nezpracováno

Do odboje v Národní bance pro Čechy a Moravu se zapojili pouze dva zaměstnanci a to Václav Sadílek a Josef Šotola.³⁴⁰ Zbylých dvanáct zaměstnanců Národní banky se orientovalo spíše na svou pracovní kariéru. Národní banka Československá byla státní instituce a také do jisté míry byla elitní institucí. Je možné, že jisté vědomí povinnosti k státní službě bránilo úředníkům vstoupit do odboje, a to i přesto, že nacistický režim byl režim zločinný. Nepochybně u zaměstnanců panovala obava o život či rodinu. Rovněž hrála roli i obava o vlastní kariéru. V bance také působili udavači jako byl Antonín Čochnář či Jaroslav Pšenička. Čochnář neměl problém udat i nevinné lidi, pokud mu to mohlo kariéru pomoci.

Československého odboje v protektorátu se zúčastnili Otakar Pohl, Karel Snopek a Karel Podlaha. Dalším odbojářem byl Ludvík Kováčik, který se zúčastnil Slovenského národního povstání. Pohl, Snopek a Podlaha se zapojili do komunistického odboje.

Otakar Pohl

Založil spolu s Františkem Ošancem a Erhartem Lamelem organizaci i časopis ISNO. Stalo se tak v dubnu roku 1939. Počátkem května roku 1939 navázaly spojení s organizací a s časopisem V Boj. ISNO bylo odhaleno a rozbito gestapem v září roku 1939. V listopadu roku 1939 došlo k rozbití časopisu a organizace V Boj. V důsledku toho musel Pohl uprchnout z Prahy do Mladé Boleslavi. Počátkem roku 1940 se Pohl vrátil zpět do Prahy. Na podzim téhož roku navázal Pohl opět spojení s Erhartem Lamelem. Prostřednictvím Lamela se Pohl spojil s komunistickým odbojem. Lamel však musel z Prahy krátce poté uprchnout. K jeho útěku mu Pohl pomohl tím, že mu zapůjčil svoji občanskou legitimaci. V červnu roku 1943 byl Otakar Pohl zatčen gestapem. Gestapo ho však vyslýchalo pouze za jeho odbojovou činnost, kterou konal Pohl v Olomouci. Dne 30. března roku 1944 byl Otakar Pohl za svou odbojovou činnost odsouzen na čtyři roky vězení. Byl následně převezen do věznice Ebrach. Odkud pak do vězení ve Straubingu. Odtud měl být Pohl převezen do Dachau, avšak byl osvobozen americkou armádou.³⁴¹

³⁴⁰ AČNB, NBČ/ osobní spisy Karla Snopka a Karla Podlahy- nezpracováno

³⁴¹ AČNB, NBČ/ osobní spis Otakara Pohla- nezpracováno

Václav Sadílek

Dne 13. června 1938 bylo Václavu Sadílkovi uděleno uznání a poděkování vojenské správy za součinnost Národní banky Československé při vyplácení peněžních dotací vojenským útvarům, které zajišťovaly československé hranice v květnu roku 1938. Sadílek byl v lednu roku 1939 jmenován inspektorem I. třídy. V březnu roku 1940 byla Václavu Sadílkovi udělena zvláštní gratifikace 5000 K při ukončení 30. služebního roku. Dne 21. prosince 1939 byl Václav Sadílek jmenován členem disciplinární komise pro rok 1940.³⁴² Václav Sadílek zemřel při výslechu na gestapu, kde byl vyslýchán, neboť byl obviněn, že se snažil administrativně zatajit část původních československých zlatých rezerv.³⁴³

Václav Kalina

V období 2. světové války pracoval Václav Kalina na pobočce Živnostenské banky v Brandýse nad Labem. V letech 1943 až 1945 byl nuceně nasazen na práci v Německu.³⁴⁴

Antonín Nedvěd

V prosinci 1940 byl Antonín Nedvěd jmenován vrchním kontrolorem III. třídy. Na základě usnesení bankovní rady ze dne 24. listopadu 1942 byl Antonín Nedvěd propuštěn z Národní banky Československé. Došlo k tomu proto, že byl legionářem. V roce 1942 bylo ze 47 legionářů mezi zaměstnanci Národní banky Československé 38 penzionováno a 2 zemřeli. Dne 1. června roku 1945 byl Antonín Nedvěd opět zaměstnancem Národní banky Československé, neboť došlo ke zrušení omezení namířených proti legionářům, osobám židovského původu či osobám, které žily v manželství s židy.³⁴⁵

³⁴² AČNB, NBČ/ osobní spis Václava Sadílka- nezpracováno

³⁴³ KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. Centrální bankovníctví v českých zemích. V Praze: Česká národní banka, 2008, str. 84

³⁴⁴ AČNB, NBČ/ osobní spis Václava Kaliny- nezpracováno

³⁴⁵ AČNB, NBČ/ osobní spis Antonína Nedvěda- nezpracováno

František Strnad

František Strnad byl v roce 1940 jmenován kontrolorem III. třídy. V lednu roku 1942 byl pak František Strnad jmenován kontrolorem I. třídy. František Strnad byl v lednu roku 1943 jmenován vrchním kontrolorem III. třídy. V březnu roku 1944 musel František Strnad i jeho žena předložit potvrzení, že byli árijského původu. František Strnad přečkal válku jako zaměstnanec Národní banky pro Čechy a Moravu.³⁴⁶

Hynek Janečka

Dne 25. června 1940 se Hynek Janečka stal náměstkem ředitele úvěrového oddělení. V lednu 1941 se stal Hynek Janečka vrchním inspektorem III. třídy. V lednu roku 1944 se stal vrchním inspektorem II. třídy. Hynek Janečka pokračoval v průběhu okupace ve své kariéře v Národní bance pro Čechy a Moravu.³⁴⁷

Alois Malý

Dne 1. ledna roku 1942 se stal Alois Malý kontrolorem I. třídy. V lednu roku 1943 byl Alois Malý jmenován náměstkem předsedy devizového odboru. Dne 1. ledna 1943 byl Alois Malý jmenován vrchním kontrolorem III. třídy. Dne 1. července roku 1945 se stal vrchním kontrolorem II. třídy.³⁴⁸

Josef Janoušek

Josef Janoušek byl v roce 1939 kontrolorem VIII. třídy. V lednu roku 1941 byl Janoušek povýšen na kontrolora VII. třídy. Dne 1. ledna 1942 se stal Josef Janoušek kontrolorem V. třídy. V lednu roku 1943 se stal kontrolorem IV. třídy a v lednu roku 1945 byl Janoušek jmenován kontrolorem II. třídy. V červenci roku 1945 byl Janoušek jmenován kontrolorem I. třídy.

V listopadu roku 1940 mu byla zvýšena paušální náhrada za práci přesčas až 200K na 300K měsíčně. Od ledna roku 1942 byla Janouškovi přiznána mimořádná funkční odměna v hodnotě 400 k měsíčně.

³⁴⁶ AČNB, NBČ/ osobní spis Františka Strnad- nezpracováno

³⁴⁷ AČNB, NBČ/ osobní spis Hynka Janečky- nezpracováno

³⁴⁸ AČNB, NBČ/ osobní spis Aloise Malého- nezpracováno

Karel Snopek

Karel Snopek pracoval ve Spořitelně v Brandýse nad Labem od listopadu roku 1939 až do června 1945. Snopek v roce 1939 studoval na vysoké škole a studoval až do uzavření vysokých škol. Poté uprchl Janoušek před nuceným nasazením do Říše tak, že začal jako dobrovolník v Městské spořitelně v Brandýse nad Labem. Zde se postupem času vypracoval až na úředníka. V roce 1945 pracoval Snopek na pobočce spořitelny v Čelákovících. Snopek se také zapojil do odbojové organizace BOÚ – Bojová organizace Útok. Po rozbití této organizace se Karel Snopek věnoval pouze svému civilnímu povolání. Avšak Snopkův přítel z dětství Evžen Šesták jej spojil s komunistickým odbojem, neboť sám pocházel z komunistické rodiny. Na přelomu let 1942 a 1943 vstoupil Snopek do komunistické odbojové buňky Předvoj, která působila v jeho rodných Klecanech. Snopek měl za úkol získávat informace o vojenském letišti nedaleko Klecan. Snopek se také zabýval přípravou vojenského odboje. V čele skupiny. V čele skupiny Předvoj“ stál Jevgenij Šesták. Ten byl však na jaře roku 1945 zatčen a dne 2. května 1945 popraven v Terezíně. Sám Snopek byl 5. května 1945 zatčen SS a rovněž u něj byla provedena domovní prohlídka. Dne 6. května 1945 německé vojsko odešlo z Klecan. Ještě před tím však podminovali letiště. Právě Snopek pomáhal s jeho odminováním. Při této činnosti byly získány zbraně po Němcích, které byly odeslány pancéřovým vlakem do Prahy na pomoc vypukнувšímu povstání. Snopek také organizoval v Klecanech miliční službu. Snopek byl také spoluzakladatelem místní organizace KSČ.³⁴⁹

Ferdinand Václavík

Během nacistické okupace se Ferdinand Václavík nezapojoval do odbojové činnosti. Rovněž také nebyl členem žádné nepolitické organizace. Stejně tak v období německé okupace Ferdinand Václavík neodcestoval do ciziny. Po skončení druhé světové války zůstal Václavík i nadále zaměstnancem devízového odboru. lednu roku 1943 se Ferdinand Václavík stal kontrolorem III. třídy. Dne 1. ledna 1944 byl Václavík povýšen na kontrolora II. třídy v lednu roku 1945 se Ferdinand Václavík stal kontrolorem I. třídy. Dne 1. července 1945 byl Václavík jmenován vrchním kontrolorem III. třídy.

³⁴⁹ AČNB, NBČ/ osobní spis Karla Snopka- nezpracováno

Vzhledem k tomu, že po skončení války měla Národní banka Československá jen velmi málo deviz, tak se Ferdinand Václavík zapojil do realizace měnové reformy. Zde pracoval na uvolňování vázaných vkladů.³⁵⁰

Josef Šotola

Josef Šotola byl v prosinci roku 1945 jmenován ředitelem ústřední účtárny a obdržel rovněž zvláštní příplatek v hodnotě 20000 Kč ročně. Tento přídavek byl z poloviny započitatelný do penzijní základny. V lednu roku 1944 byl Josef Šotola jmenován vrchním inspektorem III. třídy. V prosinci roku 1945 byl Josef Šotola jmenován vrchním inspektorem II. třídy. Josef Šotola byl ve dnech 5. až 8. května 1945 internován v budově Národní banky.³⁵¹

Karel Podlaha

Karel Podlaha pracoval v období protektorátu jako bankovní úředník v Československé záložně. Karel Podlaha byl také členem odboje ve skupině Národní výbor. Tato skupina působila v Českých Budějovicích. V roce 1944 byl Podlaha za svou odbojovou činnost zatčen a uvězněn v terezínské Malé pevnosti. Zde Podlaha zůstal až do konce druhé světové války. Tudíž se nezúčastnil povstání na konci války. V Terezíně byl Karel Podlaha vězněn s dalším odbojářem grafikem Karlem Štechem.³⁵²

Jaroslav Tuček

V lednu roku 1939 se stal Jaroslav Tuček revidentem IV. třídy. O dva roky později byl již Jaroslav Tuček jmenován revidentem I. třídy. V lednu roku 1943 se stal Tuček kontrolorem VI. třídy. V září roku 1945 byl Tuček jmenován kontrolorem IV. třídy. Během války byl Tuček zaměstnán v Národní bance a do odboje se nezapojil.³⁵³

Čeněk Hetych

³⁵⁰ AČNB, NBČ/ osobní spis Ferdinanda Václavíka- nezpracováno

³⁵¹ AČNB, NBČ/ osobní spis Josefa Šotoly - nezpracováno

³⁵² AČNB, NBČ/ osobní spis Karla Podlahy- nezpracováno

³⁵³ AČNB, NBČ/ osobní spis Jaroslava Tučka- nezpracováno

Dne 29. července 1939 se Čeněk Hetych oženil s Marií Kumpeovou. Hetych také dostal od Národní banky pro Čechy a Moravu svatební dovolenou. Ve stejný měsíc také Hetych vstoupil opět do katolické církve. V lednu roku 1940 byl Hetych jmenován kontrolorem VI. třídy. Dne 2. července 1941 byl Čeněk Hetych jmenován Národní bankou kontrolorem pojištění uzavíraných Českým svazem válečného pojištění v Praze. Dne 1. ledna 1942 byl Čeněk Hetych jmenován kontrolorem II. třídy. O rok později byl Čeněk Hetych jmenován vrchním kontrolorem III. třídy. Dne 1. července 1945 se stal Čeněk Hetych vrchním kontrolorem II. třídy. V průběhu okupace se Hetych nezapojil do odboje.³⁵⁴

Jan Čakrt

V září roku 1938 byl Jan Čakrt přidělen pro případ válečného konfliktu služebně k Nejvyššímu úřadu hospodářskému. Dne 1. ledna 1940 se stal Jan Čakrt náměstkem přednosty oddělení pro úpravu platebního styku s cizinou. V lednu roku 1940 se Jan Čakrt také stal vrchním kontrolorem III. třídy. O dva roky později byl Jan Čakrt jmenován vrchním kontrolorem II. třídy. Dne 1. ledna 1943 se stal Čakrt přednostou devízového oddělení. V lednu roku 1943 se zhoršilo Čakrtovo onemocnění páteře, a tak musel požádat vedení banky, aby mu bylo dvakrát až třikrát týdně docházet během pracovní doby na léčebné rehabilitace. Tyto rehabilitace trvaly 60-90 minut. V únoru roku 1943 Čakrt dohlížel na zkoušky zaměstnanců Národní banky. Dne 1. ledna 1945 byl Jan Čakrt jmenován vrchním kontrolorem I. třídy v průběhu okupace se Čakrt nezapojil do odboje.³⁵⁵

Karel Čapek

Čapek se stal v červnu roku 1940 náměstkem ředitele osobního oddělení. V roce 1941 se stal Čapek vrchním inspektorem III. třídy. V prosinci roku 1942 se stal Čapek členem a zároveň předsedou Podpůrného výboru pozastavena pro zaměstnance Národní banky pro Čechy a

³⁵⁴ AČNB, NBČ/ osobní spis Čeňka Hetycha- nezpracováno

³⁵⁵ AČNB, NBŠ/ osobní spis Jana Čakrta- nezpracováno

Moravu na funkční období 1943 roku 1943. V listopadu roku 1943 byl Karel Čapek jmenován náhradníkem člena výboru Nadlepšovacieho invalidního a starobního fondu na funkční období roku 1943. V listopadu stejného roku byl Čapek jmenován členem Nadlepšovacieho invalidního a starobního fondu zaměstnanců na dobu tří let. V dubnu roku 1944 Čapek s úspěchem absolvoval kurz hospodářské organizace podniku. V období nacistické okupace se Karel Čapek do odboje nezapojil.³⁵⁶ Sturm o Karlu Čapkovi tvrdil, že vždy zodpovědně plnil příkazy a nic proti nim nenamítal. Rovněž František Peroutka plnil pokyny ve prospěch Říše, a tak jej dokonce podporoval K. H. Frank. Sturm Peroutku rovněž podporoval, a to i přesto, že Peroutka byl svobodný zednář.³⁵⁷

Jaroslav Kabeš

Jaroslav Kabeš v době nacistické okupace pracoval u firmy Centrokarbon. Kabeš zde pracoval pouze do června roku 1943, kdy vstoupil do služeb Národní banky pro Čechy a Moravu. V červenci roku 1945 se stal Kabeš náměstkem ředitele banky. V září stejného roku byl Kabeš jmenován ředitelem banky. V průběhu nacistické okupace se Jaroslav Kabeš do odboje nezapojil.

Ludvík Kováčik

Kováčik byl zaměstnancem Národní banky Československé. Avšak po vzniku protektorátu se stal Kováčik zaměstnancem Slovenské národní banky. Ludvík Kováčik se stal zaměstnancem bratislavské pobočky. Když došlo dne 29. srpna roku 1944 k propuknutí Slovenského národního povstání, tak se do něj Kováčik také zapojil. Jako zaměstnanec Slovenské národní banky byl pověřen přepravou slovenského zlata do Moskvy. Tímto úkolem jej pověřila Slovenská národní rada a také KSČ. S transportem zlata mu pomohli také dr. Jan Púll a Karol Markovič. Oba byli zaměstnanci Slovenské národní banky. V průběhu povstání také Kováčik publikoval články v časopise Nové Slovensko. Po potlačení Slovenského národního povstání se Kováčik přesunul opět do Moskvy. Zde pracoval pro moskevský rozhlas, kterému připravoval

³⁵⁶ AČNB, NBŠ/ osobní spis Karla Čapka- nezpracováno

³⁵⁷ AČNB, NBČ/ 49/2/ Výslechový protokol: Erich Sturm- ze dne 12. září 1945

slovenské ilegální vysílání. V roce 1944 vstoupil Kováčik také do komunistické strany. V Moskvě se Kováčik také seznámil s pozdějšími významnými komunistickými politiky např. s Václavem Kopeckým, Gustavem Barešem či Štefanem Raisem. Setkal se zde také s Marií Švermovou a s manželkou pozdějšího ministra zahraničí Margitou Širokou. V moskevském rozhlasu pracoval Kováčik až do 25. května 1945. V Sovětském svazu také Kabeš publikoval články v Československých listech.³⁵⁸

Odboj v Národní bance pro Čechy a Moravu

Hlavním představitelem protinacistického odboje v bance byl Leopold Chmela. Leopold Chmela působil až do podzimu roku 1938 na hlavním ústředí československé armády v hodnosti majora. Po odtržení pohraničních území Československa si Chmela podal žádost o přijetí v Národní Bance Československa. Jeho žádost byla vyřízena kladně a on v březnu roku 1939 vstoupil do služeb Národní banky Československa. V témže měsíci také Leopold Chmela vstoupil do organizace Obrana národa. V ní Chmela pracoval s generály Vedralem a Bočkem. Na jejich odchod do ciziny jim Chmela také poskytl valuty. Po jejich odchodu Chmela spolupracoval s podplukovníkem Josefem Balabánem. Po konci Obrany národa navázal Chmela kontakt s Arnoštem Heidrichem, bývalým československým velvyslancem, který organizoval odboj bývalých zaměstnanců československého ministerstva zahraničí. Chmela rovněž spolupracoval s Ladislavem Vaňkem, který stál v čele sokolského odboje. Chmela také seznámil Vaňka s Heidrichem a oba tyto muži poslali v dubnu roku 1942 zprávu do Londýna, v níž varovali exilovou vládu před atentátem na Heydricha, neboť se obávali následků, které by v případě úspěchu atentátu postihly český národ. Na místo toho oba odbojáři doporučovali provést atentát na K. H. Franka. Atentát na Heydricha však byl přesto proveden.³⁵⁹

Chmela také udržoval spojení se slovenským odbojem, kterému posílal své analýzy k protektorátnímu hospodářství. Ty poté putovaly ze Slovenska přes další země

³⁵⁸AČNB, NBČ/ osobní spis Ludvíka Kováčika- nezpracováno

³⁵⁹ AČNB, NBČ/sign. 489/2/ JUDr. Leopold Chmela v.ř. NBČ: Životopis Leopolda Chmely: Popis jeho odbojové činnosti v letech 1939-1945, str. 2-3

k československé exilové vládě. Chmela spolupracoval rovněž i s moravským odbojem. Když se v červenci roku 1943 Chmela dozvěděl o nacistickém raketovém středisku v Peenemünde, tak nechal Chmela vysílat tuto informaci československé exilové vládě, která ji poté předala té britské. Britská RAF následně tuto výrobu raket vybombardovala. Chmela také poskytoval odbojovému hnutí částky v hodnotách statisíců korun. V roce 1943 byl Chmela zatčen gestapem a vyslýchán ohledně svého působení v československé armádě. Po skončení výslechu byl Chmela propuštěn na svobodu. Gestapo jej však tajně sledovalo a poté, co jim nechtěně odhalil další příslušníky odboje jej znovu zatklo. Po zatčení byl Chmela rovněž obviněn z přípravy atentátu na Reinharda Heydricha a také z přípravy obnovení Československa a jeho ekonomiky. Chmela byl podroben tvrdým výslechům, avšak odmítl se k obviněním přiznat a rovněž neprozradil své spolubojovníky z řad odboje. Chmela byl v pankrácké věznici držen až do konce 2. světové války.³⁶⁰

V Národní bance pro Čechy a Moravu však působili také kolaboranti. Nejvýraznější z nich byl Antonín Čochnář. Čochnář pracoval v devízovém oddělení, kde pracovali i další konfidenti jako například Jaroslav Pšenička. Čochnář udával především SD. Čochnář udával české zaměstnance banky, neboť si od toho sliboval kariéerní postup. Po skončení druhé světové války byl Antonín Čochnář propuštěn z Národní banky a zatčen na základě obvinění z kolaborace. Čochnář byl dne 24. dubna 1947 lidovým soudem odsouzen na doživotí. Společně s Čochnářem byl také odsouzen Jaroslav Pšenička, ten dostal pět let vězení. Čochnář si trest odpykával ve vězení ve Valdicích.

Erich Sturm o kolaboraci v Národní bance pro Čechy a Moravu

Sturm označil Čochnáře za udavače. Sdělil komisi závodní rady, že Čochnář měl známé u SD a že právě SD dostávala udání v Čochnářově stylu. Sturm se proto domníval, že udání pocházely buď přímo od Čochnáře, nebo že byl Čochnář alespoň informátorem. Sturm rovněž uvedl, že Ladislav František Dvořák i František Peroutka plnili své povinnosti zodpovědně. Pouze Dvořák

³⁶⁰ AČNB, NBČ/sign. 489/2/ JUDr. Leopold Chmela v.ř. NBČ Životopis Leopolda Chmely: Popis jeho odbojové činnosti v letech 1939-1945, 3-5

podle Sturma vyjadřoval občas námitky vůči nařízením, které měl provádět. Naopak Peroutka podle Sturma pracoval bez námitek. Sturm rovněž vyšetřovací komisi sdělil, že to bylo jeho zásluhou, že Peroutkův bratr nebyl popraven, neboť Sturm se za něj na gestapu přimluvil.³⁶¹

Robert Lauermann vypověděl, že když se dostal do čela devizového oddělení Národní banky, tak mu Erich Sturm sdělil, že problémem pro banku jsou Čochnářova udání, které posílal na SD. Ty byly důvodem vyšetřování SD v bance. Friedrich Müller, který byl s tímto vyšetřováním nespokojen, doporučoval, aby byl Čochnář povýšen z obavy, aby jeho udání nepokračovaly a nečinily problémy bance. Lauermann také vypověděl, že mu Sturm sdělil, že udání na Václava Vaňka pocházelo buď přímo od Antonína Čochnáře, nebo od lidí, kteří mu byli v bance blízcí. Robert Lauermann se rovněž domníval, že Strašpytel a Pšenička patřili mezi Čochnářovy blízké spolupracovníky.³⁶²

Při svém výslechu Josef Krill objasnil, jak se stal ředitelem devizového oddělení. Krillovi totiž toto místo nabídl Friedrich Müller, zvláštní zmocněnec Říšské banky pro Čechy a Moravu. Krill si vzal čas na rozmyšlenou, avšak po schůzce s ředitelem říšské banky Zölnerem, se rozhodl nabízené místo přijmout. Krill již krátce po svém příchodu do devizového oddělení narazil na zaměstnance, kteří patřili do Čochnářova kruhu. Josef Krill rovněž sdělil vyšetřovatelům, že informaci o tom, že za udáními na SD stál Čochnář, získal od Friedricha Müllera. Friedrich Müller se domníval, že Čochnář stál také za udáními na JUDr. Václava Vaňka. Samotnému Müllerovi tato udání vadila, neboť kvůli nim docházelo ke střetu s SD³⁶³. Podle Krilla také tyto konflikty zhoršovaly Müllerovu nemoc. Krill také vzpomínal, že za ním chodil Čochnář s návrhy na změny v devizovém oddělení. Krill však brzy zjistil, že tyto návrhy byly pouze zástěrkou Čochnářových ambicí, a tak se Josef Krill ani nesnažil uvádět tyto návrhy do praxe. Navíc při soukromých rozhovorech s Čochnářem zjistil, že když mluví o některých zaměstnancích banky, používal stejné obraty, které se objevovaly v udáních SD. Josef Krill měl dobrý vztah

³⁶¹ AČNB, NBČ/ 49/2/ Výslechový protokol: Erich Sturm- ze dne 11. června 1945

³⁶² AČNB, NBČ/ 49/2/ Výslechový protokol: Robert Lauermann ze dne 14. června 1945

³⁶³ SD- Sicherheitsdienst. Německá bezpečnostní služba.

s Leopoldem Chmelou, a tak když Chmelovi hrozilo zatčení, tak o něm Krill napsal dobrozdání, které Müller následně zaslal na gestapo.³⁶⁴

Pro posouzení německého postupu v Národní bance pro Čechy a Moravu je příhodná biografie Ericha Sturma: Erich Sturm Erich Sturm se narodil 3. května 1889 v Olomouci. Absolvoval zde obchodní školu a následně i abiturientský kurz. V září roku 1911 nastoupil Erich Sturm do služeb Rakousko-Uherské banky v Brně. V červenci roku 1919 se stal zaměstnancem bankovního úřadu při ministerstvu financí, neboť to převzalo jeho filiálku Rakousko-Uherské banky v Brně, kde Sturm pracoval. V roce 1926 vzala brněnskou filiálku pod správu nově vzniklá Národní banka Československá a Sturm se stal jejím zaměstnancem. Ve službách národní banky působil Sturm až do období Mnichovské krize. Sturm 5. října 1938 telefonicky zažádal o vystoupení ze služeb Národní banky Československé. Dne 17. listopadu 1938 se stal Erich Sturm zaměstnancem Říšské banky. Dne 15. března 1939 si podal žádost o znovuzařazení do služeb Národní banky Československé a začal pracovat v Brněnské filiálce. V lednu roku 1940 byl Erich Sturm povýšen do funkce inspektora II. třídy a v červnu téhož roku došlo k přeložení Ericha Sturma do Prahy, kde byl jmenován vrchním inspektorem III. třídy a přednostou správy oběhu platidel. Sturm také obdržel titul ředitele oběhu a správy platidel. V lednu roku 1941 se stal Erich Sturm náměstkem ředitele národní banky II. třídy a zároveň byl jmenován členem obchodní správy. V červenci roku 1942 se stal Erich Sturm náměstkem vrchního ředitele a v dubnu roku 1943 získal Sturm zvláštní pravomoci v personálních otázkách banky. Erich Sturm měl výhodu, že se mohl opírat o podporu svého bratra Waltera Sturma, který se znal osobně s K. H. Frankem. Právě za pomoci těchto kontaktů podporoval Walter Sturm kariéru svého bratra Ericha. Proto měl Erich Sturm také tak rychlý postup v Národní bance pro Čechy a Moravu.³⁶⁵

Sám Sturm neměl velké ekonomické znalosti. Erich Sturm již za svého působení v brněnské filiálce zastával především administrativní práce. Říšská banka realizovala svůj vliv v Národní bance skrze zmocněnce Říšské banky Dr. Friedricha Mullera. Muller však onemocněl a na jeho místo nastoupil Hanz Schmidt. Schmidt neznal poměry ani v protektorátu ani v Národní bance,

³⁶⁴ AČNB, NBČ/ 49/2/ Výslechový protokol: Josef Krill ze dne 20 června 1945

³⁶⁵ AČNB, NBČ/ osobní spis Ericha Sturma- nezpracováno

a tak se musel spoléhat na Erika Sturma, což jenom posilovalo Sturmův vliv. Sturm se v Národní bance osobně zasadil o výměnu starých československých platidel za nová protektorátní. Toto činil pouze proto, aby byla odstraněna platidla, která měla pro Čechy vlasteneckou hodnotu.³⁶⁶ Sturm také ničil staré československé bankovky, které národní banka získala již dříve výměnou od českých občanů, kteří si je vyměnili za nové protektorátní. Staré československé bankovky měly být zničeny proto, aby tím bylo hospodářsky oslabeno Československo po skončení 2. světové války. V březnu roku 1945 Erich Sturm dokonce rozkázal, aby byly zničeny i matrice sloužící k tištění československých platidel. Dne 11. dubna 1945 chtěl Erich Sturm zničit zbývající československé bankovky v hodnotě 1 000 a 5 000 korun. Sturm také v dubnu roku 1945 naléhal na vedoucího tiskárny bankovek, aby bylo možné padělat spojenecké okupační marky. Sturm také cíleně prosazoval v Národní bance vliv německých úředníků, a naopak diskriminoval ty české. Sturm také jmenoval německé zaměstnance do obchodní správy Národní banky, a naopak bránil jmenování těch českých. Filiálky banky v Brně, Olomouci a Mladé Boleslavy byly obsazeny německým přednostou, a byli zde preferováni rovněž němečtí zaměstnanci, a to i přestože bylo možné jmenovat další úředníky české národnosti. Sturm nakonec odsouzen lidovým soudem. V šedesátých letech se ještě jako občan západního Německa domáhal výplaty penze od Státní banky Československé.³⁶⁷

³⁶⁶ AČNB, NBČ/osobní spis Ericha Sturma- nezpracováno

³⁶⁷ AČNB, NBČ/osobní spis Ericha Sturma- nezpracováno

V. kapitola: Úředníci Státní banky Československé

Stalinismus v Československu

Přestože se komunistický režim po převratu v roce 1948 zaměřoval primárně na politické procesy, tak i v nich se objevovala obvinění vůči obžalovaným z deliktů hospodářské povahy. Bylo to tím, že v Československu KSČ realizovala radikální přestavbu ekonomiky, a to především orientací na těžký průmysl a rovněž na zbrojní výrobu, čímž docházelo ke značným hospodářským škodám. Tyto škody byly vyvolány především nekvalifikovaností řady pracovníků v československém hospodářství. Rovněž tím, že se československá ekonomika soustředila primárně na těžký průmysl, došlo k poklesu výroby spotřebního zboží, což zase vyvolávalo nespokojenost obyvatelstva. Vedení KSČ se proto rozhodlo využít politické procesy k ukázání viníků, kteří mohli za špatnou situaci v československém hospodářství. Mezi vedoucími komunisty panovalo také přesvědčení, že politické procesy odstraší většinu pachatelů hospodářské trestné činnosti.³⁶⁸

V září roku 1951 byla již hospodářská situace v Československu špatná natolik, že se vedení KSČ rozhodlo požádat SSSR o vyslání hospodářských poradců. Pozvání poradců však vedlo pouze ke zhoršení ekonomických problémů země. O hospodářskou problematiku se také začala více zajímat Státní bezpečnost. StB také začala kontrolovat činnost československého plánovacího úřadu. Klement Gottwald se snažil více disciplinovat stranu i společnost. Po převratu v únoru roku 1948 zpočátku komunističtí funkcionáři umožňovali, aby na odborných pozicích v podnicích mohli zůstat nekomunisté, avšak od října roku 1948 začali

³⁶⁸ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Barrister and Principal, 2001, str. 136-137

být i ti nahrazováni komunisty. Avšak i komunisté byli kontrolováni, a i jim hrozila ztráta zaměstnání či dokonce trestní stíhání.³⁶⁹

Až do roku 1952 byl připravován speciální proces s hospodářskými činovníky režimu. Vedení KSČ se obávalo, že pokud by byl takový proces realizován, tak by to mohlo narušit u československých občanů důvěru v hospodářskou politiku režimu. Přesto v rámci procesu se spikleneckým centrem byli obviněni bývalí vysocí političtí funkcionáři Ludvík Frejka, Evžen Löbl či Josef Margolius. Tedy lidé, kteří se přímo podíleli na hospodářské politice komunistického režimu. Funkcionáři KSČ, jako byl například Josef Smrkovský, měli své vlastní procesy. Obžalovaným bylo vytýkáno, že úmyslně bránili v přechodu země na těžký průmysl a také, že preferovali orientaci československého zahraničního obchodu na západní země a Izrael. Tato obvinění byla smyšlená. Dalším velkým hospodářským procesem byl proces s Josefem Goldmanem. Goldman působil jako náměstek předsedy plánovacího úřadu. Proces s Goldmanem proběhl v srpnu roku 1954 a spolu s Goldmanem v něm bylo odsouzeno i několik generálních ředitelů významných československých podniků. Právě generální ředitelé se stávali terčem nových politických procesů v rámci, nichž byli odsouzeni na základě smyšlených obvinění. Tato obvinění vypracovala StB ve spolupráci se sovětskými poradci.³⁷⁰

Otakar Pohl a politické procesy

Otakar Pohl se zúčastnil v roce 1952 procesu se Státním spikleneckým centrem jako předseda komise finančních znalců. Ve komisi bylo celkem pět znalců a měli za úkol vypracovat posudky o hospodářské trestné činnosti obžalovaných. Ještě před začátkem jejich práce je navštívil ministr národní bezpečnosti Karol Bacílek a doporučil jim, aby posudky byly proti obžalovaným co nejpřísnější. Hlavním předmětem zájmu znalců byla činnost bývalého náměstka ministra financí Otto Fischla. Znalci se také mohli opřít o výpovědi obžalovaných. Pohl v době procesu prý netušil, že jsou výpovědi vynucovány násilím. Jednou byl podle svých slov Pohl pozván na ministerstvo národní bezpečnosti, kde mu sovětský poradce

³⁶⁹ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Barrister and Principal, 2001, str. 138-139

³⁷⁰ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Barrister and Principal, 2001, str.139-142

vyčetl, že jako finanční znalci nevyčíslili škody, kterých se obžalovaní dopustili na státu, tak mu Pohl sdělil, že mu pro takové vyčíslení schází údaje.³⁷¹ Načež bylo Pohlovi řečeno, že si tyto údaje mají vytvořit sami autoři posudků. Po zahájení soudního líčení Pohla udivilo, že posudky, které připravoval společně s ostatními spolupracovníky pro obžalobu, tak byly tyto vydávány za znalecké posudky soudu. Když se Pohl ohradil proti tomu, aby bylo takto s posudky nakládáno, tak byl pověřen čtením posudků před soudem jiný člen komise finančních znalců. Pohla toto opatření rozhodlo natolik, že dne 23. prosince 1952 napsal na ÚV KSČ sebekritický dopis ve kterém se Pohl vyznával z toho, že nebyl dostatečně bdělý při předešlém společenském kontaktu s obžalovanými. Měl na mysli především Ludvíka Frejku. Ve svém dopise ÚV KSČ Pohl také přiznal, že údaje o škodách, které podle jím vypracovaných posudků obžalovaní měli způsobit, byly vymyšlené. Na svůj dopis nedostal Pohl žádnou odpověď a ani v té době nebyl cílem žádných postihů. I díky Pohlem sepsaným posudkům byl Otto Fischl odsouzen trestu smrti.³⁷² Pohl za svou činnost v procesu se Státním spikleneckým centrem dostal v roce 1963 stranické napomenutí. Toto mu pak bylo vymazáno na jeho žádost v roce 1967. Pohl své vzpomínky na tyto události sepsal 23. května 1968 a jsou tedy dost tendenčně zabarvené. Otakar Pohl se totiž snažil vykreslit své chování v co nejlepším světle. Ve spise není uvedeno, komu bylo Pohlovo svědectví určeno. Avšak vzhledem k tomu, že příjemce listu Pohl oslovuje slovním spojením soudruhu tajemníku tak se opět zřejmě jednalo o psaní na ÚV KSČ. Pohl se na jaře roku 1968 totiž obával možných postihů za svou činnost v padesátých letech.³⁷³

Dalším významným politickým procesem v oblasti bankovníctví byl proces s bývalým guvernérem Národní banky Československé Jaroslavem Nebesářem.

Proces s Jaroslavem Nebesářem

³⁷¹ AČNB, SBČS/osobní spis Otakara Pohla – nezpracováno

³⁷² AČNB, SBČS/osobní spis Otakara Pohla – nezpracováno

³⁷³ AČNB, SBČS/osobní spis Otakara Pohla – nezpracováno

V návrhu obžaloby byl obviněn JUDr. Jaroslav Nebesář, Ing. Petr Otásek, Ing. Gustav Palouš a Klementina Žitovská. Jaroslav Nebesář byl bývalým guvernérem Národní banky Československé a také prezidentem Národohospodářského ústavu v Praze. Ing. Petr Otásek byl bývalým přednostou Úrazové pojišťovny. V době svého zatčení byl řadovým členem Národohospodářského úřadu. Ing. Gustav Palouš zastával v minulosti post generálního ředitele Škodových závodů. Palouš byl také tajemníkem Národohospodářského ústavu v Praze. Klementina Žitovská pracovala jako sekretářka Národohospodářského ústavu. Jaroslav Nebesář byl viněn, že působil v protistátním centru uvnitř Národohospodářského ústavu. Nebesář byl také viněn, že vzhledem ke svému buržoaznímu původu nenáviděl KSČ a bojoval proti ní. Proti Nebesářovi bylo také vzneseno obvinění, že na zasedání závodní rady Národní banky československé vylákal dokumenty, které dokazovaly kolaborantskou činnost průmyslnických rodin Pffefekornových a Gubeových. Tyto materiály následně Nebesář ukryl ve svém bytě a veřejně obhajoval činnost těchto rodin za nacistické okupace. Uvedené doklady byly objeveny v Nebesářově bytě po jeho zatčení. Nebesářovi se také kladlo za vinu, že uvolňoval v letech 1945 až 1951 z vázaných vkladů peníze pro podnikatele, průmyslníky a velkostatkáře.³⁷⁴

Nebesář také nechal uvolnit vázané vklady v hodnotě 220 000 korun slovenského podnikatele, který tak díky tomu mohl zaplatit své dluhy. Naopak dle obžaloby Nebesář odmítl vyplatit 1 000 korun Josefu Baryšovi, a to i přestože byl živitelem početné rodiny. Nebesář takto odmítl splnit mnoho žádostí sociálně slabších obyvatel, a to měl tak činit schválně, aby tak prý podryl důvěru obyvatelstva v komunistickou vládu.³⁷⁵

Po svém odchodu z Národní banky československé začal Jaroslav Nebesář pracovat v Národohospodářském ústavu. Zde byl zvolen do funkce prezidenta. Tento ústav měl v očích československých komunistů špatnou pověst, neboť byl vytvořen ještě před vznikem Československa, a navíc byl podporován bohatými československými občany jako byl např. Jaroslav Preiss, či Tomáš Baťa. Nebesářovi bylo také vytýkáno, že pořádal na ústavu soukromé schůze, v rámci, nichž se hovořilo nelichotivě o socialistickém Československu. Na

³⁷⁴ ABS/ A2/1 i.j. 726/ Nebesář Jaroslav, Dr. a spol. trestní řízení, návrh obžaloby, str. 2-3

³⁷⁵ ABS/ A2/1 i.j. 726/ Nebesář Jaroslav, Dr. a spol. trestní řízení, str. 3

jedné z nich měla obžalovaná Žitovská pronést výrok, že by měly Spojené státy americké svrhnout atomovou bombu na země východního bloku. Největším Nebesářovým proviněním však bylo, že nechával v rámci ústavu vypracovávat plány na rozvoj československého hospodářství po případném politickém převratu v zemi. Vypracovávání těchto plánů zadával Nebesář československým národohospodářským odborníkům, za jejichž zpracování následně Nebesář udílel odměny. Tyto práce Nebesář se Žitovskou ukrývali. Nebesář také rovněž ukrýval odborné práce, které měly za cíl prospět socialistickému hospodářství. Petr Otásek a Gustav Palouš také navázali kontakt s bývalým tajemníkem ministra Huberta Ripky, Ing. Stránským. O jejich činnosti prý existovala řada svědectví.³⁷⁶

Již roku 1951 pověřil Jaroslav Nebesář své spolupracovníka v Národohospodářském ústavu, aby sbírali informace o významných československých podnicích. Nebesářovi spolupracovníci Palouš a Otásek také navštívili závod V. I. Lenina v Plzni, aby se zde dozvěděli zajímavé technické informace o výrobě turbínových lopatek. Nebesář také vypsal za Národohospodářský ústav řadu soutěží, jejichž cílem bylo získat od jednotlivých odborníků o československém hospodářství řadu technických podrobností o fungování jednotlivých podniků. Jedním z nich byl Ing. Josef Jágr, který jim podal informace o protisměrném obrábění, které bylo důležité ve zbrojní výrobě. Nebesář získané informace sděloval svému synovi Egonu Pštrosovi. Pštros tyto informace následně předával egyptskému obchodníkovi Henrymu Mirzovi, údajnému pracovníkovi britské tajné služby. Pštros začátkem roku 1952 sdělil Nebesářovi, komu získané informace skutečně předává. Nebesář s tím byl srozuměn a dále mu poskytoval důvěrné informace. V roce 1953 se Jaroslav Nebesář dozvěděl od svého bývalého spolupracovníka Národní banky československé Jána Olivy, jaké množství peněz je v Československu v oběhu. Další Nebesářův bývalý společník Národní banky československé Leopold Chmela mu poskytl informace o vysoce postavených důstojnících československé armády. Rovněž ho informoval o připravovaných povýšení. Od Jána Chmely se Jaroslav Nebesář počátkem roku 1953 dozvěděl o připravované měnové reformě. Rovněž tuto informaci předal Nebesář Egonu Pštrosovi a ten následně Henrymu Mirzovi.³⁷⁷

³⁷⁶ ABS/ A2/1 i.j. 726/ Nebesář Jaroslav, Dr. a spol. trestní řízení, str. 4

³⁷⁷ ABS/ A2/1 i.j. 726/ Nebesář Jaroslav, Dr. a spol. trestní řízení, návrh obžaloby str. 12–13

Nebesář také sdělil svým známým s předstihem, že nastane měnová reforma. Rovněž je nabádal k tomu, aby co nejdříve utratili své staré československé peníze. Jaroslav Nebesář také s Otáskem nakoupili za staré peníze řadu mincí, které zakopali na odlehlém místě. Tyto mince byly objeveny během vyšetřování případu. Nebesář byl také obviněn, že předával informace o vkladech v československých bankách zaměstnanci Mezinárodního měnového fondu a také údajně členu americké rozvědky McCloyovi. O vytváření a oběhu peněz v československém bankovním systému informoval zase Nebesář zaměstnance mezinárodní banky Rista. Oba muže také Nebesář informoval o připravované československé měnové reformě. Jaroslav Nebesář byl obviněn ze sabotáže, špionáže a velezrady. Z velezrady byli rovněž obviněni Palouš, Otásek a Životská.³⁷⁸

Jiný pohled na zatčení Jaroslava Nebesáře nabídl bývalý agent československé rozvědky Josef Frolík. Podle Frolíka existovala potřeba ze strany československé vlády připravit nový politický proces, který by odhalil údajné sabotéry uvnitř československého hospodářství, především z řad lidí spojených s bývalým demokratickým Československem. Bylo tomu tak zapotřebí proto, že již probíhaly přípravy na měnovou reformu a bylo třeba odhalit viníky hospodářských problémů státu. Proto byl pověřen Karol Bacílek, ministr národní bezpečnosti, aby takový politický proces připravil. Stb nainstalovala odposlouchávací zařízení do Nebesářova bytu a kanceláře. K Nebesářovi chodil na návštěvu do Národohospodářského ústavu Karel Engliš. Při jednom z jejich rozhovorů vyprávěl Nebesář Englišovi, jak bude třeba obnovit národní hospodářství po pádu komunistického režimu. Nebesář navíc načrtl takový plán obnovy na papír. Tento list následně objevila Stb a on byl pak použit proti Nebesářovi jako důkaz u soudu.³⁷⁹

Rudolf Barák měl na starosti i nápravu některých politických procesů 50. let, neboť se dne 10. ledna 1955 stal předsedou komise ÚV KSČ, která měla na starosti přezkoumání politických procesů. V dubnu roku 1956 stanul také Barák v čele komise, která měla na

³⁷⁸ ABS/ A2/1 i.j. 726/ Nebesář Jaroslav, Dr. a spol. trestní řízení, návrh obžaloby str. 13-14

³⁷⁹ FROLÍK, Josef, Špion vypovídá, ORBIS 1990, str. 20

starosti přezkoumání procesu s bývalým generálním tajemníkem KSČ Rudolfem Slánským. V roce 1955 došlo také k zatčení brutálního vyšetřovatele Slánského a mnoha jiných Bohumíra Doubka. Postihy vůči kompromitovaným zaměstnancům ministerstva vnitra však nebyly přísné. Barák si totiž nechtěl znepřátelit vlivné pracovníky ministerstva. Přesto došlo například k propuštění Marie Švermové.³⁸⁰

Dne 23. července roku 1956 rozhodlo politické byro KSČ, že by mělo dojít k provedení revize trestního řízení proto Jaroslavu Nebesáři.³⁸¹ Na základě tohoto rozhodnutí dostali ministr spravedlnosti Škoda a generální prokurátor Bartošek za úkol vyslechnout Evžena Pštrose. Na tento výslech měli vyměřenou lhůtu jednoho týdne a z tohoto výslechu měla být podána zpráva politickému výboru strany. Rovněž ministr vnitra Rudolf Barák dostal za úkol zlepšit životní podmínky Jaroslava Nebesáře, který se v té době nacházel v pracovním táboře.

Rovněž měla být nemocnému Nebesáři poskytnuta zdravotní péče.³⁸² Dne 21. srpna 1956 byl Jaroslav Nebesář propuštěn na svobodu na základě milosti prezidenta republiky.³⁸³

V květnu roku 1957 dostali rovněž milost i Petr Otásek a Klementina Životská.³⁸⁴

Proces s Jaroslavem Nebesářem byl důležitý pro poznání, jakým způsobem sváděla komunistická vláda v zemi své neúspěchy v hospodářské oblasti na jiné viníky. Nebesář byl sice ekonomem levicově demokratického zaměření, ale zároveň pomohl komunistické straně se zestátněním bankovníctví a také tím, že pomohl obnovit centrální banku státu. Důležité na procesu s Jaroslavem Nebesářem bylo pro vnitřní dění v bance to, že šlo o proces s významným bývalým zaměstnancem. V důsledku tohoto justičního procesu se opět dostala státní banka do centra dění, a to nedlouho po provedené měnové reformě v roce 1953, která způsobila například dělnické protesty například v plzeňském regionu. Právě důsledkem

³⁸⁰ TOMEK, Prokop, Život a doba ministra Rudolfa Baráka, Vyšehrad 2009, str. 95-96

³⁸¹ ABS/A 2/1 i.j. 1008/ Provedení revize trestního řízení proti Jaroslavu Nebesáři, Usnesení politického byra ze dne 23. července 1956, f1

³⁸² ABS/A 2/1 i.j. 1008/ Provedení revize trestního řízení proti Jaroslavu Nebesáři, Usnesení politického byra ze dne 23. července 1956

³⁸³ ABS/A 2/1 i.j. 1008/ Provedení revize trestního řízení proti Jaroslavu Nebesáři, Usnesení politického byra ze dne 23. července 1956, k bodu 21, dne 14. ledna 1957

³⁸⁴ ABS/A 2/1 i.j. 1008/ Provedení revize trestního řízení proti Jaroslavu Nebesáři, Usnesení politického byra ze dne 28. května 1957

tohoto justičního procesu mělo být svalení viny za nepodařenou měnovou reformu na prohnaného Nebesáře, který tuto katastrofu způsobil vlastním škodlivým jednáním.

Sověťští poradci

V období rámovaném lety 1949-1956 přicházeli do Československa ve velkém počtu sověťští poradci. Tito poradci obsazovali vysoká místa v československém státě. Sověťští poradci působili na ministerstvech, a dokonce i prezident měl své sovětské poradce. Sověťští poradci vydávali rozkazy, kterými se komunističtí funkcionáři řídili. Stejně tak i ministři a jiné vysoce postavené osoby v exekutivě. Přitom sověťští poradci neměli žádnou politickou odpovědnost na rozdíl od československých státních zaměstnanců. Ti se však jejich radami ochotně řídili, neboť se obávali případné perzekuce. Rovněž v případě vlastního postihu očekávali, že se budou moci obhájit tím, pouze následovali rady svých sovětských poradců. Sověťští poradci také pobírali stejný plat jako českoslovenští funkcionáři, k nimž byli přiděleni. Rovněž dostávali řadu příplatků. Sověťští poradci se zodpovídali výše postaveným sovětským poradcům v Československu a všichni tito byli zodpovědní Moskvě.³⁸⁵

Nejvíce sovětských poradců se nacházelo v oblasti československého hospodářství. Sověťští ekonomičtí poradci začali přicházet do Československa v druhé polovině roku 1950. Poradci působili na československých hospodářských ministerstvech, v úřadech a také v důležitých československých podnicích. Zpravidla pracovali u vysoce postavených zaměstnanců podniku. Poradci měli u československých komunistických funkcionářů vysokou prestiž a také pověst expertů. Bylo to dáno do značné míry tím, že přicházeli ze Sovětského svazu, kde, již byli od roku 1917 u moci komunisté. Sověťští poradci se často na pracovišti chovali arogantně a trvali na splnění svých nařízeních, a to i přesto, že se dobře nevyznali

³⁸⁵ KAPLAN, Karel, Sověťští poradci v Československu 1949-1956, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, vol. 14 1994, str. 8-9

v problematice československého hospodářství. Sám Nikita Chruščov ve svém projevu z července roku 1955 označil chování sovětských poradců na československém ministerstvu financí za zvláště negativní příklad nevhodného chování.³⁸⁶

Sovětským poradcem na československém ministerstvu financí byl v období let 1952-1953 J. I. Golec. V roce 1954 se stal poradcem G. A. Kutuzov. Sovětský poradce měl na ministerstvu financí k dispozici tzv. sekretariát K. Tento sekretariát působil v utajení. V čele sekretariátu stál vedoucí, dále v něm působili dva překladatelé a dvě sekretářky. Působil zde rovněž i tajemník sovětského poradce. Sekretariát měl na starosti organizovat komunikaci mezi ministrem financí a poradcem. Sekretariát K rovněž archivoval pokyny poradce a měl rovněž vlastní řád. Sovětské poradci působili také ve Státní a Investiční bance. Ve Státní bance Československé působil sovětský poradce Ivanov. V Investiční bance působil sovětský poradce Petrov. Vedení obou bank dostala za úkol vytvořit ve svých institucích období sekretariátu K. Tyto banky měly rovněž vytvořit řády svých sekretariátů K.³⁸⁷

Kádrové oddělení Státní banky Československé

Důležitou součástí pro rozvoj komunistické ekonomiky byla také kontrola pracovníků v zaměstnání. Pro socialistickou ekonomiku jakožto centrálně řízenou bylo nejdůležitější plnění plánu. Kontrolovalo se dodržování pracovního plánu u jednotlivých zaměstnanců, podniků, a dokonce i u státu. Pro pracovníky byly důležité udržovat pracovní kázeň. Na pracovišti také byl kontrolován karierní vývoj jednotlivých pracovníků a v případě absentérství či nedodržování pracovní doby existovaly také postihy.³⁸⁸

³⁸⁶ KAPLAN, Karel, Sovětské poradci v Československu 1949-1956, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, vol. 14 1994, str. 42-43

³⁸⁷ KAPLAN, Karel, Sovětské poradci v Československu 1949-1956, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, vol. 14 1994, str. 65-66

³⁸⁸ STEINOVÁ, Veronika, Pracovní poměr v letech 1945-1955, KEY Publishing s.r.o., str. 83 87

Kádrové oddělení Státní banky Československé se staralo se o stíhání prohřešků zaměstnanců a rovněž vykonávalo politický dozor nad zaměstnanci banky. Zajímalo se pochopitelně také o trestní činnost zaměstnanců. Zde je jeden takový případ, který kádrové oddělení vyšetřovalo.

Dne 21. června 1950 byli zatčeni tři zaměstnanci Břeclavské pobočky Státní banky Československé. Jednalo se o Vladimíra Krejčího, Augustina Václavka a Františka Součka. Tito muži byli zatčeni na základě udání Antonína Antálka. Antálek totiž 14. června 1950 prostřednictvím Břeclavské pobočky Státní banky Československé prodal akcie v hodnotě 165 560 Kč, a také odběrní poukazy firmy Darex v hodnotě 500 dolarů, což činilo v hotovosti přibližně 24 925 Kč. Antálek si ponechal poukázky pouze v hodnotě 10 000 Kč a zbytek peněz rozdál třem zaměstnancům pobočky a také dvěma úředníkům centrály Státní banky Československé, kteří tam v té době shodou okolností vykonávali kontrolu. Po několika dnech však změnil Antálek názor, a chtěl poukázky od zaměstnanců banky zpět. Ti je však již stačili vyměnit za zboží. Když to Antonín Antálek zjistil, podal na zaměstnance banky udání na SNB.³⁸⁹ Dne 1. července 1950 byli propuštěni z vazby Augustin Václavek a Vladimír Krejčí. Václavek však nemohl být propuštěn na svobodu, neboť 30. června se pokusil o sebevraždu a ležel v nemocnici ve Valticích. Krejčí krátce po svém propuštění z vězení opět nastoupil do zaměstnání.³⁹⁰

Oba zaměstnanci centrály Státní banky Československé uvedli ve výslechu, že použili pouze poukazy v hodnotě 200 Kčs a zbytek rozdali zaměstnancům pobočky Břeclav. Disciplinární komise Státní banky Československé rozhodla, že se obvinění zaměstnanci dopustili podvodu, když Antonínu Antálkovi špatně vysvětlili hodnotu jeho odběrních poukazů firmy Darex. Vladimír Krejčí a František Souček měli být přeloženi na jiné pobočky Státní banky Československé, aby nepřišli s Antálkem do kontaktu. Rovněž vedoucí pobočky František Jiroušek byl sesazen ze své funkce a měl být přeřazen na jinou pobočku. Rovněž úředník centrály Státní banky Československé Bohumil Šafránek byl přeřazen na nižší pozici.

³⁸⁹ AČNB, SBČS/ sign. S VII/a/kart. 184/ Kádrové věci a důtky/ Kolegiální porada ředitelství ze dne 12.7. 1950, bod XII/5, Zpráva pro ředitelství o záležitosti odběrných poukázek Darex v pobočce v Břeclavi.

³⁹⁰ AČNB, SBČS/ sign. S VII/a/kart. 184/ Kádrové věci a důtky/ Centrále, osobnímu oddělení, Břeclav dne 1. července 1950.

Augustýn Václavek již na pobočce v době jednání disciplinární komise nepracoval. Augustin Václavek, Vladimír Krejčí, František Souček a Bohumil Šafránek byli uznáni vinnými trestným činem podvodu a byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na tři měsíce s podmíněným odkladem výkonu trestu na dobu jednoho roku.³⁹¹

Poněkud humornější povahy byl případ zaměstnankyně Státní banky Československé Blanky Svitové, na kterou přišlo udání, že pletla v pracovní době svetr. Tuto situaci vyšetřoval vedoucí akreditivního odboru, kde dotyčná pracovala. Bylo konstatováno, že dotyčná svetr nepletla, nýbrž že jej pouze ukazovala svým spolupracovnícům, což tyto písemně dosvědčily. I přesto však byla Blanka Svitová následně přeložena na jiné oddělení. Tyto příklady ukazují, že kádrové oddělení pečlivě sledovalo zaměstnance banky a podávalo o nich informace vyšším instancím. Především však generálnímu řediteli Otakaru Pohlovi.³⁹²

Kováčikovo působení v Kádrovém oddělení

Ludvík Kováčik stál v první polovině padesátých let uvnitř SBČS v čele kádrového oddělení. Kováčik byl také náměstkem generálního ředitele Otakara Pohla, což dále zvyšovalo jeho pravomoci. Dopisem ze dne 20. května 1952 byl dotázán Ludvík Kováčik, zda by mohl poskytnout kádrový posudek na doktora Ladislava Biela. Tento posudek si na něm vyžádal rektorát Vysoké školy hospodářských věd v Bratislavě. Zaměstnanci rektorátu chtěli zjistit, zda byl Kováčik obeznámen o Bielových názorech na Slovenský štát či na události 25. února 1948. Přáli se také více dozvědět o odborných kvalitách Biela a rovněž o jeho politické orientaci.³⁹³

Kováčik odpověděl, že se s Bielem začal setkávat v roce 1945 v rámci různých národohospodářských komisí. Biel byl v té době zaměstnancem ministerstva financí. Kováčik dále uvedl, že Biel byl členem KSČ a že u něho žádné režimu nepřátelské názory nezaznamenal. Kováčik rovněž uvedl, že Biel měl znalosti v oblasti politické ekonomie a

³⁹¹ AČNB, SBČS/ sign. S VII/a/kart. 184/Kádrové věci a důtky/ Zpráva o jednání disciplinární komise ze dne 19. října 1951

³⁹² AČNB, SBČS/ sign. S VII/a/kart. 184/ Kádrové věci a spory 1951-1959/Věc: upozornění z budovy ÚV KSČ na soudružku B.Svitovou, dne 11. května 1951

³⁹³ AČNB, SBČS/ sign. S VII/a/kart. 184/ Kádrové posudky 1950- 1960/č. 155/52- K, Věc vyžádání posudku, ze dne 20.května 1952 Rektorát Vysokej školy hospodárskech vied

finančnictví. Kováčik byl zřejmě o tento posudek požádán, neboť Biela nejen znal, ale také se jednalo o vysoce postaveného Slováka v oblasti peněžnictví, který se nacházel v Praze. Kováčik také ve svém posudku napsal, že před rokem 1945 Biela neznal, a tudíž nemohl podat žádné informace o jeho počínání před rokem 1945.³⁹⁴

Úředníci

Otakar Pohl

Otakar Pohl vstoupil do ilegální organizace KSČ v roce 1943 – tedy ještě v době nacistické okupace. Pohl se stal členem oficiální KSČ dne 1. června 1945. Po válce pracoval Otakar Pohl u Antonína Preusse, kde setrval až do 1. října roku 1945. Poté nastoupil Pohl na vojenskou službu. Po návratu z vojny se vrátil opět do firmy Antonína Preusse, kde setrval až do svého odchodu na ÚV KSČ. Mezi lety 1946 až 1948 Pohl pracoval jako sekretář MHK při ÚV KSČ pro doly, chemii a dopravu. V roce 1946 se Otakar Pohl stal referentem Ústřední národohospodářské komise při ÚV KSČ. V čele této komise předsedal Ludvík Frejka. Když se stal Ludvík Frejka v červnu roku 1948 vedoucím národohospodářského odboru kanceláře prezidenta republiky Klementa Gottwalda, vzal Otakara Pohla s sebou. Pohl zde působil jako Frejkův zástupce. Pohl tako v letech 1948 až 1949 působil jako předseda prověřovací komise na ministerstvu financí. Společně s Ludvíkem Frejkou také Otakar Pohl připravil čistky na ministerstvu dopravy a na ministerstvu pošt. V prezidentské kanceláři Pohl pracoval až do roku 1950, kdy se stal generálním ředitelem Státní banky Československé.³⁹⁵

Dne 8.května 1950 došlo ke jmenování Otakara Pohla generálním ředitelem Státní banky Československé. V této funkci působil Pohl až do 20. září 1953. Dne 21. září 1953 byl Otakar Pohl jmenován náměstkem generálního ředitele. V této funkci byl Pohl zaměstnán až do 14. srpna 1958. V tento den byl Otakar Pohl jmenován vládou opět do funkce generálního ředitele Státní banky Československé. V ročníku 1960/1961 se Otakar Pohl zúčastnil velitelské přípravy důstojníků v záloze. Po sovětské intervenci, k níž došlo dne 21.srpna 1968 podepsal Otakar

³⁹⁴ AČNB, SBČS/ sign. S VII/a/kart. 184/ Kádrové posudky 1950- 1960/ K Vašemu č. 155/52-K- posudek na soudruha Biela, dne 23. května

³⁹⁵ AČNB, SBČS/ osobní spis Otakara Pohla-nezpracováno

Pohl ve Státní bance Československé řadu rezolucí, která tento čin odsuzovala. Dne 28. srpna nechal Otakar Pohl jím podepsaný dopis do všech poboček. V něm ostře odsoudil sovětský vpád do země. Tento dopis se setkal s příznivým ohlasem zaměstnanců, kteří na něj reagovali dalšími rezolucemi a protestními peticemi, které byly následně odesílány na ústředí banky či do jiných významných státních institucí.³⁹⁶

Karel Snopek

V letech 1945 až 1946 byl Karel Snopek členem Revolučního národního výboru Klecany a také Národního výboru Klecany. V roce 1948 se stal členem základní organizace KSČ v Živnostenské bance. Roku 1949 se stal předsedou ZO KSČ. Po skončení války vstoupil Snopek do pražské Legiobanky, neboť potřeboval prostředky na dostudování Vysoké školy obchodní. Studium ukončil v roce 1947. V důsledku fúzí československých bank přešel Snopek nejprve do Živnostenské banky a následně i do Státní banky Československé. V bance vystřídal řadu pozic.³⁹⁷

Karel Čapek

Dne 1. července roku 1945 byl Karel Čapek jmenován vrchním inspektorem I. třídy. Přesně o rok později došlo ke jmenování Karla Čapka členem a rovněž i předsedou podpůrného nemocenského fondu pro zaměstnance národní banky pro období 1946. Ode dne 1. ledna 1950 Karel Čapek odešel do penze. Dne 2. ledna 1951 nastoupil Karel Čapek do Státní banky Československé jako pomocná pracovní síla. Čapek pracoval v oddělení zahraničních pohledávek a závazků. V důsledku úsporných opatření však pracovní poměr Karla Čapka skončil 21. prosince 1952.³⁹⁸

Jaroslav Tuček

³⁹⁶ AČNB, SBČS/ osobní spis Otakara Pohla-nezpracováno

³⁹⁷ AČNB, SBČS/ osobní spis Karla Snopka-nezpracováno

³⁹⁸ AČNB, SBČS/ osobní spis Karla Čapka-nezpracováno

Dne 1. července roku 1945 se stal Jaroslav Tuček vrchním kontrolorem IV. třídy. Počátkem ledna roku 1946 byl Tuček jmenován náměstkem přednosta oddělení devizového odboru. Tímto jmenováním získal právo být při styku s veřejností oslovován titulem přednosta. Rovněž v lednu 1946 se stal vrchním kontrolorem III. třídy. V prosinci stejného roku byl jmenován vrchním kontrolorem II. třídy. Počátkem ledna roku 1947 byl Jaroslav Tuček povýšen na přednostu oddělení pro zahraniční obchod. V dubnu roku 1948 získal nabídku stát se odborovým přednostou na ministerstvu zahraničního obchodu. Tuček měl o toto místo zájem, avšak zároveň nechtěl opustit pozici, ke které se dopracoval v Národní bance Československé. Nakonec byla mezi ministerstvem a Národní bankou Československou uzavřena dohoda, podle níž měl Tuček i nadále zůstat zaměstnancem banky, zároveň však mohl vykonávat svou práci na ministerstvu zahraničního obchodu. Banka si však vyhradila právo od dohody v případě potřeby odstoupit.³⁹⁹Tuček měl také problémy kvůli své vile v Bášti, kterou získal po bývalém podnikateli Telschovi. Kvůli ní se dostal do konfliktu s místním národním výborem, který disponoval nedostatkem bytů a měl o vilu z hlediska potřeb místních obyvatel zájem. Tučkovi se však díky svým kontaktům u vysokých funkcionářů KSČ a také s ohledem na své známosti na ministerstvu zahraničního obchodu podařilo vilu udržet. Dne 30. června 1950 byl Jaroslav Tuček jmenován vedoucím oddělení Devizová úřadovna odboru devizového dohledu. Dne 22. června 1950 se stal vedoucím oddělení evidence a kontroly výrobních pohledávek a závazků odboru devizového dohledu. Dne 1. srpna 1955 se Jaroslav Tuček stal ekonomem pro národohospodářské rozbory v oddělení ekonomickém.⁴⁰⁰

Dne 20. ledna 1948 si Jaroslav Tuček jako náměstek ředitele oddělení pro zahraniční obchod nechal předepsat 8 výtisků časopisu Statistická informace. Dne 30. června 1958 odešel Jaroslav Tuček do důchodu.

Josef Janoušek

Dne 2. ledna 1946 byl jmenován vrchním kontrolorem IV. třídy. V září roku 1949 vystudoval Vysokou školu politickou a sociální v Praze. Po vykonání státních a doktorských zkoušek byl

³⁹⁹ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslava Tučka-nezpracováno

⁴⁰⁰ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslava Tučka-nezpracováno

dne 19. prosince 1952 Josefu Janouškovi udělen titul doktora společenských věd (RSDr.). Dne 1. srpna roku 1955 se stal Janušek starším úvěrovým inspektorem v oddělení spotřebního průmyslu v odboru úvěrování podniků zahraničního obchodu. V roce 1958 odešel Josef Janušek ze zdravotních důvodů z banky.⁴⁰¹

Hynek Janečka

V lednu roku 1946 došlo k tomu, že byl Hynek Janečka jmenován ředitelem úvěrového odboru. Dne 18. prosince 1946 byl povýšen na inspektora I. třídy. Dne 27. prosince roku 1948 si Hynek Janečka vypůjčil u Národní banky Československé 15 000 Kč. Tuto sumu měl splácet ve čtvrtletních splátkách po 1 000 Kč a v měsíčních splátkách po částkách ve výši 500 Kč. Dne 8. dubna 1949 si Hynek Janečka podal žádost o zvýšení dosavadní půjčky na zařízení bytu pro dceru. Půjčka mu byla navýšena z 15 000 Kč na 28 000 Kč. Splácet ji měl v měsíčních splátkách v hodnotě 1 000 Kč. Dne 13. června 1950 byl jmenován Hynek Janečka zástupcem předsedy disciplinární komise. Ve stejném měsíci požádal Hynek Janečka o odchod do penze a bylo mu vyhověno.⁴⁰²

Čeněk Hetych

V lednu roku 1947 došlo ke jmenování Čeněka Hetycha do funkce náměstka předsedy oddělení pro mezinárodní styk. Dne 17. prosince 1947 se stal přednostou zahraničního sekretariátu. V červnu roku 1950 byl jmenován zástupcem vedoucího oddělení smluvního a právního v odboru obchodně právním. Dne 1. září roku 1951 se stal Čeněk Hetych vedoucím pododdělení pro SSSR a lidové demokracie v oddělení smluvním. Dne 4. listopadu 1953 byl jmenován vedoucím ekonomického oddělení ve správě zahraničních operací Státní banky Československé. Z důvodu zhoršení zdravotního stavu pobíral Čeněk Hetych od 15. června 1957 nemocenskou podporu. Dne 31. října 1957 odešel po vzájemné dohodě ze Státní banky Československé.⁴⁰³

Jan Čakrt

⁴⁰¹ AČNB, SBČS/ osobní spis Josefa Janouška-nezpracováno

⁴⁰² AČNB, SBČS/ osobní spis Hynka Janečky-nezpracováno

⁴⁰³ AČNB, SBČS/ osobní spis Čeněka Hetycha-nezpracováno

Dne 1. ledna 1946 se uskutečnilo jmenování J. Čakrta inspektorem III. třídy. Dne 18. listopadu roku 1946 odcestoval Jan Čakrt na služební cestu do Švýcarska. Pro tuto cestu obdržel finanční zálohu ve výši 10 000 Kčs a 8 000 švýcarských franků. Začátkem roku 1948 získal titul ředitele oddělení pro mezinárodní styk. Dne 1. září 1951 byl jmenován vedoucím pododdělení pro kapitalistické státy v oddělení smluvním, na odboru obchodně politickém. Počátkem července roku 1956 se stal Jan Čakrt starším referentem fondových hodnot oddělení depozitní likvidatury, odbor správy fondových hodnot.⁴⁰⁴

Dne 24. září 1957 byl Jan Čakrt odsouzen senátem krajského trestního soudu na 25 let vězení. Čakrtův advokát JUDr. Čapek se proti rozsudku odvolal. Nejvyšší soud zrušil na základě Čakrtem podaného odvolání rozsudek krajského soudu. Dne 26. června 1958 dostal celou věc opět k projednání krajský trestní soud, který potvrdil rozsudek ze dne 24. září 1957. V důsledku toho byl Jan Čakrt opět odsouzen k 25 letům vězení a také k trestu propadnutí majetku. Dne 30. června 1958 byl Jan Čakrt z důvodu svého zatčení propuštěn ze služeb u Státní banky Československé. Čakrt byl uznán vinným z trestného činu ohrožení devizového hospodářství podle § 145 trestního zákona a trestným činem ohrožení státního tajemství podle § 88 trestního zákona a dále trestným činem podvracení republiky podle § 79 odst. 1 a trestným činem vyzvědačství podle § 86 odst. 1 trestního zákona.⁴⁰⁵

Alois Malý

V lednu roku 1947 se stal A. Malý přednostou oddělení úpravy měny v Národní bance Československé. Dne 27. dubna roku 1948 došlo k té události, že Československá vláda jmenovala A. Malého členem předsednictva Likvidačního fondu měnového. V prvním měsíci roku 1952 se uskutečnilo jmenování A. Malého do funkce zástupce vedoucího odboru pro financování výsadních společností. V lednu v roce 1955 byl dočasně povýšen do funkce II. zástupce vedoucího odboru úvěrování podniků zahraničního odboru. Dne 11. srpna 1955 bylo A. Malému toto pověření odebráno. Počátkem srpna roku 1955 byl A. Malý dosazen na místo

⁴⁰⁴ AČNB, SBČS/ osobní spis Jana Čakrta-nezpracováno

⁴⁰⁵ AČNB, SBČS/ osobní spis Jana Čakrta-nezpracováno

staršího ekonoma pro národohospodářské rozborů v oddělení ekonomickém a v odboru devizově ekonomickém a právním. Dne 12. října 1960 odešel Alois Malý do důchodu.⁴⁰⁶

Antonín Nedvěď

Dne 1. července roku 1945 došlo ke jmenování A. Nedvěďa vrchním kontrolorem I. třídy. V lednu roku 1947 byl povýšen do funkce přednosty devizové úctárny. O rok později postoupil do funkce inspektora III. třídy. Dne 16. května 1950 obdržel peněžitou odměnu ve výši 3 000 Kčs, u příležitosti 25. letého působení A. Nedvěďa v Národní bance Československé. V prosinci 1953 došlo k převedení agendy devizové kontroly na ministerstvo financí. Proto byl také Antonín Nedvěď přeložen na ministerstvo financí.⁴⁰⁷

František Strnad

V lednu roku 1946 došlo ke jmenování Františka Strnada inspektorem III. třídy. Od 1. ledna roku 1947 přestala být F. Strnadovi vyplácena funkční odměna v hodnotě 500 Kčs. Rozhodnutím dočasné správy Národní banky Československé byl F. Strnad od 1. ledna roku 1947 uveden do funkce přednosty úvěrového oddělení. Dne 30. června 1950 nastoupil F. Strnad na zdravotní dovolenou, která mu byla udělena na období od 1. července do 31. prosince 1950. Po skončení zdravotní dovolené odešel F. Strnad do penze.⁴⁰⁸

Karel Podlaha

V roce 1948 působil Karel Podlaha jako předseda okresního výboru KSČ v Českých Budějovicích. Podlaha se také aktivně zúčastnil událostí kolem 25. února 1948. Za svou činnost v tento den obdržel Karel Podlaha Řád 25. února. Roku 1948 absolvoval Podlaha také jednoměsíční Krajskou politickou školu v Sokolově. O rok později absolvoval Podlaha ústřední politickou školu na Slapech. I ta trvala jen měsíc.⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ AČNB, SBČS/ osobní spis Aloise Malého-nezpracováno

⁴⁰⁷ AČNB, SBČS/ osobní spis Antonína Nedvěď-nezpracováno

⁴⁰⁸ AČNB, SBČS/ osobní spis Františka Strnada-nezpracováno

⁴⁰⁹ AČNB, SBČS/ osobní spis Karla Podlahy-nezpracováno

Zaměstnán byl Karel Podlaha v Českobudějovické záložně, kde setrval až do 24. dubna 1951, kdy přestoupil do pobočky Státní banky Československé v Českých Budějovicích. Zde pracoval Podlaha jako vedoucí pobočky. Dne 1. srpna 1953 přestoupil do ústředí Státní banky Československé v Praze. Ve Státní bance Československé působil Karel Podlaha až do 11. května 1969, kdy odešel do důchodu.⁴¹⁰

Ferdinand Václavík

V Národní bance Československé pracoval Václavík v oblasti likvidatury, kde měl na starosti uvolňování vázaných vkladů. V roce 1950 přestoupil Václavík z NBČ do Státní banky Československé, kde pracoval Václavík v Likvidačním fondu měnovém. Ve fondu se Václavík vypracoval až na zástupce ředitele. Ferdinand Václavík byl dlouholetým členem strany sociálně-demokratické. Po 25. únoru 1948 přestoupil do Ferdinand Václavík do KSČ. Václavík uváděl, že se ve straně více neangažoval z důvodů pracovního zaneprázdnění. Dne 21. září 1954 byl Václavík vyhlášen vzorným pracovníkem. V roce 1955 obdržel Václavík funkci vrchního ředitele a v roce 1965 získal čestné uznání Státní banky Československé. Ferdinand Václavík získal tato ocenění, neboť byl velmi odborně zdatný. Václavík také překládal odborné články z cizích jazyků pro Výzkumný ústav ministerstva financí.⁴¹¹ V roce 1969 odešel Václavík do důchodu, avšak působil ve Státní bance jako disponent, a to až do roku 1972.

Václavík také studoval komunistickou literaturu např. Lenina od Gorkého či práci Josifa Stalina: Marxismus, nacionalismus a koloniální otázka.

Ludvík Kováčik

Od 25. května 1945 pracoval Ludvík Kováčik jako pracovník ekonomického oddělení ÚV KSS. V roce 1945 se stal Kováčik také členem Svazu československo-sovětského přátelství. V lednu roku 1948 nastoupil Ludvík Kováčik ve slovenské Tatrabance. V lednu roku 1949 vstoupil Kováčik do ZO KSS v Tatrabance. Ve stejný měsíc se stal Ludvík Kováčik náměstkem generálního ředitele ve Státní bance Československé. Jako náměstek generálního ředitele působil Kováčik ve funkci od roku 1950 do roku 1953. V roce 1964 se pak Kováčik stal hlavním

⁴¹⁰ AČNB, SBČS/ osobní spis Karla Podlaha – nezpracováno

⁴¹¹ AČNB, SBČS/ osobní spis Ferdinanda Václavíka – nezpracováno

ředitelem Státní banky Československé. V lednu roku 1965 nastoupil Kováčik do Československé obchodní banky. Roku 1967 se stal Kováčik také členem Svazu protifašistických bojovníků.⁴¹² V Československé obchodní bance působil Kováčik až do roku 1971, kdy se vrátil zpět do SBČS. Zde získal Kováčik funkci náměstka generálního ředitele Státní banky. Dne 1. března 1976 odešel Kováčik do výslužby.⁴¹³

Jaroslav Kabeš

Dne 25.července 1945 se stal Jaroslav Kabeš členem dočasné správy Národní banky Československé. Stejný rok došlo k jeho jmenování ředitelem Zemědělské banky pro Čechy a Moravu. Roku 1946 se stal Jaroslav Kabeš prvním náměstkem ředitele Živnostenské banky. V roce 1949 došlo ke jmenování Jaroslava Kabeše ministrem financí. Tento post zastával Kabeš až do roku 1953. Dne 21. září 1953 byl Jaroslav Kabeš jmenován novým generálním ředitelem Státní banky Československé. V této funkci působil až do roku 1957. Dne 6. července 1957 si podal Kabeš žádost o penzionování.⁴¹⁴

⁴¹² Svaz protifašistických bojovníků

⁴¹³ AČNB, SBČS/ osobní spis Ludka Kováčika – nezpracováno

⁴¹⁴ AČNB, SBČS/osobní spis Jaroslava Kabeše- nezpracováno

Tabulka č. 6

Jméno:	Rok narození	Rok odchodu z banky
Václav Sadílek	1895	1940
Otakar Pohl	1914	1970
Josef Janoušek	1907	1958
Karel Čapek	1893	1952
Josef Šotola	1896	1957
Karel Snopek	1919	1983
Ludvík Kováčik	1913	1976
Jaroslav Tuček	1907	1958
Jaroslav Kabeš	1896	1957
Hynek Janečka	1892	1950
Čeněk Hetych	1903	1957
Jan Čákrť	1903	1958
Alois Malý	1900	1960
Antonín Nedvěď	1897	1954
František Strnad	1896	1951

Karel Podlaha	1904	1969
Václav Kalina	1910	1971

Vytvořeno autorem práce na základě dat z osobních spisů zaměstnanců Národní banky Československé

Z tabulky vyplývá, že většina úředníků opustila Národní banku Československou či Státní banku Československou ve vyšším věku. Zpravidla se jednalo o věk po padesátém a šedesátém roce života člověka. V nejvyšším věku opustil Státní banku Československou Karel Snopek a to v 64 letech. V nejmladším věku z Národní banky Československé odešel Václav Sadílek, který ve svých pětáctyřiceti letech spáchal sebevraždu při tvrdém výslechu gestapa.⁴¹⁵ V mladším věku také odešel ze Státní banky Československé Jaroslav Tuček, bylo mu 51 let.⁴¹⁶

Specifickou skupinu mezi mnou zkoumanými úředníky tvořili Otakar Pohl, Ludvík Kováčik, Jaroslav Kabeš a Karel Podlaha. Jednalo se o přesvědčené komunisty, kteří věřili v režim, jež byl v Československu po 25. únoru 1945 nastaven. Zároveň se však jednalo o vzdělané a odborně relativně kompetentní pracovníky. Tito muži tedy náleželi ke schopnějšímu druhu kádrů, které mohl komunistický režim poskytnout. Pochopitelně v případě Otakara Pohla⁴¹⁷ lze namítnout, že je otázkou, zda měl kvalifikaci na to, aby zastával takto významnou pozici. Právě Otakar Pohl však dokázal svým postojem v odboji za druhé světové války, že ideám komunismu skutečně věřil. Podobně Ludvík Kováčik⁴¹⁸, který se rovněž zúčastnil komunistického odboje na Slovensku. Právě činnosti za druhé světové války přikládali komunisté velký význam při hodnocení svých členů. Jaroslav Kabeš byl nejen jedním ze zakládajících členů KSČ, ale také byl vzdělaný a sám literárně činný. Kabeš se zajímal o literaturu, náboženství, ekonomii a také o filozofii.⁴¹⁹

⁴¹⁵ AČNB, NBČ/ osobní spis Václava Sadílka-nezpracováno

⁴¹⁶ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslava Tučka-nezpracováno

⁴¹⁷ AČNB, SBČS/ osobní spis Otakara Pohla- nezpracováno

⁴¹⁸ AČNB, SBČS/ osobní spis Ludvíka Kováčika

⁴¹⁹ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslava Kabeše – nezpracováno

Specifickým příkladem byl Ferdinand Václavík, který, ač byl dříve dlouholetým členem sociálně demokratické strany, tak si díky své pracovitosti a odborným znalostem vysloužil různá ocenění od svých nadřízených.⁴²⁰ Příkladem tvrdého zacházení ze strany režimu byl případ Jana Čakrta, který byl obviněn z devizového podvodu, vlastizrady a odsouzen k 25 letům vězení. Čakrt byl také ze státní banky propuštěn.⁴²¹ Dalším zajímavým případem byl Jaroslav Tuček, který, ač byl nestraník, si díky svým konexím na vlivné členy KSČ byl schopen nejen udržet nemovitý majetek, ale také se vyhnout represím, jak na pracovišti, tak i v soukromém životě.⁴²²

Josef Šotola byl příslušníkem bývalé elity v Národní bance Československé, kde zastával vysoké funkce. Ve Státní bance Československé se Šotola pohyboval v oblasti středního managementu, a to především díky svým odborným kvalitám.⁴²³ Karel Snopek byl příkladem pracovitěho úředníka, který byl i ve Státní bance Československé schopen kariérně postupovat.⁴²⁴ Antonín Nedvěd pracoval v devizové agendě, a proto když byla převedena na ministerstvo financí, tak tam odešel také. Jeho odchod z banky se rozhodně nedá považovat za příklad politické represe⁴²⁵. Alois Malý byl schopen v SBČS kariérně postupovat především díky tomu, že ovládal problematiku zahraničního obchodu. Rovněž byl také dobře jazykově vybaven.⁴²⁶ František Strnad odešel z banky ze zdravotních důvodů.⁴²⁷ Hynek Janečka sám v roce 1950 požádal sám o odchod do penze, a této žádosti bylo vyhověno.⁴²⁸ Josef Janoušek vystudoval Vysokou školu politických a sociálních věd. I tato zkušenost mu pomohla v tom, že zastával práci v oblasti zahraničního obchodu.⁴²⁹

Role, kterou Státní banka Československá v ekonomice zastávala, byla pro fungování celého státu velmi důležitá. Banka emitovala bankovky a také úvěry podnikům. Bylo tedy třeba z

⁴²⁰ AČNB, SBČS/ osobní spis Ferdinanda Václavíka – nezpracováno

⁴²¹ AČNB, SBČS/ osobní spis Jana Čakrta – nezpracováno

⁴²² AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslava Tučka – nezpracováno

⁴²³ AČNB, SBČS/ osobní spis Josefa Šotoly – nezpracováno

⁴²⁴ AČNB, SBČS/ osobní spis Karla Snopka – nezpracováno

⁴²⁵ AČNB, SBČS/ osobní spis Antonína Nedvěda – nezpracováno

⁴²⁶ AČNB, SBČS/ osobní spis Aloise Malého – nezpracováno

⁴²⁷ AČNB, SBČS/ osobní spis Františka Strnada – nezpracováno

⁴²⁸ AČNB, SBČS/ osobní spis Hynek Janečka – nezpracováno

⁴²⁹ AČNB, SBČS/ osobní spis Josefa Janouška – nezpracováno

hlediska fungování ekonomiky státu, aby v této bance nadále působili kompetentní odborníci. Proto přestože vedení banky bylo obsazeno prověřenými komunistickými kádry, tak na nižších pozicích mohli přetrvat původní zaměstnanci Národní banky Československé. Tedy za předpokladu, že se nedopustí politických prohřešků.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabýval vysoce postavenými úředníky Národní banky Československé. V první kapitole jsem popsal vývoj a organizační strukturu Národní banky Československé, tak i Státní banky Československé. V druhé kapitole jsem se zabýval problematikou vysokoškolského prostředí a národohospodářské vědy. Zde byla důležitá postava Albína Bráfa, který vychoval řadu žáků, kteří byli rozmístěni na významných vysokoškolských pracovištích v českých zemích. Důležité bylo, že tito Bráfovi žáci byli nositeli Bráfova odkazu. Jednalo se o Cyrila Horáčka, který po Bráfovi dále učil na právnické fakultě pražské univerzity. Dalším Bráfovým žákem byl Karel Engliš, který kromě pedagogické a vědecké práce také vychoval řadu vlastních žáků. Mezi ně patřili Václav Chytil a Miloš Horna, kteří působili ve studijním oddělení Národní banky Československé a mohly tam využívat Englišových ekonomických teorií k praktické měnové politice. Dalším významným Bráfovým studentem byl Josef Macek, který přednášel na Vysoké škole obchodní, kde studovala většina zkoumaných vysokoškolsky vzdělaných úředníků. Ve třetí kapitole bylo pojednáno o sociální stratifikaci v druhé polovině 19. století a prvním desetiletích století dvacátého. Tato kapitola byla důležitá pro popsání sociálního původu zkoumaných úředníků. Většina z nich pocházela z obchodnického, živnostenského i rolnického původu. Našli se mezi nimi i synové architekta či lékaře. Jednalo se většinou o úředníky pocházející ze středních vrstev. Tito úředníci si většinou brali manželky pocházejících ze stejných či nižších vrstev. Chtěli od ženy

primárně, aby jim poskytovala rodinné zázemí. Zkoumaní úředníci byli také velmi dobře jazykově vybaveni.

Ve čtvrté kapitole jsem se zabýval zkoumanými bankovními úředníky a také prostředím Národní banky pro Čechy a Moravu v období nacistické okupace. Ze zjištění vyplývalo, že naprostá většina zkoumaných úředníků, kteří byli zároveň zaměstnání v Národní bance se rozhodla nezapojit do odboje. A to nejen v bance, ale také ve státi. Pouze Václav Sadílek se rozhodl aktivně participovat na odboji Josef Šotola se dostal do střetu s nacistickou mocí až v posledních květnových dnech druhé světové války, kdy byl uvězněn gestapem spolu se svými spolupracovníky v budově Národní banky pro Čechy a Moravu. Pátá kapitola se zabývala stalinismem v SSSR a Československu. Rovněž se zabývala procesem se státním spikleneckým centrem v rámci něhož byli také menší procesy, které se věnovaly hospodářské problematice. Pohl zde působil jako odborník na finanční záležitosti. V paté kapitole je také pojednáno o procesu s bývalým guvernérem Národní banky Československé Jaroslavem Nebesář. V tomto vykonstruovaném procesu byl Jaroslav Nebesář odsouzen za velezradu. Nebesář však byl po několikaletém věznění omilostěn v důsledku revize procesu a také kvůli svému špatnému zdravotnímu stavu. Hlavní část paté kapitoly je však věnována zkoumaným úředníkům a dobou, kterou strávili ve službách Národní banky Československé a Státní banky Československé. Přestože komunistický režim kladl vyšší nároky na ideologické postoje bankovních úředníků, tak přesto bylo možné pro bývalé zaměstnance Národní banky Československé zůstat ve Státní bance, i když na nižším postu.

Příloha A

Václav Sadílek

Václav Sadílek se narodil 7. září 1895 v Ořechově u Brna. Poté, co vychodil tři třídy měšťanské školy v Brně, tak Sadílek pokračoval ve studiu na obchodní akademii ve stejném městě. Václav Sadílek maturoval v roce 1915. V důsledku probíhající první světové války byl Sadílek naverbován a odeslán na východní frontu, kde v březnu roku 1916 vstoupil do legií. O tom, zda Sadílek přeběhl či se přihlásil do legií po zajištění nejsou v jeho spise žádné informace. V legiích byl Sadílek až do dubna roku 1919. V září stejného roku nastoupil Václav Sadílek do Bankovního úřadu při ministerstvu financí. Sadílek pracoval v brněnské pobočce Bankovního úřadu. Zde byl v lednu roku 1921 povýšen na kontrolora a krátce poté byl přeložen do Prahy. V červnu roku 1926 byl Václav Sadílek povýšen na kontrolora III. třídy. Roku 1927 získal pozici kontrolora II. třídy a o rok později dosáhl Sadílek funkce kontrolora I. třídy. Kariéerní postup v zaměstnání umožnil Václavu Sadílkovi, aby se 29. října 1927 oženil s Ludmilou Měšťánkovou. Ve stejném

roce byla také Sadílkovi udělena odměna 500 korun za to, že se podílel na sestavení a vydání publikace o Národní bance Československé.⁴³⁰ V roce 1927 si Václav Sadílek také podal žádost o jmenování zástupcem přednosta v pobočkách v Bratislavě či Banské Bystrici. Žádné z těchto žádostí však nebylo vyhověno. V roce 1929 byl Sadílek povýšen do funkce vrchního kontrolora III. třídy. Roku 1930 se mu narodil syn Zdeněk a v červnu téhož roku se Václav Sadílek ucházel o post náměstka přednosta ve filiálkách v Pardubicích a Plzni. V roce 1932 se Sadílek opět ucházel o stejný post v Ružomberoku a Užhorodě. Žádné z těchto žádostí však nebylo vyhověno. Dne 27. června 1934 byl Sadílek jmenován druhým náměstkem přednosta hlavního ústavu. V lednu roku 1935 se stal Václav Sadílek vrchním kontrolorem I. třídy. V listopadu téhož roku byl Sadílek jmenován předsedou administrativního oddělení. V lednu roku 1939 byl Václav Sadílek jmenován inspektorem I. třídy. Dne 6. června roku 1940 odešel Sadílek do výslužby.⁴³¹

Otakar Pohl

Otakar Pohl se narodil 11. října 1914 v Olomouci. Jeho otec pracoval jako úředník v ČSD Olomouc. Jeho matka byla v domácnosti. Otakar Pohl vychodil obecnou školu v Olomouci, a poté studoval reálné gymnázium v témže městě. V roce 1933 Pohl odmaturoval a ve stejném roce mu také zemřel otec. Po jeho smrti se matka Otakara Pohla i s rodinou přestěhovala do Prahy. Zde Pohl začal studovat na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Roku 1938 získal Otakar Pohl titul doktora práv. V letech 1937-1938 studoval Pohl ještě na Svobodné škole politických nauk. V roce 1939 začal Otakar Pohl pracovat ve firmě nazvané Revisní poradna. V květnu roku 1939 navázal Otakar Pohl spojení s odbojem a s redakcí časopisu V BOJ, avšak ještě téhož roku uprchl Pohl před gestapem do Olomouce. V Olomouci Otakar Pohl založil časopis ISNO (Informační služba národního osvobození) tento časopis byl dále distribuován do okolních měst jako např. Prostějov či Přerov. Kromě časopisu ISNO tiskl Pohl také marxistické letáky. Avšak v červnu roku 1943 byl Pohl zatčen gestapem.⁴³² Dne 30. března 1944 byl Otakar Pohl u lido-

⁴³⁰ AČNB, NBČ/ osobní spis Václav Sadílek.

⁴³¹ AČNB, NBČ/osobní spis Václav Sadílek.

⁴³² AČNB, SBČS/ osobní spis Otakar Pohl.

vého soudu v Drážďanech odsouzen na čtyři roky. Pohl měl štěstí, že proti němu gestapo nebylo schopné nashromáždit dostatek důkazů. Po procesu byl vězněn v káznicích Ebrsen, Straubing a ke konci války i v koncentračním táboře Dachau. Po osvobození koncentračního tábora americkými vojáky se Pohl vrátil do Československa, kde nastoupil opět do firmy Revisní poradna. V červnu roku 1945 Otakar Pohl vstoupil do KSČ. Dne 1. října 1945 započal Otakar Pohl vojenskou službu, kterou ukončil v listopadu 1946. Po návratu z vojenské služby se Pohl vrátil opět do Revisní poradny, tam se mu však příliš nelíbilo, a tak se obrátil na své známé v KSČ. V důsledku toho se Otakar Pohl dostal do NHK (Národohospodářské komise) ÚV KSČ. V ní zastával Pohl funkci sekretáře pro doly, chemii a dopravu. V červnu roku 1948 se stal Otakar Pohl členem národohospodářského odboru prezidenta Klementa Gottwalda. V letech 1948-1949 Otakar Pohl také vedl čistky na ministerstvu financí ve funkci předsedy ústřední prověřovací komise. V roce 1950 se stal Otakar Pohl generálním ředitelem Státní banky československé. V této funkci prováděl Pohl rovněž čistky a také pomáhal organizovat znárodňování československého bankovníctví podle sovětského vzoru. Postupně se však díky svým poradcům stával Otakar Pohl ekonomicky i politicky umírněnějším a v roce 1969 dokonce odmítl schválit invazi vojsk Varšavské smlouvy, což zapříčinilo jeho následné propuštění ze Státní banky československé.⁴³³

Josef Janoušek

Josef Janoušek se narodil 3. ledna 1907 v obci Starý Nepomuk, okres Blatná. Otec Josefa Janouška Alois Janoušek byl obchodníkem. Josef Janoušek vychodil čtyři třídy místní měšťanské školy a poté začal studovat na obchodní akademii v Karlíně. Na obchodní akademii maturoval Janoušek v roce 1927. Krátce po maturitě nastoupil Josef Janoušek do firmy Forsastra, kde strávil přibližně tři měsíce a poté odjel plnit vojenskou službu. Vojenskou službu plnil Janoušek až do 31.3.1929. Po návratu z vojny pracoval Janoušek téměř rok v pojišťovně Koruna a poté nastoupil do Národní banky Československé. Dne 30.4. 1930 byl Janoušek přesunut do centrály Národní banky. Josef Janoušek pracoval nejprve přibližně asi rok jako praktikant a poté

⁴³³ AČNB, SBČS/ osobní spis Otakar Pohl.

byl povýšen na úředníka IV. třídy. Roku 1933 se stal Janoušek úředníkem II. třídy a o rok později byl Janoušek povýšen na úředníka I. třídy. V roce 1936 se stal Janoušek revidentem a také se oženil s Annou Zárubovou. Ještě v témže roce se jim narodila dcera Hana, jejich druhé dítě syn Petr se narodilo až o sedm let později. V roce 1940 se stal Janoušek kontrolorem VIII. třídy. V následujících pěti letech Josef Janoušek rychle kariérně rostl, a proto mohl být v červenci roku 1945 povýšen na kontrolora I. třídy. O půl roku později se stal Janoušek dokonce vrchním kontrolorem.⁴³⁴ V lednu roku 1947 byl Josef Janoušek jmenován náměstkem přednosty Oddělení pro zahraniční obchod. Po konci druhé světové války začal Janoušek studovat na Vysoké škole politické a sociální v Praze, svá studia završil Janoušek v roce 1949. Josef Janoušek poté pokračoval v doktorském studiu, které ukončil v roce 1952 získáním titulu RSDr. Roku 1955 došlo k jmenování Josefa Janouška starším úvěrovým inspektorem Oddělení pro úvěrování podniků zahraničního obchodu. V roce 1958 dostal Josef Janoušek výpověď. Z jakého důvodu se tak stalo spis Janouška neobsahuje, ale je možné, že k tomu došlo kvůli jeho zdravotním obtížím. Když se totiž následně roku 1958 Janoušek ucházel o zaměstnání v Dopravním podniku, tak tamější lékař konstatoval, že není schopen manuální práce.⁴³⁵

Karel Čapek

Karel Čapek se narodil 2. února 1893 v Gmündu v Dolních Rakousích. Jeho otec Dominik Čapek měl firmu s názvem Strojní pila a výroba beden. Ještě v období Čapkova dětství se rodina přestěhovala do Prahy. Zde Karel Čapek vychodil v roce 1910 nižší reálné gymnázium, a po ukončení gymnázia pracoval Čapek tři roky v otcově firmě. Poté nastoupil na obchodní akademii, kde absolvoval krátký abiturientský kurz. Po absolvování kurzu pracoval Karel Čapek ještě krátce pro svého otce. Tuto práci však přerušil Čapkův nástup na vojenskou službu. Čapek absolvoval vojenskou službu 15. března 1914. V říjnu roku 1914 vypukla první světová válka. Čapek sloužil v armádě od 26. října 1914 do 30. 11. 1918. Po skončení první světové války nastoupil Karel Čapek v březnu roku 1914 do Bankovního úřadu při ministerstvu financí. Čapek

⁴³⁴ AČNB, NBČ/ osobní spis Josef Janoušek.

⁴³⁵ AČNB, NBČ/ osobní spis Josef Janoušek.

měl původně nastoupit do firmy Dominika Čapka, ta však krátce po skončení války zkrachovala.⁴³⁶

Dne 29. října 1920 se Karel Čapek oženil s Miladou Zemanovou. První dítě se jim narodilo v roce 1929. V lednu roku 1922 byl Čapek jmenován kontrolorem. V lednu roku 1928 byl Karel Čapek zařazen do vyššího platového stupně. V roce 1929 byl Čapek jmenován vrchním kontrolorem III. třídy. V lednu roku 1931 se stal Karel Čapek vrchním kontrolorem II. třídy. Důležitý byl pro Karla Čapka rok 1934, kdy se stal náměstkem přednosty osobního oddělení Národní banky Československé. V listopadu téhož roku se stal Čapek přednostou filiálky v Mladé Boleslavi. Rovněž byl Čapkovi v tomto městě přidělen byt. V dubnu roku 1936 byl Čapek povolán zpět do Prahy, kde mu byla opět přidělena funkce náměstka přednosty osobního oddělení, neboť tím, že byl Čapek vyslán do Mladé Boleslavi, tak o tuto funkci přišel. V lednu roku 1938 byl Čapek jmenován přednostou osobního oddělení Národní banky Československé. O rok později se stal Čapek inspektorem I. třídy. V roce 1939 mu také zemřel otec Dominik Čapek. Roku 1940 byl Karel Čapek jmenován náměstkem ředitele osobního oddělení Národní banky Československé. V roce 1942 mu byl udělen jazykový příspěvek a byl rovněž osvobozen od jazykové zkoušky. V roce 1941 byl Karel Čapek jmenován vrchním inspektorem III. třídy, o dva roky později se stal Čapek vrchním inspektorem II. třídy a v roce 1946 byl povýšen do funkce vrchního inspektora I. třídy. Od ledna roku 1950 získal Čapek nárok na důchod. O dva roky později mu Státní banka Československá dala výpověď z důvodů reorganizačních a úsporných opatření. To byla alespoň oficiální verze, osobní spis Karla Čapka se o dalších skutečnostech nezmiňuje.⁴³⁷

Ferdinand Václavík

Ferdinand Václavík se narodil 14. dubna 1904 v Praze na Žižkově. Jeho otec Jan Václavík pracoval na dráze a postupně se vypracoval až na strojvedoucího. Matka Anna Václavíková byla v domácnosti. Václavíkovým se narodilo sedm dětí, ale pouze čtyři se dožily dospělosti. Přestože se rodina potýkala s materiálními nedostatky, tak tři ze čtyř dětí dokázaly vystudovat vysokou školu. Na této skutečnosti měla zásadní podíl Ferdinandova matka Anna Václavíková,

⁴³⁶ AČNB, NBČ/ osobní spis Karel Čapek.

⁴³⁷ AČNB, NBČ/ osobní spis Karel Čapek.

kteřá byla velmi orientovaná na zajištění vzdělání svým dětem. Nejstarší dcera Anna Václavíková se stala ředitelkou školy, syn Jindřich Václavík se stal lékařem, mladší syn Jan Václavík byl inženýrem. Ferdinand Václavík jako nejmladší dítě svých rodičů vystudoval v roce 1922 Vyšší reálku na Žižkově. V roce 1921 vstoupil Ferdinand pod vlivem svého bratra a otce do sociálně-demokratické strany. V letech 1923-1929 absolvoval Václavík vojenskou službu. V roce 1931 nastoupil Václavík Národní banky Československé, kde začal pracovat v devizovém odboru.⁴³⁸

Během války setrval Ferdinand Václavík ve svém zaměstnání a nezapojil se do odboje. Po válce pracoval Václavík nadále v devizovém odboru. Avšak po komunistickém převratu v únoru roku 1948 se dostal Ferdinand Václavík do problémů kvůli svému členství v sociální demokracii. Proto horlivě četl marxistickou literaturu a také se v létě roku 1948 zúčastnil čtrnáctidenního školení KSČ v Mariánských Lázních. Václavík se díky tomu v bance udržel a pracoval v ní až do sedmdesátých let 20.století.⁴³⁹

Josef Šotola

Josef Šotola se narodil 28. listopadu 1896 v obci Střelohoštice. Vychodil zde tři třídy měšťanské školy a pak studoval ještě čtyři roky na reálce v Sušici. V roce 1915 Šotola absolvoval abiturientský kurz při obchodní akademii v Chrudimi. Poté byl Josef Šotola naverbován do rakousko-uherské armády, v ní bojoval déle než dva roky a po zajetí vstoupil do legií. V legiích působil do 31. 12. 1919. Poté se stal Šotola členem československé armády a v ní působil až do února 1920. Po odchodu z armády nastoupil na pozici úředníka do Bankovního úřadu při ministerstvu financí. V roce 1923 se Josef Šotola oženil s Růženou Šnebergerovou.⁴⁴⁰ O rok později se jim narodila dcera Hana a pět let poté ještě syn Josef. V průběhu 20. a 30. let postoupil Josef Šotola z pozice kontrolora IV. třídy až na pozici kontrolora I. třídy. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava pracoval Josef Šotola nadále v bance a do odboje se nezapojil. V roce 1944 byl Josef Šotola jmenován vrchním inspektorem. V době, kdy probíhalo Pražské povstání, byl Josef Šotola spolu s dalšími zaměstnanci banky internován od 5. do 8. května 1945 v budově bývalé Národní banky Československé na Praze 2. Dne 21. září 1945 byl Josef Šotola začleněn do

⁴³⁸ AČNB, NBČ/ osobní spis Ferdinand Václavík.

⁴³⁹ AČNB, NBČ/ osobní spis Ferdinand Václavík.

⁴⁴⁰ AČNB, NBČ/ osobní spis Josef Šotola.

stejně platové kategorie jako vrchní inspektoři II. třídy. V roce 1950 se stal Josef Šotola zástupcem vedoucího účtárny. Krátce poté byl v důsledku komunistických čistek přinucen odejít do předčasného důchodu.⁴⁴¹

Karel Snopek

Karel Snopek se narodil 1. června 1919 v Klecanech. Snopkův otec provozoval živnost malíře pokojů. Snopek vychodil pět tříd obecné školy v Klecanech. Po absolvování obecné školy dojížděl Snopek do Prahy, kde studoval na reálce v Karlíně. Na studia si vydělával v důsledku špatné hmotné situace rodiny kondicemi. V letech 1937-1939 studoval Karel Snopek Vysokou školu obchodní v Praze. V průběhu studia pracoval Snopek na vinohradské pobočce pražské Legiobanky. V roce 1939 nastoupil Snopek do spořitelny v Brandýse nad Labem. Snopek zde pracoval na různých odděleních až do roku 1945. V letech 1942-1944 studoval Karel Snopek ilegálně dialektický a historický materialismus a také marxistickou ekonomii. V květnu roku 1945 byl Snopek členem národního výboru v Klecanech, kde zastával funkci bezpečnostního referenta, jenž měl na starosti dopravu vojenského materiálu do Prahy.⁴⁴² Členem národního výboru v Klecanech byl Snopek až do roku 1946. V roce 1945 Snopek také vstoupil do KSČ. V srpnu roku 1948 nastoupil Snopek do Živnostenské banky, kde působil dva roky. V roce 1950 začal Karel Snopek pracovat ve Státní bance československé. V létě roku 1950 se také Snopek oženil, jeho manželkou se stala Emílie Snopková a v roce 1956 se jim narodil syn Karel. Roku 1950 se stal Snopek členem Okresního výboru KSČ Praha 3, kde působil až do roku 1957. V roce 1957 se stal Karel Snopek členem Okresního výboru Praha 1. Snopkova úspěšná stranická kariéra byla završena v roce 1970, kdy se stal lektorem ideologického oddělení ÚV KSČ a také přednášel na Vysoké škole politické. V roce 1983 odešel Karel Snopek do důchodu.⁴⁴³

Ludvík Kováčik

⁴⁴¹ AČNB, NBČ/ osobní spis Josef Šotola.

⁴⁴² AČNB, SBČS/ osobní spis Karel Snopek.

⁴⁴³ AČNB, SBČS/ osobní spis Karel Snopek.

Ludvík Kováčik se narodil 22. května 1913 v osadě Dobroč v okrese Brezno nad Hronovem. Jeho otec Matěj Kováčik byl ruským legionářem a po skončení první světové války se stal maloobchodníkem s optikou. Jeho matka Mária Muranská pracovala v domácnosti. Kováčik měl dva sourozence, sestru Julii, narozenou v roce 1909 a bratra Viliama, narozeného v roce 1921. Ludvík Kováčik absolvoval nejprve lidovou a měšťanskou školu a poté státní obchodní akademii v Banské Bystrici. Obchodní akademii mohl absolvovat jenom proto, že jako syn ruského legionáře měl nárok na stipendium, které vyplácela Banka československých legií dětem legionářů. Po maturitě v roce 1932 nastoupil Kováčik 1. srpna téhož roku do Žilinské obchodní banky v Žilině. Zde však strávil pouze asi 5 měsíců a přestoupil do tamní filiálky Banky československých legií, kde působil až do 30. září 1935. Den na to nastoupil Ludvík Kováčik na dvouletou vojenskou prezenční službu. Počínaje 1. říjnem 1937 se Kováčik opět vrátil do služeb Banky československých legií. Tentokrát to však bylo do filiálky banky v Ružomberoku. Zde působil až do 15. března roku 1938. O den později se stal zaměstnancem Národní banky československé v Krnově. Později pracoval také v Olomouci a v Praze. Když po obsazení zbytku českých zemí došlo k vytvoření Slovenské národní banky v Bratislavě, tak zde 1. dubna roku 1939 nastoupil do služeb.⁴⁴⁴

Dne 20. června 1942 se Ludvík Kováčik oženil s Tamarou Netouškovou. Jejím otcem byl profesor MUDr. Miloš Netoušek, který pracoval jako přednosta IV. interní kliniky v Praze. Se svojí manželkou měl Kováčik dceru Janu narozenou v lednu roku 1945 a Ivanu narozenou v prosinci 1954. Od 29. srpna roku 1944 se Kováčik účastnil Slovenského národního povstání, přesněji pomohl pro něj získat finanční prostředky z bankovních rezerv. Po neúspěchu Slovenského národního povstání uprchl Kováčik do Sovětského svazu, kde v Moskvě pracoval jako redaktor pořadu „Za slovenskou slobodu“. Zde působil až do května roku 1945.⁴⁴⁵

V roce 1945 vstoupil Ludvík Kováčik do KSČ a v květnu roku 1945 se stal pracovníkem sekretariátu UV KSS v Bratislavě. Na tomto postu zůstal až do 28. února roku 1948. Dne 1. března téhož roku se stal hlavním ředitelem slovenské Tatrabanky. Na tomto postu vydržel až do

⁴⁴⁴ AČNB, SBČS/ osobní spis Ludvík Kováčik

⁴⁴⁵ AČNB, SBČS/ osobní spis Ludvík Kováčik

konce června roku 1950. Dne 1. července roku 1950 byl Kováčik jmenován náměstkem generálního ředitele Státní banky československé v Praze, přičemž tuto pozici zastával až do konce roku 1953. V roce 1953 byl jmenován hlavním ředitelem Státní banky Československé a v tomto postavení pracoval až do roku 1964. V letech 1956 až 1965 působil Kováčik jako lektor ÚV KSČ v Praze. V roce 1965 se stal Kováčik generálním ředitelem Československé obchodní banky v Praze a zde působil až do května roku 1971. Dne 1. června 1971 byl Kováčik jmenován náměstkem ředitele Státní banky československé. V roce 1976 odešel Kováčik do důchodu.⁴⁴⁶

Jaroslav Tuček

Jaroslav Tuček se narodil 22. ledna 1907 v Nové Pace. V letech 1921 až 1927 studoval na státní vyšší reálce v Jičíně. Zde také v roce 1927 s vyznamenáním maturoval. Poté nastoupil na Vysokou školu obchodní v Praze, kde studoval obchodní vědy a v roce 1931 zde složil státní zkoušky. V lednu roku 1933 byl Jaroslav Tuček přijat do služeb Národní banky Československé. V bance zastával post úřednického aspiranta. V červenci roku 1934 byl Jaroslav Tuček jmenován definitivním úředníkem. V březnu roku 1935 uzavřel sňatek se slečnou Věrou Schopsovou. V lednu roku 1937 byl Jaroslav Tuček jmenován úředníkem I. třídy. Za dva roky později se stal Tuček revidentem IV. třídy. V červenci téhož roku se mu narodil syn Petr. V lednu roku 1941 se stal Jaroslav Tuček revidentem I. třídy, a o dva roky později také byl Tuček jmenován kontrolorem VI. třídy. V září roku 1945 byl Jaroslav Tuček na základě rozhodnutí dočasné správy Národní banky československé jmenován vrchním kontrolorem IV. třídy, a dále rozhodnutím stejného útvaru byl Tuček rovněž jmenován náměstek přednosty oddělení devizového odboru. Této funkce se ujal 1. ledna 1946.⁴⁴⁷

Dne 1. ledna 1947 se stal Jaroslav Tuček přednostou oddělení pro zahraniční obchod a stejného dne také začal zastávat funkci vrchního kontrolora II. třídy B. O rok později se stal Jaroslav Tuček náměstkem ředitele oddělení pro zahraniční obchod. V dubnu roku 1948 se stal Jaroslav Tuček také úředníkem Ministerstva zahraničního obchodu. V důsledku rozhodnutí obou těchto institucí a také Tučkova přání zůstal Jaroslav Tuček nadále zaměstnancem obou těchto

⁴⁴⁶ AČNB, SBČS/ osobní spis Ludvík Kováčik

⁴⁴⁷ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslav Tučka

útvary. V říjnu roku 1948 se začal Jaroslav Tuček dostávat do politických potíží, neboť se odmítal stát členem komunistické strany. Jak ministerstvo, tak národní banka za Tučkem prozatím stály, neboť si cenily jeho odborných znalostí. V červnu roku 1950 mohl být tak Tuček jmenován vedoucím oddělení devizové úřadovny v odboru devizového dohledu. V červenci téhož roku byl Tuček jmenován také vedoucím oddělení evidence a kontroly výročních pohledávek a závazků v odboru devizového dohledu. Dalšího povýšení se Tuček dočkal v srpnu roku 1955 kdy byl jmenován ekonomem pro národohospodářské rozbory v oddělení ekonomickém v odboru devizově ekonomickém a právním ve Správě operací zahraničních. Tučkův pracovní poměr v bance skončil v červnu roku 1958.⁴⁴⁸

Hynek Janečka

Hynek Janečka se narodil 15. července v roce 1892. Jeho otec byl rolníkem. V letech 1904 až 1911 studoval na reálce s maturitou v Holešově. Maturoval s vyznamenáním. V letech 1911 až 1912 absolvoval abiturientský kurz při Obchodní akademii v Brně. V srpnu roku 1913 nastoupil Hynek Janečka jako úředník do Občanské záložny na Smíchově, kde působil až do 11. června roku 1915. V tento den totiž nastoupil na vojenskou službu, kterou ukončil v červenci roku 1919. V průběhu vojenské služby se Janečka dne 26. listopadu 1918 oženil s Antonií Podsedníčkovou ve vojenském kostele v Brně. Hynek Janečka ovládal velmi dobře německý jazyk a částečně také francouzský a ruský jazyk. Dne 21. října 1919 nastoupil Hynek Janečka jako smluvní úředník do Bankovního úřadu při ministerstvu financí. Dne 8. září 1920 se mu narodila dcera Libuše. V listopadu roku 1920 se stal stálým úředníkem a 1. ledna 1921 byl povýšen na revidenta. V roce 1923 byl jmenován kontrolorem a o tři roky později se stal kontrolorem IV. třídy. V srpnu roku 1924 se mu narodila dcera Vlasta.⁴⁴⁹

Od 1. ledna roku 1929 byl Hynek Janečka povýšen na kontrolora I. třídy. O rok později se stal Janečka vrchním kontrolorem III. třídy a v průběhu pěti let se propracoval až do funkce vrchního kontrolora I. třídy. Dne 25. června 1935 byl také Hynek Janečka povýšen jmenován náměstkem přednosty Úvěrového oddělení. V lednu 1936 byl Janečka povýšen na inspektora III.

⁴⁴⁸ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslav Tučka

⁴⁴⁹ AČNB, SBČS/ osobní spis Hynek Janečka

třídy. V průběhu tří let se vypracoval až na funkci inspektora I. třídy. V červnu roku 1940 získal Hynek Janečka titul náměstka ředitele Úvěrového odboru Národní banky pro Čechy a Moravu v Praze. V lednu 1941 byl Janečka jmenován vrchním inspektorem III. třídy. Dne 14. října 1941 nastoupila do Banky pro Čechy jako úřednice Janečkova starší dcera Libuše Janečková. V lednu roku 1944 se stal vrchním inspektorem II. třídy. A 1. ledna 1946 byl jmenovatelem úvěrového odboru. O rok později byl Hynek Janečka jmenován vrchním inspektorem I. třídy. Tuto funkci zastával až do 5. července 1950, kdy odešel ze zdravotních důvodů do penze.⁴⁵⁰

Čeněk Hetych

Čeněk Hetych se narodil 26. prosince roku 1903 v obci Veselí u Přelouče v okrese Pardubice. V roce 1917 absolvoval tři třídy měšťanské školy v Přelouči. Poté nastoupil na Obchodní akademii v Chrudimi. Tuto školu ukončil v roce 1921 maturitou. Pak nastoupil do Agrární banky československé v Praze. Při práci vystudoval Vysokou školu obchodní v Praze. Hetych ovládal velmi dobře německý, francouzský i anglický jazyk. V Agrární bance pracoval Čeněk Hetych až do 31. března 1930. Dne 1. dubna téhož roku vstoupil do služeb Národní banky československé jako praktikant. Do konce roku byl ještě povýšen na úřednického aspiranta a v červenci následujícího roku se Hetych stal definitivním úředníkem. V lednu roku 1933 se stal Čeněk Hetych úředníkem II. třídy. O dva roky později byl povýšen na revidenta V. třídy. V následujících třech letech rychle postupoval na kariérním řebříčku, takže mohl být 1. ledna 1938 povýšen na revidenta I. třídy.⁴⁵¹

Dne 29. července 1939 se Čeněk Hetych oženil s Marií Kumpeovou. V lednu roku 1940 se stal kontrolorem VI. třídy. Dne 23. května 1940 se Čeňku Hetychovi narodila dcera Marie. Dne 25. června 1941 byl Čeněk Hetych jmenován zástupcem Banky pro Čechy a Moravu v Praze k provádění kontroly pojištění uzavíraných Českým svazem válečného pojištění. V lednu roku 1942 byl jmenován kontrolorem III. třídy. O dva roky později se stal vrchním kontrolorem III. třídy.

⁴⁵⁰ AČNB, SBČS/ osobní spis Hynek Janečka

⁴⁵¹ AČNB, SBČS/ osobní spis Čeněk Hetych

V lednu roku 1946 byl Hetychovi propůjčen titul náměstka ředitele II. sekretariátu (pro zahraničí). Dne 1. ledna 1947 byl již Čeňku Hetychovi udělen titul II. náměstka ředitele II. sekretariátu. Ve stejný den se stal Hetych také inspektorem III. třídy. V roce 1950 byl pověřen funkcí zástupce vedoucího oddělení smluvního a právního v odboru obchodně právním. V září roku 1951 získal novou funkci. Byl jmenován vedoucím pododdělení pro SSSR a lidové demokracie v oddělení smluvním a odboru obchodně politickém. V listopadu roku 1953 byl Čeněk Hetych jmenován vedoucím ekonomického oddělení v odboru devizově ekonomickém a právním ve správě zahraničních operací v ústředí Státní banky československé. Tento post zastával Čeněk Hetych až do 31. října 1957, kdy odešel do penze.⁴⁵²

Jan Čakrt

Jan Čakrt se narodil 30. června 1903 v Těšíně. Bydlel v Moravské Ostravě. V letech 1913 až 1919 vystudoval německé gymnázium v Těšíně a následně ještě v letech 1919 až 1921 české gymnázium v Ostravě. Absolvoval dva semestry na Vysoké škole obchodní v Praze a poté studoval na univerzitách v Mannheimu, v Ženevě, ve Frankfurtu nad Mohanem a v Basileji. Právě na univerzitě v Basileji získal v roce 1926 titul doktora věd politických. Na těchto univerzitách také prohloubil znalost jazyků. Čakrt ovládal plyně němčinu a angličtinu. Kromě toho mluvil také polsky a anglicky. Od ledna 1927 pracoval u J. G. Selliga bankovního závodu. V červenci roku 1927 nastoupil Čakrt do nakladatelství J. Otto spol. s r.o. Od 1. prosince roku 1927 do 14. března 1928 pracoval jako společník E. Pressera, velkoobchodníka s dřívím v Těšíně. Dne 15. března roku 1928 vstoupil do služeb Národní banky Československé. Netrvalo mu ani rok, než se z úřednického čekatele vypracoval na úředníka IV. třídy. Tento post zastával od 1. ledna 1929. V průběhu dalších dvou let vystoupal na post úředníka I. třídy. V červnu roku 1931 se Jan Čakrt oženil s Antoníí Klímkovou. Dne 7. prosince 1932 se mu narodila dcera Eva a 27. ledna 1935 syn Jan. V lednu roku 1932 se stal Jan Čakrt revidentem VI. třídy. Stačily pouhé tři roky, aby se vypracoval na post revidenta I. třídy.⁴⁵³

⁴⁵² AČNB, SBČS/ osobní spis Čeněk Hetych

⁴⁵³ AČNB, SBČS/ osobní spis Jan Čakrt

V letech 1936 až 1939 postoupil Jan Čakrt z pozice kontrolora VI. třídy na pozici kontrolora I. třídy. V lednu roku 1940 se stal náměstkem přednosty oddělení pro úpravu platebního styku s cizinou. Ve stejný den získal také funkci vrchního kontrolora III. třídy. O rok později se stal vrchním kontrolorem II. třídy. Od ledna roku 1943 působil na postu přednostou oddělení devizového odboru, a to konkrétně pro úpravu platebního styku s cizinou. V lednu roku 1943 se zhoršilo Čakrtovo onemocnění páteře. V důsledku tohoto handicapu si byl nucen často vybírat dovolenou. V lednu roku 1945 byl jmenován vrchním kontrolorem I. třídy. V lednu roku 1946 získal Jan Čakrt titul náměstka ředitele v sekretariátu II. pro zahraničí. V lednu roku 1946 obdržel Jan Čakrt oficiální poděkování od československé vlády za to, že se účastnil československé delegace na reparační konferenci v Paříži, kde hájil československé zájmy. Dne 1. ledna roku 1948 se stal Jan Čakrt ředitelem oddělení pro mezinárodní styk. V červenci roku 1950 získal Jan Čakrt další funkci, a to post druhého zástupce vedoucího odboru obchodně právního ve skupině III. – zahraniční. Současně získal funkci vedoucího oddělení smluvního a právního v témže odboru.⁴⁵⁴

V září roku 1951 se stal Jan Čakrt vedoucím pododdělení pro kapitalistické státy v oddělení smluvním v odboru obchodně politickém. Dne 1. ledna roku 1953 začal působit jako referent ve smluvním oddělení – odbor obchodně politický. Na této funkci působil až do 1. srpna roku 1955, kdy se stal starším devizovým ekonomem v odboru devizově ekonomickém a právním. Na tomto postu působil až do 1. února roku 1956, kdy se stal referentem fondovních hodnot. V červenci roku 1956 získal post staršího referenta fondovních hodnot. Dne 20. prosince roku 1956 byl Jan Čakrt vzat do vazby a 24. září 1957 byl Jan Čakrt odsouzen senátem krajského soudu trestního v Praze k trestu odnětí svobody na 25 let a také k propadnutí majetku. Proti tomuto rozsudku se Jan Čakrt odvolal. Tento rozsudek byl však 26. června 1958 opět projednán krajským soudem a předchozí rozsudek krajského soudu byl potvrzen. V roce 1958 byl Jan Čakrt také propuštěn ze služeb Státní banky československé.⁴⁵⁵

Jaroslav Kabeš

⁴⁵⁴ AČNB, SBČS/ osobní spis Jan Čakrt

⁴⁵⁵ AČNB, SBČS/ osobní spis Jan Čakrt

Jaroslav Kabeš se narodil 18. června roku 1896 v Táboře. Jeho otec byl živnostníkem. Kabeš maturoval na reálce v Táboře roku 1919. Poté ještě v roce 1920 absolvoval také abiturientský kurz při Obchodní akademii v Chrudimi. Po vypuknutí 1. světové války se i Kabeš zapojil do bojů. Bojoval na ruské i italské frontě a po návratu do vlasti působil v československé armádě. V ní dosáhl hodnosti kapitána. Po demobilizaci (jako kapitán v záloze) nastoupil na post úředníka do Agrární banky v Praze. Jaroslav Kabeš měl vynikající znalost německého jazyka. Francouzský a ruský jazyk ovládal Kabeš velmi dobře. Po skončení války se oženil s Annou Zárubovou a v září 1921 se jim narodila dcera Jarmila. Kromě svého zaměstnání byl také publicisticky činný.⁴⁵⁶

V lednu roku 1927 nastoupil Kabeš jako účetní do Československé společnosti pro velkoobchod s uhlím v Praze. Později se tato firma přejmenovala na CENTROKARBON. V této společnosti pracoval Kabeš až do března roku 1946. Po skončení 2. světové války se stal Kabeš nejdříve místoředitelem a později i ředitelem Zemědělské banky pro Čechy a Moravu. Od května roku 1945 pracoval Jaroslav Kabeš jako člen správy Národní banky československé. V roce 1946 postoupil do funkce prvního náměstka vrchního ředitele Živnostenské banky. Tuto pozici zastával až do 5. dubna 1949, kdy byl Jaroslav Kabeš jmenován ministrem financí. V září roku 1953 po odvolání JUDr. Otakara Pohla se stal Jaroslav Kabeš generálním ředitelem Státní banky československé. Zde působil až do 16. srpna roku 1957, kdy odešel na vlastní žádost do penze.⁴⁵⁷

Alois Malý

Alois Malý se narodil 12. října roku 1900 v Českých Budějovicích. Absolvoval 5 ročníků obecné školy ve Dvoře Králové nad Labem. Ve stejném městě vystudoval v roce 1919 reálné gymnázium a následně absolvoval v roce 1920 abiturientský kurz v Chrudimi. V roce 1921 nastoupil Alois Malý na Vysokou školu obchodní v Praze. Vysokoškolská studia ukončil v roce 1924. V této době pracoval jeho otec Antonín Malý jako inspektor u bankovního úřadu při ministerstvu

⁴⁵⁶ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslav Kabeš

⁴⁵⁷ AČNB, SBČS/ osobní spis Jaroslav Kabeš

financí. V roce 1925 nastoupil Alois Malý na vojenskou službu, kterou ukončil koncem listopadu 1926. Poté nastoupil do služeb inženýra Podhajského v Hostivaři, kde krátce pracoval od 15. března 1927 do 4. 4. 1927. V dubnu roku 1927 nastoupil do banky Slavia, kde působil až do 7. listopadu 1927. Následujícího dne nastoupil do Národní banky Československé, kde zastával nejprve funkci praktikanta, než byl 1. ledna 1930 povýšen na úředníka IV. třídy. V průběhu tří let se vypracoval až na funkci úředníka I. třídy. V lednu 1934 byl povýšen na revidenta VI. třídy. V průběhu čtyř let se dokázal Alois Malý vypracovat až na pozici revidenta I. třídy. Dne 11. prosince 1937 se Alois Malý oženil s Miladou Holanovou. Příbuzným Aloise Malého, který pracoval v Národní bance Československé, byl ještě jeho bratranec František Hněvkovský.⁴⁵⁸

Dne 1. ledna 1938 se stal Alois Malý vrchním kontrolorem VIII. třídy. Z tohoto postu se dokázal opět v průběhu čtyř let vypracovat až na pozici kontrolora I. třídy. V roce 1942 byl také Alois Malý osvobozen od povinnosti skládat všeobecnou jazykovou zkoušku z německého jazyka z důvodu jeho jazykových dovedností. Alois Malý totiž hovořil francouzsky, německy, anglicky a částečně i italsky. V lednu roku 1943 byl Alois Malý jmenován náměstkem přednosty oddělení devizového odboru. Konkrétně se jednalo o devizové přidělové oddělení. V lednu roku 1943 se stal Alois Malý také vrchním kontrolorem III. třídy. V září roku 1945 byl Alois Malý jmenován vrchním kontrolorem II. třídy. V lednu roku 1946 postoupil na pozici vrchního kontrolora I. třídy a následně v lednu roku 1947 byl jmenován přednostou oddělení úpravy měny. V lednu roku 1948 se stal Alois Malý inspektorem III. třídy.⁴⁵⁹

Dne 27. dubna roku 1948 byl Alois Malý jako zástupce Národní banky československé jmenován členem předsednictva Likvidačního fondu měnového. V lednu roku 1952 se Alois Malý stal zástupcem vedoucího odboru pro financování výsadních společností ve III. skupině zahraniční. V listopadu 1954 byl Alois Malý jmenován II. zástupcem vedoucího odboru úvěrování podniků zahraničního obchodu Správy operací zahraničních ústředí Státní banky československé. V srpnu roku 1955 byl Alois Malý jmenován starším ekonomem pro národohospodářské rozborů

⁴⁵⁸ AČNB, SBČS/ osobní spis Alois Malý

⁴⁵⁹ AČNB, SBČS/ osobní spis Alois Malý

v ekonomickém oddělení v odboru devizově ekonomickém a právním ve správě operací zahraničních. Tento post zastával Alois Malý až do svého odchodu ze služeb Státní banky československé, ke kterému došlo dnem 12. října 1960.⁴⁶⁰

Antonín Nedvěd

Antonín Nedvěd se narodil 6. listopadu 1897 v Praze na Smíchově. Jeho otec Bernard Nedvěd byl povoláním architekt. Antonín Nedvěd absolvoval v roce 1915 sedm tříd reálky v Praze. Následně ve stejném roce nastoupil vojenskou službu prezenční, kterou ukončil 31. srpna 1917. Dne 13. září 1917 vstoupil do ruských legií, v nichž setrval až do 30. června roku 1920. V roce 1920 začal studovat na Vysoké škole obchodní v Praze, kterou absolvoval v roce 1923. Dne 29. září 1924 nastoupil do Poštovního úřadu šekového. Zde působil až do května roku 1925. Dne 16. května 1925 vstoupil Antonín Nedvěd do služeb Národní banky československé, kde začal pracovat nejprve jako výpomocný úředník, v červnu roku 1926 byl povýšen na úředníka a v červenci roku 1926 se stal úředníkem III. třídy. Postupně se vypracoval až na post úředníka I. třídy.⁴⁶¹

V lednu roku 1929 byl povýšen na revidenta VI. třídy. V průběhu nadcházejících pěti let se vypracoval postupně až na revidenta I. třídy. V lednu roku 1935 byl jmenován kontrolorem VII. třídy. Během následujících pěti let se Antonín Nedvěd vypracoval až na pozici kontrolora I. třídy. Dne 10. července roku 1937 se Antonín Nedvěd oženil se Zdeňkou Zabylovou, která působila jako primabalerína v Národním divadle. Dne 1. ledna roku 1941 byl Antonín Nedvěd jmenován vrchním kontrolorem III. třídy. Na tomto postu působil až do ledna roku 1943, kdy byl propuštěn ze zaměstnání na základě nařízení říšského protektora, které již dále neumožňovalo práci legionářů v Bance pro Čechy a Moravu. Po skončení války v květnu roku 1945 byl Antonín Nedvěd opět přijat do služby. Ve stejném roce také došlo k jeho povýšení na vrchního kontrolora I. třídy. Tento post zastával až do 1. ledna roku 1948, kdy byl jmenován inspektorem

⁴⁶⁰ AČNB, SBČS/ osobní spis Alois Malý

⁴⁶¹ AČNB, SBČS/ osobní spis Antonín Nedvěd

III. třídy. Tento post zastával v Národní bance až do ledna roku 1954, kdy přešel na ministerstvo financí.⁴⁶²

František Strnad

František Strnad se narodil 3. května 1896 v Praze. Jeho otec se jmenoval rovněž František Strnad a působil jako obchodník na Praze 2. František Strnad v roce 1911 absolvoval měšťanskou školu v Praze. Poté nastoupil na Československou obchodní akademii v Praze, kterou absolvoval v roce 1915. V dubnu téhož roku 1915 nastoupil do armády, vojenskou službu ukončil 20. února v roce 1921 v hodnosti nadporučíka v záloze. Následujícího dne započal službu u Bankovního úřadu ministerstva financí v Praze jako praktikant. Dne 1. března roku 1922 byl povýšen na úředníka. Tuto funkci zastával František Strnad téměř 4 roky, než byl 1. ledna roku 1926 povýšen na revidenta V. třídy. V průběhu dalších 3 let byl František Strnad postupně povyšován, až dosáhl 1. ledna roku 1929 hodnosti revidenta I. třídy. Dne 30. října roku 1928 se František Strnad oženil s Marií Ziemánovou, která byla dcerou poštovního tajemníka a měl s ní dvě děti. Jiřinu, narozenou 9. února roku 1930 a Libuši, narozenou 7. ledna roku 1935.⁴⁶³

V lednu roku 1930 byl František Strnad povýšen do funkce kontrolora VIII. třídy. V průběhu dalších 6 let dokázal Strnad postoupit do funkce kontrolora I. třídy, kdy byl jmenován 1. ledna roku 1936. Tuto funkci zastával další 3 roky, než byl 1. ledna roku 1939 povýšen do funkce vrchního kontrolora I. třídy. Tento post zastával František Strnad až do 1. ledna roku 1943. V tento den byl povýšen na vrchního kontrolora II. třídy a o dva roky později se stal vrchním kontrolorem I. třídy. Dne 1. ledna roku 1946 byl jmenován inspektorem III. třídy. O rok později byl jmenován František Strnad náměstkem přednosty úvěrového oddělení. Počátkem roku 1949 a to 14. ledna, si František Strnad zažádal o poskytnutí bezúročné zálohy na své služební požitky v hodnotě 16 000,- Kč, kterou nutně potřeboval na doplnění bytového zařízení a ošacení rodiny. Tato záloha mu byla 19. ledna schválena a byla mu vyměřena měsíční splátka ve

⁴⁶² AČNB, SBČS/ osobní spis Antonín Nedvěd

⁴⁶³ AČNB, SBČS/ osobní spis František Strnad

výši 700,- Kčs. Dne 30. června roku 1950 byla Františku Strnadovi udělena šestiměsíční zdravotní dovolená, po jejímž ukončení měl odejít do výslužby, k čemuž také došlo. František Strnad oficiálně odešel do penze 1. ledna roku 1951.⁴⁶⁴

Václav Kalina

Václav Kalina se narodil 13. prosince roku 1910 v obci Česká Lípa. V roce 1929 maturoval na Obchodní akademii Hlavního města Prahy na Smíchově. Po skončení studií začal František Kalina od 1. srpna téhož roku pracovat v České bance v Praze. Zde působil až do 31. prosince 1939. Od 1. ledna roku 1940 začal pracovat pro Živnostenskou banku v Brandýse nad Labem. V roce 1941 se Václav Kalina oženil s Albínou Dubovou, která pracovala jako dělnice. Dne 2. září 1942 se mu narodil syn Václav a 22. dubna v roce 1948 syn Jan. Ve službách Živnostenské banky Václav Kalina působil až do 1. března roku 1943, kdy byl totálně nasazen. Do služeb Živnostenské banky se vrátil až 19. května roku 1945. V Živnostenské bance pak působil až do 2. července roku 1950. Dne 3. července 1950 se Václav Kalina stal oficiálně zaměstnancem Státní banky Československé v Praze.⁴⁶⁵

V srpnu roku 1955 byl Václav Kalina jmenován referentem pro úvěrový plán v odboru úvěrového a pokladního plánu ve správě plánovací a ekonomické. V květnu roku 1958 mu zemřela manželka. Dne 1. února roku 1961 byl Václav Kalina jmenován na funkční místo ekonoma statistické služby. V roce 1967 byl Václav Kalina povýšen do funkce samostatného referenta. Dne 1. ledna roku 1971 odešel Václav Kalina do důchodu.⁴⁶⁶

Karel Podlaha

Karel Podlaha se narodil 2. listopadu roku 1904 v obci Všetech. Jeho otec pracoval jako maloročník. V letech 1910 až 1918 absolvoval Podlaha základní školu ve Vsetech. V roce 1918 nastoupil na Obchodní akademii v Českých Budějovicích, kde maturoval v roce 1922. Karel Podlaha byl dobře jazykově vybaven, ovládal dobře rusky, anglicky a německy. Dne 1. července roku 1922 nastoupil Karel Podlaha do Agrární banky Československé v Praze na oddělení poboček. Zde

⁴⁶⁴ AČNB, SBČS/ osobní spis František Strnad

⁴⁶⁵ AČNB, SBČS/ osobní spis Václav Kalina

⁴⁶⁶ AČNB, SBČS/ osobní spis Václav Kalina

působil až do 20. října roku 1923. O dva dny později nastoupil do Československé průmyslové a hospodářské banky v zahraničním oddělení. Dne 8. července 1925 vstoupil Podlaha do Česko-budějovické záložny, kde se vypracoval až do pozice vedoucího. V roce 1929 nastoupil Karel Podlaha do Národní banky Československé. Dne 9. června roku 1934 se Karel Podlaha oženil s Annou Růžičkovou, která pracovala jako úřednice. Ještě týž měsíc se jim narodila dcera Jiřina, druhá dcera Alena se narodila 14. října roku 1936.⁴⁶⁷

V roce 1944 se stal Karel Podlaha členem odbojové skupiny Národní výbor v Českých Budějovicích. Pro účast v této odbojové skupině byl v témže roce zatčen a uvězněn v koncentračním táboře Terezín – Malá pevnost až do konce 2. světové války. V roce 1945 vstoupil Karel Podlaha do Komunistické strany Československa. Ve stejném roce byl také členem předsednictva okresního výboru KSČ v Českých Budějovicích. Dne 30. dubna roku 1951 se stal Podlaha ředitelem pobočky České Budějovice Státní banky Československé.⁴⁶⁸

Dne 10. prosince 1953 byl Karel Podlaha jmenován vrchním ředitelem ústředí Státní banky Československé. Dne 1. září roku 1964 byl Podlaha jmenován vrchním ředitelem správy a také náměstkem generálního ředitele Státní banky Československé. Dne 1. listopadu 1964 se stal Karel Podlaha ředitelem správy a přesně o dva roky později se stal ředitelem správy I. Od 1. července roku 1967 začal Podlaha vykonávat funkci vedoucího odboru specializovaných referentů. Dne 11. května roku 1969 odešel Karel Podlaha do starobního důchodu.⁴⁶⁹

⁴⁶⁷ AČNB, SBČS/ osobní spis Karel Podlaha

⁴⁶⁸ AČNB, SBČS/ osobní spis Karel Podlaha

⁴⁶⁹ AČNB, SBČS/ osobní spis Karel Podlaha

Archivní materiály:

Archiv České národní banky

Archiv bezpečnostních složek

Národní archiv

Seznam literatury:

BARTH, Boris, ed. et al. Konkurence i partnerství: německé a československé hospodářství v letech 1918-1945. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999

BEČVÁŘ, Jindřich et al. Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1998,

BLÁHA, Arnošt Inocenc, Sociologie sedláka a dělníka-příspěvek k sociologii společenských vrstev, Orbis 1925

- BLÁHA, Arnošt Inocenc, Sociologie inteligence, Orbis 1937
- BOURDIEU, Pierre, Homo Academicus, Stanford University Press 1988,
- BOURDIEU, Pierre, Co se chce říct mluvením: ekonomie jazykové směny, Univerzita Karlova v Praze 2014
- BRÁF, Albín. Albín Bráf, život a dílo. Díl první, Paměti. V Praze: Vesmír, 1922
- BEČVÁŘ, Jindřich et al. Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1998,
- BROWNELL, Will a DRACE-BROWNELL, Denise. První nacista: Erich Ludendorff – generál, který umožnil Hitlerův nástup k moci. Praha: Academia, 2020
- ČECHUROVÁ, Jana. *Alois Rašín: dramatický život českého politika*. Praha: Argo, 1997
- ČESKOSLOVANSKÁ AKADEMIE OBCHODNÍ. Pětasedmdesát let Československé akademie obchodní Dr. Edvarda Beneše v Praze: 1872-1947. V Praze: Sbor pro udržování Československé akademie obchodní Dr. Edvarda Beneše v Praze, 1947
- ČUBERKA, Ferdinand. Národní banka československá, její význam, funkce a úkoly. Praha: Pražská akc. tiskárna, 1926
- Deset let Národní banky Československé: jubilejní publikace o československé měně, o činnosti Národní banky Československé, o stavu a vývoji národního hospodářství Československé republiky*. V Praze: Národní banka Československá, 1937
- DOLEŽALOVÁ, Antonie, Albín Bráf: politik, národohospodář a jeho doba, Národohospodářský ústav Josefa Hlávky 2013
- DOPITA, Miroslav, Pierre Bourdieu o umění, výchově a společnosti, Univerzita Palackého v Olomouci 2007
- FROLÍK, Josef, Špion vypovídá, Orbis 1990
- FUKSA, Josef. Vysoká škola obchodní: úvahy o vyhlídkách, povaze a způsobu vysokoškolského studia a zkoušek z věd obchodních a odborů příbuzných u nás i v cizině. Na Vinohradech: Josef Fuksa, 1921,
- GERŠLOVÁ, Jana a SEKANINA, Milan, Lexikon našich hospodářských dějin, Libri 2003
- GRIFFIN, Roger. Modernismus a fašismus: pocit začátku za Mussoliniho a Hitlera. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015,
- GRUBER, Josef. Dr. Albín Bráf, život a dílo. V Praze: Vesmír, 1923
- HAVRÁNEK, Jan et al. Dějiny Univerzity Karlovy. III, 1802-1918. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1997,
- HOLMAN, Robert a kol., Dějiny ekonomického myšlení, Nakladatelství C.H. Beck 2005
- HORÁČEK, Cyril a HERC, Svatopluk, ed. Vzpomínky z mého života. Vydání první. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i., 2017
- HORSKÁ, Pavla. Naše prababičky feministky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999

JANČÍK, Drahomír, ed. a KUBŮ, Eduard, ed. Nacionalismus zvaný hospodářský: střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích (1859-1945). Praha: Dokořán, 2011

JELÍNEK, Tomáš. *Pojišťovny ve službách hákového kříže: prosazování německých zájmů v protektorátním pojišťovnictví, arizace pojistek a mezinárodní odškodňování*. Praha: Karolinum, 2015

LACINA, Vlastislav. Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929. Praha: Historický ústav AV ČR, 2000

LOEWENSTEIN, Bedřich. Projekt moderny: o duchu občanské společnosti a civilizace. Překlad Robert Kalivoda a Dana Kalivodová. ISE 1995

KAIZL, Josef. Z mého života. I, Až po habilitaci. V Praze 1909,

KAIZL, Josef. Z mého života. II, Od habilitace Dr. Jos. Kaizla r. 1879 až k jeho vstupu do národní strany svobodomyslné r. 1890. Vilímek 1911

KAIZL, Josef. Z mého života. III, Od vstupu Kaizlova do Národní strany svobodomyslné až do jeho smrti. V Praze: Jos. R. Vilímek, 1914,

KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Barrister and Principal, 2001

KAPLAN, Karel, *Sovětské poradce v Československu 1949-1956, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny*, vol. 14 1994

KERSHAW, Ian. Hitler. I. díl, 1889-1936: Hybris. Překlad Pavel Vereš. Vydání první v brožované vazbě. Praha: Argo, 2015

KLENER, Pavel, *Profesor Václav Chytil a uranové dílo, Ústav dějin a Archiv Univerzity Karlovy*, Univerzita Karlova 2003

KOPPER, Christopher. Hjalmar Schacht: vzestup a pád Hitlerova nejmocnějšího bankéře. 1. vyd. Praha: Grada, 2013

KRAMEŠ, Jaroslav. *Ekonomie jako předmět výuky na vysokých školách v českých zemích do roku 1918*. Praha: Typograf, 2012,

KUNERT, Jakub a NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. V Praze: Česká národní banka, 2008

MACHAČOVÁ Jana, MATĚJČEK Jiří, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781-1914*, Karolinum 2010

MOTL, Stanislav. *Kam zmizel zlatý poklad republiky: o tom, jak jsme museli spojencům platit zlatem za to, že naši vojáci mohli po jejich boku umírat ve válce proti Hitlerovi*. V Praze: Rybka, 2003

NOVOTNÝ, Jiří. *Státní finanční hospodaření v období protektorátu v letech 1939-1945*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006,

NĚMEČKOVÁ, Věra. *Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938-1947: o československé měnové reformě 1945*. Praha: Libri, 2008

PECNÍK, Marcel a NOVANSKÝ, Tomáš. *Príbeh ľudí a peňazí: peňažná reforma v Československu v roku 1953*. Banská Bystrica: Agentura MP, 2013

PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*

ŘEZNIČKOVÁ, Kateřina. Študáci a kantoři za starého Rakouska: české střední školy v letech 1867-1918. 1. vyd. Praha: Libri, 2007,

REIMANN, Günther. *The Vampire Economy*. Mises Institute 2007

SKŘIVAN, Aleš, ed. a TÓTH, Andrej, ed. *Dějiny VŠE v Praze. I., Cesta ke vzniku VŠE v Praze: historie vyššího ekonomického školství v českých zemích v situačním kontextu ve vybraných státech střední Evropy*. Vydání první. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2014

SMETANA, Vít. *Ani vojna, ani mír: velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, NLN, 2016

SOMMER, Vítězslav a kol. *Řídit socialismus jako firmu: technokratické vládnutí v Československu, 1956-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2019

STEINOVÁ, Veronika, *Pracovní poměr v letech 1945-1955*, KEY Publishing s.r.o., 2019

ŠOUŠA, Jiří a KAHUDA, Jan, ed. *Mezi brázdou a bankovním úvěrem: o agrárních a peněžních dějinách 19. a 20. století: výbor prací k 60. narozeninám*. Praha: Národní archiv v Praze, 2012

ŠOUŠA, Jiří a ŠŮLA, Jaroslav. *Peníze v proměnách moderní doby: tvorba československých bankovek v letech 1945-1989*. Praha: Nová tiskárna Pelhřimov, 2006

ŠUBRT, Jiří, *Historická sociologie. Teorie dlouhodobých vývojových procesů*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2007

TOMŠÍK, Vladimír a kol. *100 let česko-slovenské koruny: měnová politika, instituce, peníze*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018,

TOOZE, J. Adam. *The Deluge: the Great War, America and the remaking of the global order, 1916-1931*. New York: Viking, 2014

VENCOVSKÝ, František a kol. *Dějiny měnových teorií na českém území*. Praha: Oeconomica, 2005

VENCOVSKÝ, František. Karel Engliš. *Nadace Masarykovy společnosti* 1993

VENCOVSKÝ, František, *Dějiny českého ekonomického myšlení*, Nakladatelství Masarykovy univerzity v Brně 1997

Odborné články:

GUSE, C., John, *Nazi technical thought revisited In: History and Technology Vol. 26, 2010*

Závěrečné práce:

HLAVÁČ, Martin. Osobnost Karla Engliše očima současníků. Diplomová práce. FF UK 2007

HLAVÁČ, Martin. Karel Engliš mezi prvorepublikovou elitou. Disertační práce. FF UK 2015

KASINOVÁ, Barbora, Československá akademie obchodní 1872-1918, Bakalářská práce, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu 2013